Politikai röpiratok.

140.

140
1128

TÖRÖK JÁNOS
EMLÈKIRATA
S AZON NEMZETI PETITIÓK,

MELYEK

AZ OCTOBERI DIPLOMÁT MEGELŐZTÉK.

5.

FÜGGELÉKÜL:

a legujabb alkotmányos mozgalmak történetéhez tartozó nevezetesb diplomatikus okmányok.

O! Navis, referent in mare te novi
Fluctus! . . . . . .

PEST, 1864.
NYOMATOTT NOSÈDA GYULÁNÁL.

TÖRÖK JÁNOS

EMLÉKIRATA

S AZON NEMZETI PETITIÓK,

MELYEK

AZ OCTOBERI DIPLOMÁT MEGELŐZTÉK.

FÜGGELEKÜL:

a legujabb alkotmányos mozgalmak történetéhez tartozó nevezetesb diplomatikus okmányok.

PEST, 1864.

NYOMATOTT NOSÈDA GYULÁNÁL.

Dr BALLAGI GÉZA.

„Quamdiu majorum vestigiis insistemus, omne procul aberit a patria periculum; pertransibunt, quin nos attingant, quae alias Nationes exagitant, temporum procellae. . .“

„Valamig Őseink nyomdokin járunk, távol marad a Hazától minden veszedelem; elsuhannak mellettünk a nélkül, hogy érdekelnének, az idők zivatarai, melyek más nemzeteket megráznak . . .“

A Nádor az 1830-ki Országgyülésen.
Lásd a Jegyzőkönyv. 325. l.

ELŐSZÓ.

Bármily csekély tagja a nemzetnek, én is éreztem a jogot és kötelességet gondolkozni a felett, mikép lehetne hazánknak a váratlan 48-diki események által megrendített s felfüggesztett évezredes alkotmányát visszaszerezni, s ennek ősi törvényes gyakorlatába legbiztosabban eljuttatni.

Egyenes felhivás folytán ez iránt gondolatimat emlékiratba foglalván, ezt a villafrancai békekötés után, előbb a legkitünőbb magyar államférfiakkal közlém, — s helyeslésüket megnyervén, — az akkori osztrák kormánynak a két legelőkelőbb minister utján benyujtám.

Ezt annál nagyobb megnyugtatással tehetém, minthogy az emlékiratban foglalt eszmemenet s javaslatok felett többek közt a két testvérhaza akkor még élő két hű fia s legnagyobb practikus statusembere, a dicsőült gróf Széchenyi István és báró Jósika Sámuel is helyeslő nézetet mondottak ki.

S nem irói viszketeg, hanem az önigazolás birt reá, hogy ezen emlékiratot utólag kinyomassam.

A ki ezen „Emlékiratot“ figyelemmel volt szives átolvasni, annak, mint ezt más helyütt már megjegyeztem, az azóta bekövetkezett események összehasonlitása folytán, két körülmény elkerülhetlenül feltünt.

Az első azon szerencse, mely az „Emlékiratban“ foglalt irányeszméket érte, az által, hogy az octoberi diploma nyoman Magyarországra nézve bekövetkezett és kibocsátott királyi intézkedések, hazánk alkotmányos reorganisatiójára nézve, mind a municipiumok, mind a kormányzó dicasteriumok helyreállításában, mind az ideiglenes kiegyenlitési előkészületek kidolgozására ajánlott előleges értekezlet szüksége tekintetéből, — mint mindenki emlékezhetik, az Emlékirat eszmemenetét félreismerhetlen analogiával tükrözik vissza.

A második körülmény az, hogy ezen Emlékiratban első pillanatra is felismerhető azon politikai programm, melyet a „Pesti Hirnök“, keletkezésétől kezdve változatlanul s mai napig következetes sinórmérték gyanánt követ.

Se második körülmény főleg az által lesz önmagából érthetővé, minthogy az Emlékirat szerzője s a „Pesti Hirnök“ szerkesztője ugyanazon egy személy, tehát az Emlékirat eszmemenete, s a „Pesti Hirnök“ programmja ugyanazon politikai felfogás és meggyőződés szüleménye.

E körülmény felderítése különösen azért lőn fontos, hogy habár utólag, de tényleg meg lehessen cáfolni egy állitást, mely a „Pesti

Hirnök" hatásának gyengítésére annak idejében a politikai ellenfelek részéről terjesztetett.

Midőn t. i. az Emlékirat szelleme által a priori bebizonyított municipalis irányánál fogva, annak idejében az octoberi diploma s ennek consequentiái megragadását sürgette az érintett lap,— ezen fellépés az ellenzéki lapok által ugy magyaráztatott, mintha e programm csupán az akkor létrejött magyar kormány érdekében, s a 48-as politika paralyzálása vagy nehezítése végett állíttatott volna fel.

Az octoberi diplomát egy évvel megelőzött emlékirat tartalma ezen állítás és magyarázat alaptalanságát cáfolhatlanul bizonyítja, — s abból egyszersmind kitünik, hogy a „Pesti Hirnök" nem azért állította fel első naptól a mai napig következetesen sürgetett programmját, hogy az által csak az octoberi magyar kormányt védje és támogassa, — hanem ellenkezőleg azért védte és támogadta az octoberi diploma keresztülvitelére vállalkozó magyar kormányt, mert bizton számolt reá, hogy az octoberi diplomával egykoru fejedelmi határozatok szigoru végrehajtása, mind Magyarország törvényes autonomiájának, s a magyar nemzet történeti hegemoniájának teljes helyreállítását, mind azon kiegyenlitést, mely a monarchia központi hatalmának s alkotmányos ügyvitelének biztos és korszerü megállapitása s megszilárditása végett minérdekünkben is elkerülhetlen, — a legkevesebb áldozattal s leggyorsabban fogja eszközölni.

S ugyanezen szempont volt az, mely a „Pesti Hirnököt" arra birta, hogy midőn az 186⁰/₁-diki szomoru emlékezetü ellenzéki gyermek-politika a provisoriumot az ország nyakába akasztotta, — ismét a provisorium folytán azon kormányférfiakat támogassa, kik ritka hazafiui elszántsággal elhatározták magukat, tengerbaj közepett, Magyarországnak egyelőre legalább a nemzeti kormányzatot megmenteni, — s azon ujabb nehézséggel szemközt, melyet a 48-as párt hamis taktikája, a parlamentaris kormányzat sürgetése folytán létrejött februári intézvényben a kiegyenlités ellen gördített, — a törvényes transactio elrontott utja és módja egyengetését, az octoberi diploma szellemében, vagy is a történeti jogalapon elvállalni.

A függelékben foglalt okmányok egy részéből végre a tisztelt olvasó meggyőződik arról, miszerint volt időpont, midőn a nemzet jobbjai kevesebbel is beérték, mint a mennyit ezen Emlékirat sürgetett, s mint a mennyit az octoberi diploma megadott, — az okmányok másik része pedig tanulságosan kijelöli a történelem számára azon stadiumokat, melyeken keresztül a 61-diki tévesztett politika a már megnyert alkotmány ügyét ugy vezette, hogy a magyar nemzet eljátszott ősi örökségé birtokát most már ismét extra dominium kereshesse.

Pest, martius 15-én 1864.

Török János.

EMLÉKIRAT.

I.

Közéletünk legfeltünőbb jelenségeinek egyike bizonyára az, hogy mig az osztrák örökös tartományok összes sajtója, egy részről a legfelsőbb békenyilatkozvány ban megigért reformokra, más részről a hivatalos „Wiener-Zeitung“ ismételt ösztönzéseire támaszkodva, de egyuttal a sok tapasztalatu és szabadelvü Rechberg gróf vezérlete alatt régóta sovár vágygyal várt, habár még nem tökéletes ministerváltozás által is reményekre buzdíttatva, a monarchiának és a sürgősb reformkérdéseknek állását — mindegyik a maga nézpontja szerint — discussioinak keretébe vonja, éppen Magyarországon, a monarchiának azon részében, hol az eddigi állapot elviselhetlenségéhez legkevésbé vannak szokva, és ezt leginkább érzik, — a sajtóban mély, komoly hallgatagság uralkodik.

De nem ugy áll a dolog a családi és magán körökben, mert alig van az országban ház, alig van társas kör, minden tekintet nélkül nemzetiségre és osztályra, hol a lefolyt szerencsétlen évtized, és a kétes, majdnem beláthatlan jövő a bizalmas társalgás szomoru tárgyát ne képezné.

A magyar sajtó azonban, dacára az átalános sürgetésnek és a német s osztrák lapok buzdító példájának, hallgat.

Igen, e sajtó akkor is hallgatni fogna, ha a Magyarországban sokkal szigorubb sajtórendőrség, legalább is oly generosus volna, mint a bécsi.

És ezen hallgatagságnak megvannak a maga nyomós okai.

A közvélemény Magyarországban, mely a sajtónak minden tolmácsi szolgálata nélkül is itt félreismerhetlen, öntudatos, leplezetlen és összetartó, a jelen állapotot csak ideig lenesnek tekinti; nem csak azért, mert azt egyátalában nem tartja legitimnek, hanem mert egészen eltévesztett organisatiójánál fogva tarthat lannak is tekinti; és mig a nagy közönség feltétlenül visszaóhajtja a régi törvényes, megpróbált és jónak bebizonyult állapotot, biztosan számít arra, hogy bölcs és valódi hazafias érzületü osztrák államférfiak, kiknek a monarchia fentartása, jövője és jóléte valóban szivükön fekszik, ezen monarchiának bel- és külviszonyaiban majd fel fogják találni a legfontosabb érveket arra, hogy az osztrák monarchia restauratioját a lehető legrövidebb idő alatt eszközöljék.

Mit tegyen már most ily körülmények közt a magyar sajtó?

A magyar sajtó örömmel és elhamarkodva nem üdvözölheti az engedmények vagy partialis reformok igéretét, mert a közvélemény Magyarországban az államhatalom részéről restitutiot in integrum*) kiván és remél, nem csupán mint a legnagyobb bölcsesség és igazságosság rendszabályát, hanem egyszersmind mint követelményét a szükségességnek és minden oldalu előnynek.

Magyarországban ezen óhajtást az országnak s a magyar népeknek öröklött, elévülhetlen, 50 király által hittel pecsételt jogaira alapítják.

Azon reményt azonban, hogy ezen kivánat mulhatlanul teljesíttetni fog, — részint arra épitik, hogy az Uralkodó mély belátásu új ministereinek**), kiknek élén egy elővigyázó és tapintatteljes elnök áll, immár be kell látniok, hogy Ausztriának tiz év óta követett belpolitikája minö sebet ejtett a monarchián, — részint pedig arra, hogy az

---

*) Az emlékirat szerzője itt nem a 48-diki állapotokat, hanem egyedül a magyar korona és nemzeti önkormányzat azon concret fogalmát értette, mely az 790. 10. s a koronázási hitlevél által megmagyaráztatik.

**) B. Bach belügyminister elbocsáttatása után.

összes monarchia ezen sebeinek behegesztését éppen csak Magyarország kivánatainak teljesítése eszközölheti.

És ezen felfogási módban, ezen közérzületben keresendő kiválólag kulcsa a sajtó ama mély hallgatagságának, s a méltóságteljes és higgadt magatartásnak, melyet a magyar nemzet s ennek jó és balsorsában osztakozó magyarországi néptörzsek a lefolyt évtizeden át tanusítottak, — dacára azon sok rendszabálynak, melyek Magyarországban ez idő alatt, ugy látszik ellenkező célra megkisértettek.

De éppen azért, mert a magyar nemzetet mostani politikai helyzetében is nem csupán és kizárólag az önfentartási ösztön, hanem a monarchiának elválaszthatlan összérdekei is vezérlik, végre is az állam átalános jólétének tekintéből nem csak kivánatos, hanem mulhatlan szükség is, hogy a magyar sajtónak megengedtessék, söt kötelességévé tétessék, a közvéleménynek annál inkább is kitárni hasábjait, minthogy egy részről az államhatalom ezen közvéleménynek ismerete nélkül kitüzött átalakítási munkálataiban ismét könnyen sajnálatos balfogásokra és tévutakra vezettethetnék; más részről pedig e percben az erre különösen engedményezendő sajtón kivül magában az országban nem létezik más nyilvános és megbizható közlöny, mely hivatva volna leplezetlenül, egyoldaluság nélkül, és hamisítatlanul előadni a magyar nemzetnek alapos igényeit, sérelmeit, ohajait és szükségleteit, valamint az országnak tettleges állapotait. De a közvéleménynek felvilágosítása és esetenkénti helyreigazítása is Magyarországban csak a s z a b a d discussio terén eszközölhető.

II.

Kétséget és kérdést nem szenved, hogy a magyar királyságnak a martiusi események által f e u d a l i s salakjátómegtisztult régi alkotmánya és municipalis szerkezete Európa legszebb és legjobb gyakorlati államszerkezeteihez tartozik.

Ezen alkotmánynak megbecsülhetlen előnyei a következők:

1. Ezen alkotmány minden vallás- és nemzetiség küllönbség nélkül minden állampolgár reszére a legnagyobb

mérvü egyéni szabadságot biztosítja, mely csak összeegyezetethető egy törvényes és rendezett államélettel, és mig ezen alkotmány a törvénynek a maga csorbíthatlan tekintélyét, a végrehajtó hatalomnak pedig a maga törvényes hatalmát majdnem némi szent nimbussal környezi, — más részről nem engedi meg, hogy érettkoru állampolgárok rendőri gyámkodás alá helyeztessenek, és hogy a társadalom vagy egyének személyes jogai, az államhatalom palástja alatt egy hivatalnoki casta, azaz, ugynevezett bureaucratia által bitoroltassanak.

2. Ezen alkotmány az által, hogy minden tehetséget születés-különbség nélkül felhí részt venni az áliamélet s a megyei, valamint községi közügyek vezetésében, és az által, dogy a megyei és községi hivatalnokok meg választását a közbizalomra ruházza, és az érdemet megjutalmazza, — buzdítja és élénkíti egyszersmind a közérzületet, — ezen kimeríthetlen és egyetlen forrását a buzgó, tevékeny és áldozatkész hazafiuságnak.

3. Ezen alkotmány egyszerü, és mégis igen jó, bizalomra gerjesztő és engedelmességre buzdító, és minden többi európai alkotmányok közt már csak azért is kiváló közigazgatást és igazságszolgáltatást ád, mert a kormányzat példátlanul olcsó, azért, minthogy a megyei és községi hivatalok a király által kinevezett főispán kijelölésére, a törvényes választók által csak jómódu polgárokra ruháztatnak, kik inkább hazafiui érzelemből és kötelességérzetből, mint csekély fizetésökért szolgálnak; és mert a municipalis rendszernél nem létezik élethossziglan biztosított szolgálat, elenyészik tehát egyszersmind a roppant nyugdijazási teher, melylyel másott a közigazgatási rendszerek összekötve vannak.

4. Azon bölcs állam-maxima, mely a közügyek vezetését maguknak az érdeklett állampolgároknak kezeire bizza, a leghathatósabb ösztön az ország lehető legtöbb fiainak buzdításúl azon törekvésre, hogy megszerezzék maguknak azon ismereteket, melyek az állampolgárt képesítik, miszerint a közügyek feletti tanácskozásban befolyást gyakoroljon, és a hivatalhoz megkivántató képességgel birjon.

És ezen politikai intézménynek kiválólag tulajdonítható az, hogy a monarchiának semmi más részében nem uralkodik túlnyomólag oly nagy politikai érettség és a közép osz-

tálynak oly átható, kiterjedt értelmisége, mint Magyarországban. — Továbbá

5. A törvényhozás joga Magyarországban biztosított gyakorlati és korszerüleg előrehaladó törvényhozást, és mind az adók s ujoncozás igazságos és elviselhető kimérése, mind pedig az államerők célszerü alkalmazása által megnyugtatá a kedélyeket; végre

6. A magasztos hatalom és szentesített állás, melyet a magyar alkotmány a királynak biztosit, — a benső, hagyományos és tősgyökeres törvényeken sarkalló kötelékek, melyek a magyar nemzetet a királyi koronával szétválaszthatlan testté füzik össze; végre azon enyészhetlen történeti fény, melylyel egy nyolc évszázadnál régibb dicsteljes történet körülragyogja a magyar királynak fenségét, — kölcsönzik a kenetet a magyar alkotmánynak, és mindezek mind megannyi biztosítékai egy szilárd, boldog és dicsteljes monarchiai kormányzatnak.

Hihető vagy képzelhető-e, hogy Magyarországnak mostani politikai érettségökre felnevelt népei, jószántukból lemondjanak öröklött igényeikről, és épp oly áldásdús, mint legitim intézményeikről mostani helyzetök javára vagy kedveért, és hogy ök megnyugtatva érezzék magukat oly állapot felett, mely reájuk egy óvtalan percben erőszakoltatott, és a melyet sem a viszonyok természete, sem a népek szükségletei, sem a kényszerüség követelményei által nem tartanak igazoltnak?

A magyar nemzetnek évszázadok folytán kiválólag két sajátsága lett történetileg nevezetes:

forró honszeretete és veleszületett dynastikus hűsége.

Mindkét sajátság, corollariumai a politikai intézményeknek épp úgy, mint Nagybrittaniának classicus szabadságföldjén.

Ezen sajátságok önkénytelenül és természetszerüleg szeretetére hevítettek azon országnak, melynek birtokáért és szabadságaért egykoron vérzettek el őseik, és a melynek természeti kincsei tulajdonkép csak az öröklött és önalkotott szabad intézmények által valódi érteket nyerve, ezen intézmények által és folytán a haza még termékenyebbnek és boldogítóbbnak lenni igérkezett.

A magyar nemzet azonban kezdet óta monarchikus és nevezetesen dynastikus érzületü volt, főleg azért, mert Sz. István koronájában és a király felkent személyében legfőbb zálogát és leghivebb őrét tisztelte szabadságainak és törvényeinek. A magyar nemzet továbbá azért is dynastikus érzületü volt, mert át volt hatva azon élénk és tántoríthatlan hittől, hogy a nemzetnek sorsa elválaszthatlan Uralkodójának sorsától, és hogy a király hatalmas, a nemzet pedig boldog, szintén csak az öröklött és sok oldalu áldásai miatt évszázadokon keresztül jóknak bebizonyult intézményei körében lehet.

És ezen tökéletesen igazolt felfogások, ezen elvitázhatlan elönyök eléggé fontosak és nyomósak ahhoz, hogy a magyar nemzetben az ellenállhatlan vágyat a vele született intézmények visszanyerésére még sok nemzedéken keresztül ébren tartsák, és minden egyes uj európai eseményben az isteni Gondviselésnek végzését tekintsék a magyar szent korona felségének és áldásos malasztjainak helyreállítására.

És ki róvhatja meg vagy ócsárolhatja a magyar nemzetet ezen érzületeért vagy feltevéseért, miután igényeit nyolc évszázados, elévülhetlen, és szakadatlan sorban 50 király által ünnepélyesen hittel pecsételt jogokra építi, és miután a Felséges Uralkodó-ház szent és drága örökségi és trónörökösödési jogát ugyanazon alaptörvényből (a pragmaticai sanctioból) meríti, mely a magyar királyságnak önálló alkotmányát biztosítja?

III.

A szabad intézmények természetében fekszik, hogy alkotmányos népek nagyobb ösztönt éreznek magukban történetük tanulmányozására, ismeretére és megőrzésére; mert valamint a tapasztalat a bölcseség anyja, ugy a történet a legüdvösebb politikai oktatás és a leghelyesebb zsinormérték a jövő nemzedékekre nézve.

A magyar nemzet is ismeri történetét és multját; és valamint napjainkban a történetből meríti monarchiai érzületét és az öröklött trón iránti tiszteletét, épp ugy csüng azon ünnepélyes okmányokon is, melyek biztosítják részére alkotmányos szabadságait.

Magyarország és a magyar nemzet veleszületett alkotmányának védelmezésében feljogosúltan visszamehetne ezen alkotmány ős forrásaig, azaz, az országnak, mint hun örökségnek, kezdetleges, most már majdnem egy évezredes elfoglalásáig; visszamehetne egészen Árpádig, kinek unokáihoz tartozik I. Ferenc József császár Ő Felsége is; — a nemzet továbbá hivatkozhatik II. Endrének oly gyakran esküvel pecsételt arany bullájára, kivéve a törvényesen megszüntetett 31-dik cikket; — a nemzet felhozhatná végre azon szerződésileg kikötött feltételeket, melyek alatt Sz.István koronáját, akkor még mint választó országot, a gyermektelen, fiatal II. Lajos király gyászos halála után a felséges Habsburgháznak, I. Ferdinánd személyében átadta. De nem szükség ennyire visszamenni. Mert Magyarország igényeit és feltevéseit leginkább igazolja ugyanazon államalaptörvény (pragmatica sanctio), melyre, habár fiatalabb származásu okmányra, alapitá trónraléptekor I. Ferenc József császár Ő Felsége is örökösödési igényeit.

Mert, habár már az 1715-ki országgyülési törvényben, (midőn a magyar korona örökségi joga még csak a felséges Uralkodóház férfimaradékaira volt szorítva) a 3.cikk 1. és 2-dik szakaszában világosan és ünnepélyesen megigérve és esküvel is megerősítve lőn, hogy a magyar királyság kizárólag saját eddigi vagy jövőben az országgyülésen hozandott törvények, nem pedig a többi tartományok módja szerint fog kormánnyoztatni; mégis éppen ezen sarkalatos jogkikötés akkor is érvényben tartatott, midőn a nemzet az 1723-ki országgyülésen a királyi örökösödési jogot önkénytesen a női ágra átruházta, és kényszerítés nélkül elfogadta a pragmatica sanctiót, melynek erejénél fogva a felséges Uralkodóház sceptruma alatt levő országok ezentúl (az elsőszülöttség joga szerint örökölve) egy elválaszthatlan állam-egészet képeznek, a 2-dik törvénycikkben azonban ujból világosan kikötetvén, hogy Magyarország csak saját törvényeinek maradjon alárendelve.

Képzelhető-e különben, hogy, miután az 1715. 3.

törvénycikk által a királyi dynastia fiágának kihalása után a nemzetnek ünnepélyesen biztosítva lőn választó jogának ismeti visszanyerése, — az akkor valószinünek látszott feltevésnél, hogy ezen senki előtt sem ismeretlen szomoru eset csakhamar be foghat következni, — a pozsonyi országgyülés ezen ritka egyhanguságggal és odaadással elismerte volna a női ág örökösödési jogát, ha csak sejthette volna is, hogy ezen loyalitás valaha maga után vonhatná az ősi alkotmány elvesztését?

Ilyen aggodalmat nem árultak el azon szavak, melyekkel gróf Csáky Imre érsek, mint a küldöttség elnöke, 1722. julius 3-án az országgyülésnek ezen határozatát a dicső III. Károly Uralkodónak Bécsben jelenté. Az érsek szavai ezek voltak: „Omnes omnino, non inducti, non persvasi, Regni status et ordines, una voce, votoque, uno corde et ore, sponte, libere, deliberateque ac benevole in id consenserunt: ut haereditarium Majestatis Vestrae pro sexu masculino Hungariae Regnum, cum omnibus regnis et provinciis, ad sacram ejus coronam pertinentibus, recuperatis et Deo auspice recuperandis in casu defectus sexus masculini nunc pro tunc, et in perpetuum, etiam pro sexu foemineino clementer acceptare dignetur, servato semper primogenituraе Jure etc.“

A loyalis bizalom, melyen a magyar országgyülésnek ezen határozata sarkallott, mindjárt a legközelebb ialkalommal igazolva is lőn, mert a dicső Maria Therezia királynő, trónra léptekor, az esküvel megerősített alkotmányon kivül, az 1741. 8. törvénycikkben ismételve és ünnepélyesen azon igéretet tette, hogy Magyarország nem fog más tartományok módja szerint kormányoztatni (quod ad normam aliarum provinciarum non gubernabitur).

Azon első fájdalmas csalódás emlékét, melyet József császárnak alkotmányellenes rendszabályai okoztak, eltörölte azon nyilatkozat, melylyel ezen emelkedett lelkü, de félrevezetett Fejedelem, Magyarországban tett önkényes rendeleteit halála előtt (1790. január 28-án) visszavonta.

De még inkább el kellett a magyar nemzet kedélyében enyésznie a bizalmatlanság minden nyomának, miután II. Leopold király trónra lépvén, az 1790-diki koroná-

zási országgyülés 10. törvénycikkében ünnepélyesen a következőket mondá: „Erga demissam statuum et ordinum Regni propositionem Sua quoque Majestas sacratissima benigne agnoscere dignata est, quod licet successio sexus faeminei Augustae domus Austriacae per art. 1.et 2. 1723. in Regno Hungariae Partibus que eidem adnexis stabilita eundem, quem in reliquis Regnis et Ditionibus haereditariis in et extra Germaniam sitis, juxta stabilitum successionis ordinem inseparabiliter et indivisibiliter possidendis Principem concernat; — Hungaria nihilominus cum partibus adnexis sit Regnum liberum, et relate ad totam legalem regiminis formam (huc intellectis quibusve dicasteriis suis independens, i. e. nulli alio regno et populo obnoxium, sed propriam habens consistentiam et constitutionem, proinde a legitime coronato haereditario Rege suo, adeoque etiam a S. M. successoribusque ejus Hungariae Regibus, propriis legibus etconsvetudinibus, non vero ad normam aliarum provinciarum, dictantibus id articulis 8: 1715 item 8 et 11: 1741 regendum et gubernandum.“

Ezen törvénycikk által tehát maga az Uralkodó világosan és határozottan elismerte, hogy a magyar-osztrák állam-öszlet egysége és elválaszthatlansága mellett Magyarországnak és a magyarországi népeknek szabad és alkotmányos állása nem csak fennállh a t n a, hanem ennek alaptörvényileg fenn is k e l l állania.

Ezen ünnepélyes igéretet és állam-alaptörvényt a boldog emlékezetü I. F e r e n c magyar király is ismétlé 1804. aug. 17-én, midőn azon körirat végén, melyben a magyar megyékkel közlé az uj ausztriai császári cim felvételét, világosan ezt mondja: „Nos memores Diplomaticae Nostrae Inauguralis Assecurationis, in hoc etiam eo clementer respexisse, ut quod ad augendum majorem totius Monarchiae splendorem, Dignitatemque suscipiendum decrevimus, s a l v i s s e m p e r J u r i b u s, L e g i b u s, e t C o n s t i t u t i o n e p e r c h a r i R e g n i n o s t r i H u n g a r i a e, P a r t i u m q u e a d n e x a r u m f i a t.“

Tehát egy ausztriai örökös császár méltósága sem kivánta s nem tartá jogosultnak Magyarország alaptörvénye-

ink bármi csekély megcsonkítását; sőt inkább ugyanazon legfelsőbb leiratban az uj császári méltóság felvételének indokai közt ily kifejezések is fordulnak elő: „tum ob Augustae Domus suae splendorem, ab antiquissimis repetendum temporibus, cum vero ob amplitudinem, Populationemque Monarchiae hujus, e compluribus Illustribus Regnis, ac independentibus Principatibus consistentibus competit etc.“

Tehát maga közös Uralkodónk elismerte diplomatiailag, hogy ezen monarchiában oly országok is vannak, melyek magukban függetlenek, azaz saját törvényeik, velök született, jó módon szerzett, és esküvel megerősített jogaik és szokásaik szerint kormányoztatnak.

Ily ünnepélyes köziratok és államjogi okmányok eléggé nyomósak arra, hogy Magyarország népeiben azon biztos hitet táplálják, hogy jelen helyzetök egyátalában csak ideiglenes lehet.

IV,

Azon politikai intézmények azonban, melyek egy évtized óta Magyarországra és Ausztriára egyiránt és közösen sulyosulnak, nevezetesen pedig a magyar alkotmány elnyomása, nem tekinthetnek az 1848 és 1849-diki bonyodalmak kikerülhetlen követelményének és előre meghatározott szükségszerü következésének.

Mert azon ünnepélyes nyilatkozványban, melyben I. Ferenc József császár ő Felsége 1848. dec. 2-dikán történt legmagasb trónraléptét a magyar nemzetnek tudtul adja, e nemes sziv sugallta szavak fordulnak elő: „Ha szivünk vonzalmát követhetnők, első és legkedvesebb uralkodói kötelességünk volna, egész törekvésünket magyarországi népeink boldogsága és jóléte békés elömozdítására szentelni.“

Ő Felségének bölcsessége és fiatal szive ezen boldogság, ezen jólét alatt nem érthetett egyebet, mint a mely az ország geniusának s az ebből származott törvényes intézményeknek megfelel. És ki kételkedik abban, hogy az Uralkodó Magyarországnak boldogságát és jólétét ma csekélyebb mértékben szeretné és ohajtaná, mint 10 év előtt?

Milyen szép és utánzásra méltó azon példa, melyet e tekintetben a nagy József császár adott, midőn a fennemlített királyi leiratban (melylyel egy részről kilátásba helyezte a koronázási országgyülést, más részről pedig visszavonta alkotmányellenes rendeleteit) a többi közt egész nyiltsággal ezeket mondta; „quippe, Qui cum Instituta quaepiam Administrationis, inde ab exordio Regiminis nostri, studio pro vehendae communis felicitatis, eaque spe immutanda duxe rimus, quod ea Vobis, usu edoctis, placitura essent, nunc de eo certiores redditi, Vos priscam administrationis formam malle, atque in ea Sola Vestram et quaerere et invenire felicitatem, nihil moramur, hac etiam in parte, vestris deferre desideriis; nempe cum unice prosperitatem Regimini nostro concreditarum Nationum ardenter cupiamus, illa, ad hanc obtinendam via Nobis gratissima est, quam certius eo ducere communi nationis consensione intelligimus.“

Máskint nem is történhetett. Egy oly magasztos lelkületü fejedelemnek végre is meg kellett győződnie arról, hogy önérzettel biró népek kényszer-rendszabályok által csak elnyomattathatnak, de jó meggyőződésök ellen soha meg nem változtathatnak.

Még a József császár által Laudon alatt történt meghódítása is Belgrádnak és a Dunafejedelemségeknek, mely oly nagyon hizelgett a magyar nemzet dicsvágyának és kedvenc eszméinek, sem volt képes kedvezőbb hangulatra birni őket József császár rendszabályai iránt.

Magyarországban pedig a népek át vannak hatva azon meggyőződéstől, hogy most uralkodó ő Felségének, trónra léptekor, korántsem állott szándékában megszüntetni a magyar alkotmányt; mert az 1848. dec. 2 án Magyarország népeihez kibocsátott nyilatkozványában világosan megigérte: „egész terjedelmökben fentartani a felséges elöde, Ferdinánd császár által 1848. nov. 6-kán hozott határozatokat.“ Már pedig ezen 1848. november 6-ki manifestumban ki van fejezve a császári és királyi legfelsőbb szándék: „Isten segedelmével az alkotmányos szabadságot a jó rend alapján tartósan megalapíthatni, és azon politikai köteléket,

mely Magyarországot a monarchiához füzi, a kölcsönös haszon, oltalom és mindenoldalu szükségesség ezen kötelékét, mely szentesítve van három évszázados tartama által, — elláthatni a szilárdságnak összes népeink érdeke által igényelt minden biztosítékaival."

Ez bizonyára a legbölcsebb és legnemesebb szándék, melyet egy királyi szivben csak isteni sugallat s a legnagyobb politikai bölcsesség, és a népek iránti leghőbb szeretet támaszthatott.

Ezen áldásos pályán haladt is a kormány még akkor, midőn Magyarországnak Pestre összegyülekezett püspökei felsőbb helyről felhatalmaztattak 1849. jan. 20-ki pásztorleveléhez a következő pontokat felvenni:

„Hazánk évkönyvei magasztalva hirdetik a magyar nemzetnek rendületlen hüségét és ragaszkodását királyai iránt, és a nemzet ezen jellemző erényének tudatából mindig uj erőt merített magának ahhoz, hogy a tróntst az örökölött alkotmányt megmentse, valahányszor ezeket veszély fenyegette."

„Az eskü hűsége, melynek kötelezettségétől Ő Felsége, a lelépett király személyére nézve felmenté eddigi alattvalóit, szintén kötelező erővel bir I. Ferenc József Ő Felségére vonatkozólag, ki sarkalatos törvényeink értelmében átvette az uralmat, és a kinek ezen alkotmányos országnak egyik polgára sem tagadhatja meg büntett elkövetése nélkül az engedelmességet."

„Minthogy tehát ezen okmányokból (t. i. a legfelsőbb nyilatkozványokból) kétségbevonhatlanul kitünik, hogy

1) (Itt a Fejedelem örökösödési joga mutattatik ki.)

2) hogy V. Ferdinánd és I. Ferenc József Ő Felségeiknek nincs szándékukban szabadságunkat és nemzetiségünket elnyomni; sőt inkább azoknak további fentartását ünnepélyesen biztosítni akarják stb."

A magyar egyházfejedelmek ezen pásztorlevélben legfényesebb bizonyítékát adták ildomos politikájuknak, és a király s haza iránti régi hagyományos hűségöknek. Ők a törvényes kiegyezkedés megpróbált utját választották, mely oly gyakran elhárította a veszélyt a tróntól és országtól, — oly utat választottak, mely folyvást szem előtt tartva, az

állam vezetőit már 10 év előtt szerencsésebb eredményre vezette volna, és még ma is vezetni fogná.

A magas clerus, visszapillantván a lefolyt 10 év eseményeire, természetesen nem küzdheti le magában a levertség némi érzetét, hogy a legfelsőbb felhatalmazásra tett igéretei meghiusultak. A főpapok ezen compromissioja azonban reájuk nézve kevésbé volt hátrányos, mint a kormányra nézve, mely utóbbi az által sokat vesztett a közbizalomban.

Az említett főpásztori levél azonban nem utolsó bizonylata annak, hogy az Uralkodónak még a forradalom közben is még mindig nem lehetett szándékában megsemmisíteni az ősi alkotmányt.

Mert még a Magyarország népeihez 1849-ben május 12-dikén — tehát a hirhedt april 14-dike után — kibocsátott legfelsőbb nyilatkozvány is még mindig a nemeskeblü „k i r á l y r a“ (a nyilatkozványban tudniillik igy áll: „királytok“) hivatkozik, a ki minden népeinek — azoknak is, kik az előtt alkotmánynyal nem birtak — szabad alkotmányt adott, nagy birodalmának minden nemzetiségeit biztosítá és mindegyiknek egyenjoguságot biztosított.“ Ugyan ezen legfelsőbb nyilatkozvány jelenti egyszersmind, hogy az orosz hadsereg csupán a rendnek, tehát következtetésszerüleg az „a l k o t m á n y o s“ r e n d n e k helyreállítása végett nyomul be az országba.

V.

Annak azonban, hogy a fiatal Uralkodó a régi alaptörvények értelmében és a legcsekélyebb szándék nélkül, valamit változtatni ezeken, lépett a trónra : megcáfolhatlan bizonyságát adja azon gyakran említett 1848. dec. 2-ki l. f. nyilatkozvány, melylyel Ő Felsége uralkodásának megkezdését a magyar királyságban jelenti, és a melynek első szavai igy hangzanak.

„Miután felséges nagybátyánknak, I. F e r d i n á n d császár ő Felségének, e néven Magyar- és Csehország ötödik királyának legf. nyilatkozványában kifejezett indokokból tetszett, az ausztriai összmonarchia trónjáról és igy a magyar királyságnak ezzel feloldhatlanul összekapcsolt koronájáról is lemondani, és miután a p r a g m a t i c a s a n c t i o

által megállapított és az országos törvények által meghatározott trónörökösödés szerint az uralkodásra hivatott fenséges atyánk, Ferenc Károly főherceg ő cs. k. fensége is egyuttal ünnepélyesen lemondott a koronához való jogáról; Mi természetes és törvényes örökösödési jogunknál fogva többi államaink kormányzása mellett, megkezdtük az uralkodást a magyar királyságban és Erdély nagyfejedelemségben is.“

Már magában véve világos, hogy V. Ferdinánd király ő Felsége, a trónróli lemondásakor, nem oldhatta fel magát a királyi eskütől, mely által ő Felsége utódait is a magyar alkotmány fentartására koronázási hitlevelével kötelezé.

Mert különben maradna-e fenn az Uralkodónak Magyarország birtoklására nézve más jogcim, más kapocs, mint az erősebbnek hatalma, ha az eskünek szent ereje kétségbe vonathatnék?

Ő Felsége, a mostani Uralkodó elismeri azonban, hogy a pragmatica sanctio határozmányainak erejénél fogva jutott a korona birtokába, és természetes örökösödési jogánál fogva hivatkozott törvényes örökösödési jogára is.

Ámde a pragmatica sanctio kétoldalu államszerződés, mely csak a szerződő felek egyetértése által szüntethetik vagy változtathatik meg; mig más részről a törvényes örökösödési jogból származnak egyszersmind mind azon kötelezettségek, melyek az örökösödési törvény alapfeltételei voltak.

Magyarország népei elismerik, méltányolják és szeretik azon köteléket, mely őket a felséges Uralkodóház szárnyai alatt a monarchia másik feléhez elválaszthatlanul csatolja, de ők tántoríthatlan kitartással ragaszkodnak egyszersmind a pragmatica sanctio azon szent tételeihez is, melyek ezen európai népjoggá lett államszerződés megkötésekor a magyar szent koronának megcsorbíthatlan autonom és elidegeníthetlen épségét, — Magyarország népeinek pedig önállóságukat és alkotmányos szabadságaikat biztosítják.

Ki kivánhatja tehát méltányosan, hogy Magyarország népei jószántukból felhagyjanak öröklött állami jogaikkal, vagy elfeledjék ezeket? annyival is inkább, minthogy ily áldozatot sem a korona méltósága, sem a monarchia biztonsága

és jóléte nem kívánnak, sőt ez áldozat ellenkezőleg mindkettőre már a legérezhetőbben sulyosul?

Miként lehetne egyátalában az előre bocsátott tények pártatlan megfontolása után jogosan roszalni, kárhoztatni vagy megróni Magyarország népeinek sovár vágyát a régi legitim állapot után, és a magyar nemzet önfentartási ösztönének természetes vágyódását, miután még azon lehetlen esetben is, ha a magyar nemzetnek és fennállása garantiáinak megsemmisítése másoknak lételére nézve szükséges vagy üdvös volna, nem csak a természet, hanem az átalános népjog is felruházza őt azon elvitázhatlan szent joggal, sőt kötelességévé teszi neki, hogy lételét és ennek feltételeit minden erkölcsi és törvényes eszközökkel megóvja és védelmezze?

Magyarország azonban azon szerencsés helyzetben van, hogy éppen azon tekintetek, melyekre igényt tart, és azon intézmények, melyeket a nemzet magának jogosan visszakövetel, egyszersmind a legbiztosabb, tán egyetlen módot foglalják magukban arra, hogy a felséges trónnak kifelé a korábbi túlsulyt és tekintélyt, az államhatalomnak benn a régi bizalmat visszaadják, a monarchiának megingathatlan szilárdságot kölcsönözzenek, és neki lehetővé tegyék a financiák megnyugtatóbb rendezését, a népeknek pedig jó, célszerü, olcsó és korszerü kormányzatot, békét, rendet adjanak, és bennök szeretetet tápláljanak azon kötelék iránt, mely a magyar-osztrák államok különböző országait és néptörzseit változhatlanul egymáshoz füzi, de egyszersmind rájuk, közös jólétök érdekében s o l i d a r i s f e l e l ő s s é g e t r ó.

Magyarországban azonban minden értelmes ember, és a felséges Uralkodóháznak minden őszinte hive élénken át van hatva azon alapos meggyőződéstől, hogy mindazon zavaroknak és calamitásoknak, melyekben jelenleg a különben a legnagyobb jólétre hivatott monarchia tettleg szenved, legmélyebb forrása ama szerencsétlen balfogásokban, azon elhibázott politikai rendszabályokban keresendő, melyek 10 év óta kiválólag Magyarországgal szemközt hibás számítással tétettek.

VI.

„Ausztriának“ egy évtized óta megkezdett ugynevezett „új átalakítására,“ tulajdonképpen pedig csak erőszakos megváltoztatására és felfüggesztésére a törvényes állásnak és alkotmánynak Magyarországban, ostensibilis célul és örvül az osztrák monarchia államegységének megszilárdítása szolgálhatott, annak elhárítására, nehogy jövőben belnyugtalanságok folytán uj veszélyek és separatistikus törekvések merülhessenek fel.

Az ezen célra vezető legrövidebb módoknak az illetők a következőket gondolták ki és választották:

1) az államhatalom centralisatióját;

2) minden tekintet nélküli egyenlő államszervezetet az összes monarchia részére;

3) minden tekintet nélküli közös közigazgatási nyelvet, természetesen a németet.

Bárha a korona azon tanácsosait, kik ezen tervet kigondolták, és annak elfogadására az Uralkodót rábirták, ezen eszmékben felfogásuk szerint a legjobb szándéklatok vezérelték is, a szomoru eredmény még is azt tanusítja, hogy ők nem voltak mély belátásu államférfiak.

Mert, ha az osztrák monarchiának minden népei és részei ugyanazonegy néptörzshez, például a némethez tartoznának is, és ha Magyarország saját öröklött törvényes önkormányzatára nem birna is elévülhetlen igénynyel, az ujonnan választott uton, ezen ország-öszletben még sem érethetnék el szilárdabb államegység, mint a minő a monarchia és ennek közjogi állása természetében fekszik.

A monarchiának egy része ugyanis és pedig a túlnyonyomólag német, a német szövetség területéhez tartozik, s ez okból alá is van rendelve a szövetségi alkotmány határozmányainak.

A monarchiának másik és pedig sokkal nagyobb része nem tartozik a német szövetséghez, és azon népek, melyek ezen részben laknak, se nem kivánják, se nem áll érdekökben, hogy a német szövetségbe beolvadjanak, se nem tartanak attól, hogy az európai hatalmak az ő bekeblezésöket ezen német szövetségbe valaha követeljék vagy megengedjék.

Tehát maguk a diplomatiai viszonyok is két testre osztják a magyar-osztrák államokat és köztük az európai állam- és népjog oltalma alatt, épp ugy, mint Dánia és Holstein közt oly eltörölhetlen határvonal van huzva, mely csak megrendítő világ-catastrophák, vagy uj népvándorlások folytán enyészhetnék el.

Mindazonáltal Svédországnak és Norvégiának, Hollandiának és Luxenburgnak, Dániának és Holsteinnak, és csak legközelebb (a mig ezt az örökösödési jog férfiágon megengedte) Angliának és Hannoverának példája világosan mutatja, hogy az Uralkodónak souverainitása, a trónnak és államcélnak közössége nem szenved csorbát az által, ha, mint a felhozott esetekben, egy monarchiának különböző részei különböző alaptörvényeken nyugosznak.

Magyarország bámulattal kisérte az osztrák kabinetnek azon buzgalmát, melylyel Dániával szemközt védelmezte a német Schleswig-Holsteinnak öröklött ősi jogait. A legitimitás és a szigoruan monarchicus irányzat szelleme, melynek hajdan óta lovagias előharcosai voltak az osztrák uralkodók, hozta magával, hogy az elnyomott holsteiniaknak, Dániának erőszakoskodásaival szemközt, erőteljes támogatást nyujtson.

De honnan ered egyszerre az ezen elvvel merőben ellenkező eljárás a saját alattvalókkal és Magyarországgal szemközt? Honnan ered ezen szertelen szorgosság: ezen vegyes államban, a tulajdonképi érdekegység helyett, mindenekelőtt az államgépezet mechanicus egyformaságát behozni akarni?

Mert, ha a magyar-osztrák ország-complexusnak állam- és népjogi összeállításánál fogva lehetetlen is abban oly a b s o l u t e g y s é g e t alapítni, a minő például Franciaországban uralkodik, de más részről nem lehet kétségbe vonni, hogy a pragmatica sanctio megkötése óta 1848-ig a monarchia történetében nem merült fel oly eset, mely legalább k i f e l é elárulta volna a szükséges államegység hiányát.

Vegyük csak a hétéves, és örökösödési háborut Mária Therezia alatt. Ha Magyarország akkor le akarta volna magáról rázni a pragmaticai köteléket, mely őt az osztrák örökös tartományokhoz füzte, erre igen csábító volt az alkalom, és eléggé kedvezőek az esélyek. Magyarország, a nélkül, hogy

megszegte volna dynastikus hűségét, közönyös lehetett az örökösödési viszályok iránt a nem magyar tartományokra nézve, mert hiszen akkor aztán a magyar nemzet részére osztatlanul megmaradt volna az ő bálványzott Mária Theresiájának uralkodói bölcsessége. Magyarország azonban hiven a pragmatica sanctiohoz, és megemlékezvén erről, első ragadt jószántából egyvert, hogy a felséges Uralkadóház részére a trónt az osztrák örökös tartományokban is kiküzdje, és a monarchia pragmaticai kötelékét megszilárdítsa.

Minő hátrányt okozott tehát akkor az osztrák államegységnek Magyarország különvált állása? És a 25 éves francia háboru alatti események tán nem adták e legfényesebb bizonyítékát annak, hogy a monarchia népei kifelé mindig erőteljes egységben működtek, és hogy nevezetesen az alkotmányos Magyarország, még a hatalmas Napoleon csábitásainak is ellenállva, a monarchiának minden veszélyek közt a legnagyobb segélyforrásokat szolgáltatta?

Ezek tények, melyeket minden osztrák államférfiismer; s ez okból Magyarország népeiben önkénytelenül azon sejtelem támad, hogy az államegységnek nyilvánosan előre kijelentett maximája csak egészen más célok elpalástolására tolatott előtérbe azon okból, mert az államegység oly állam-alaptörvény, mely előtt minden loyalis állampolgár, ki kivándorolni nem akar, készséggel meghajol, és mert ezen államegység azon kivül számos nem tetsző rendszabályok indokolására a legplausibilisebb ürügyet látszik szolgáltatni.

VII.

Ha fontolóra vesszük azon módokat, melyek a gyakran említett államegység nagyobb megszilárdítására megkisértetnek, a ki a monarchia sajátságait és viszonyait saját szemléletéből ismeri, első tekintetre észre fogja venni, hogy azon államférfiak, kik az érintett módokat javaslatba és alkalmazásba hozták, nem ismerték sem a monarchiát, sem saját rendszabályaik horderejét, mert mig ezek egy megoldhatatlan problema kivitelére az állam anyagi erőit kimeríték, és az osztrák állapotokat kifelé saját meztelenségök-

ben feltüntették, egy uttal benn is a monarchiában majdnem osvosolhatlan sebeket ejtettek.

A mostani (1859) rendszernek alkotói nem fontolták meg, hogy ennek tökéletes és következetes életbeléptetése nem csak nélkülöz minden erkölcsi támaszt, hanem sokkal fölülmulja a monarchiának anyagi erőit is, és pedig oly nagy mértékben, hogy két vagy három ilyen birodalom j ö v e d e l m e i kivántatnának meg ahhoz, hogy bár csak e g y i k é b e n i s a z o k n a k, darab időre fentartathassék a dolgok mostani rendje, a menyiben ez pénzt is igényel. Mindenesetre túlbecsülték ők még az egyes országoknak anyagi vagyonát és a népek jólétével megegyező, tartós adó-erejét is, mig másrészről a célnak mohó erőltetése miatt nem vettek magukna'. annyi időt, hogy kiszámítsák az uj rendszabályoknak káros és kikerülhetlen politikai és társadalmi következéseit.

Mióta a felséges Uralkodóház Magyarország királyi trónján ül, mindig voltak ugyan hatalmas és befolyásos osztrák államférfiak, kik az őseredeti dualismust a monarchiában türhetlennek találták, Magyarország alkotmányos előjogait irigyelték, és a bona fide kötött államszerződésekkel nem törődve, és a közös Uralkodó németországi állását és származását felhasználva, minden módot elkövettek, hogy a m a g y a r királyságot is a német örökös tartományok közös kormányzata alá tereljék.

Ezen kisérlet három század óta kisebb-nagyobb szerencsével már többször ismételtetett. De soha sem látszott ezen kedvenc eszme valósítására kedvezőbb időpont lenni, mint az utóbbi szerencsétlen forradalom elnyomása után, midőn Magyarország a működő hatóságok és személyek eltávolítása után, első izben minden törvényes közegek nélkül, majdnem felbomló félben, erőtlen, gyámoltalan, kimerülve, sőt Oroszország hatalmas támogatásának súlya alatt megtörve, lenyügözve és elalélva volt, mig az országnak nyugodt része, habár mélyen el volt szomorodva fiainak kiontott vére felett, mégis bizalommal várta a pacificationak megigért törvényes rendszabályait.

Ezen szerencsétlen időpontban azonban, kétségbevonhatlanul a k o r l á t l a n államhatalom magyar értelemben is átalános kellék volt, és szükséges rosz, a végett,

hogy a feldult és szétbomlott rend helyreállíttathassék, és a társadalomnak minden elemei erős kézzel és biztosan visszavezettethessenek a régi törvényes kerékvágásba.

De az akkori államférfiak el levén fogulva régi előítéleteikben, megragadták most a nemzetiségek különbözőségének, és féltékenységének alaptalan ürügyét, mely nemzetiségek szerintök, csak egy központosított államhatalom által kormányoztathatnak, és e célra a Franciaország által a 90-ki forradalom óta behozott európai intézmények közül mintául vették a legártalmasabbat és legszerencsétlenebbiket: — a centralisatiot.

Ők nem fontolták meg, hogy a centralisatio, habár a legnagyobb államhatalmat látszott kölcsönözni, — nem volt képes meggátolni Franciaországban az egymásra következő forradalmakat, hogy a merev pedans rend, melylyel a centralisatio jár, nem áll semmi arányban azon roppant és meddő pénzáldozatokhoz, melyeket igényel; ők végre nem fontolták meg, hogy a centralisatio meggátolja a népek szabad és áldást hozó önállóságának fejlődését, tehát éppen azt, a mire a különben is érezhető hátralékban levő osztrák monarchiának a legnagyobb szüksége van.

A centralisatio elvéből következett természetesen egy másik kedvenc eszmének: egy közös és általános igazgatási nyelvnek, t. i. a németnek, valósítása is.

Mig az illetők a koronának a hatalom központosítása által csalékony hatalmi gyarapodással hizelegtek, az uj rend roppant számu dicsszónokokra, védelmezőkre, hivekre és támaszra talált a hivatalnokok kasztjában, kiknek biztos kenyérkereset, és becsvágyuknak megmér, hetlen mező, uj, váratlan pálya tárult ki Magyarországban ezen nagy kiterjedésü, ismeretlen Kanaánban.

A háborítlan bureaucrata mindenhatóságnak, és nemfelelősségnek, melyre a centralisatio barátai és az uj rendszer alapítói vágyódtak, csak egy akadály állt utjában: az ő Felsége által ugyanazon tanácsosok tanácsára octroyált kremsiri alkotmány.

Ha ez hatályban maradt volna, és vele az országgyülés és a szabad sajtó is, akkor a közvélemény áltatásáról és a

nemzetiségeknek, tehát a magyarnak is kijátszásáról sem lehetett volna szó.

Ekkor, mintegy kivánatra, megtörtént Párisban a dec. 2-ki államcsiny, és erre négy hét mulva már Uj-Ausztriában is kezeiben volt vérmes alkotóinak a központosító államhatalom, a maga elvitázhatlan és felelősségtelen hatalomteljében.

VIII.

Ezen nagy osztrák államkisérlet óta immár 10 év mult el, és az experimentum szomoru eredményei leplezetlenül itt állnak szemeink előtt.

A centralisatio tiz évi béke alatt k i f e l é majdnem egészen megfosztá a monarchiát befolyásától és súlyától, mig b e n n majdnem orvosolhatlan romlás szélére juttatá.

Az uj rendszer alapítói nem számíták ki előre rendszabályaik horderejét s hatását, s egyátalában nem fontolták meg, hogy minő szoros a viszonhatás valamely állam bel- és külpolitikája közt.

Leszámítva a leghatalmasabb trónokkal rokonult felséges Uralkodó-ház hagyományos európai tekintélyét, a tulaj-, donképi osztrák örökös tartományok (ausztriai főhercegség, Stajerország, Karantha és Krajna) Európában egyátalában csak azóta nyertek saját súlyt, mióta a Felséges Uralkodóház a m a g y a r trónra lépett; mert ezzel betöltettek egyszer smind Csehország, Morva és Szilesia koronái is, minthogy mindezen országok felett a vegyes házbeli utolsó magyar király uralkodott.

A monarchia már most egyszerre n a g y lőn, de súlya még akkor is, midőn a törökök kiüzetése után az Uralkodó egy nagy szép birodalmat osztatlanul egyesített jogara alatt, kiválólag M a g y a r o r s z á g erkölcsi és történeti tekintélyében, s azon i n t é z m é n y e i b e n állt, melyek a magyar koronának ős eredeti, hatalmas és tiszteletet parancsoló állását, az országnak pedig erkölcsi és anyagi erőit megóvták.

Az uj rendszer alapítói az ő szellemökben egészen helyesen következtették, midőn a centralisatiót összeegyeztethetlennek találták az alkotmányos államszerkezettel.

És valóban, igen nevezetes, hogy oly felvilágosult államférfiak, kikkel Franciaország Montesquieutől elkezdve mindig oly nagy számban birt, sem 1830-ban, sem 1848-ban nem siettek felhasználni a kedvező alkalmat, arra, hogy kiirtsák e rákbajt, mely a centralisatio alakjában a francia államtesten az első forradalom óta rágódik, és hogy nem vették észre, hogy a végrehajtó hatalomnak ezen mindent felemésztő nyomása mellett semmiféle szabad alkotmány és municipalitás ki nem fejlődhetik, és huzamosan fenn sem állhat.

Az osztrák centralisationak teremtői tehát, ha mindjárt az alkotmányos kormányzat elhárításában az ő irányzatuk szerint egészen logikailag jártak is el; mégis rosszul számítottak, mikor azt hitték, hogy az absolut rendszer, Ausztriának bel- és külconstellatióinál, a kormánynak erőt, hatalmat, és tekintélyt fog kölcsönözni akár benn, akár kifelé.

Egész Európa bámult az 1852. jan. 1-i osztrák rendszabályok felett; de e bámulat nem volt a tetszés jele, nem volt örvendetes ujévi üdvözlet. A szabad Anglia soha nem szőhet többé a continensen szoros, őszinte barátságot absolut monarchiával; Franciaországtól pedig viszont a continensen csak alkotmányos állam nem tarthat; és magának Oroszországnak is az osztrák monarchia eddig kiválólag Magyarország által azaz, a birodalom az ő alkotmányos alkatrésze által imponált, és a maga idejében még inkább imponált volna, ha Galicia, ennek visszanyerése után, tettleg az alkotmányos magyar koronához csatoltatott volna, mint a melynek örökségé gyanánt szállt ez ország az osztrák monarchiára.

Az osztrák bureaucratia azonban, nevezetesen pedig a germanisaló párt, mely a centralisatioban kereste legfelsőbb célját és eszközét, éppen azon szerencsés sikerben, melylyel az idegen hivatalnokok Galiciában 50—60 év alatt otthoniasokká tétettek, találta legnagyobb bátorítását annak megkisértésére, hogy az örökös tartományokbeli hivatalnoki családok mindinkább szaporodó kasztja nagy számu sarjadékainak ellátására, gondmentes fentartására, sőt meggazdagítására — végre Magyarországban is uj, termékeny mezőt nyisson.

Ezen uj rendszer alkotói, mely által uj-Ausztria kizárólag német hatalomnak nyilváníttatott, magá-

ban a monarchiában pedig a német elem uralkodóvá, a német nyelv átalánosan köteles ügyviteli nyelvvé tétetett — ez által hitték kiválólag megnyerhetni Németország rokonszenvét, elfeledtetni az 1848 diki politikai hibákat, és kivívni, és tartósan megalapítni Németországban Ausztria hegemoniáját.

Ha ezen célra legalább kisérletképpen alkotmányos kormányzat által törekedtek volna, ily fellépés Németországban nem leendett merőben sikertelen. De egyrészről alkotmányos formák alatt b e n n a monarchiában gondolni sem lehetett a nem-német nemzetiségek elolvasztására és a németségnek hegemoniájára, az a b s o l u t i s m u s ellenben másrészről, mely akkor mint a frankfurti parlament kigúnyolása vette ki magát, Ausztriának politikáját és hivatását a vezérkedésre Németországban merőben és tán örök időkre, Poroszország javára, hitelvesztetté kezdte tenni.

Vannak mindenesetre Németországban is egyes ideologok, rajongók és elméészek, kik a helyett, hogy otthon levő saját szomszédaik kiképeztetésével törődnének, a német culturának k e l e t e n való missiojaért rajongnak, és ezek előtt,meglehet,hogy semmi eszköz nem megvetendő, csak hogy a német elemnek, a világ bármelyik részében, a suprematia, bár ha csak szinleges dicsfényét kölcsönözze. A német népnek ,értelmesebb és felvilágosult többsége ily problematicus célra és még inkább ily silány sikerre, más egyenjogu nemzetiségek elnyomására egyátalában nem akar segédkezet nyujtani, legkevésbé pedig a c e n t r a l i s t á k a b s o l u t i r á n y z a t á n a k ily homályos kilátásai részére Németországban oly befolyást engedni, mely otthon náluk a szabadelvü intézmények alakulását és az egységes német hatalom kifejlődését meggátolni fenyegetőzik.

IX.

Az 1849 ki forradalom elnyomása után, a mi véleményünk szerint, nem egy uj rendszer kisérlete, hanem a r é g i r e n d n e k egyszerü helyreállítása volt feladata a vezérlő osztrák államférfiaknak, és pedig nem csupán azért, mert ez a legkönnyebb és legrövidebb ut volt, a feldult társadalmat a régi, megszokott, törvényes kerékvágásba vissza-

vezetni, hanem azért is, mert a legnagyobb politikai fontosságu dolog volt, Sz. István királyi koronájának korábbi, mind nemzeti, mind közjogi kiváltságait magával Magyarországgal, valamint a külfölddel szemközt is, csonkítatlanul megóvni s fentartani.

A kormány, ellenkező eljárása által elláthatlan tömkelegbe jutott. Mind benn, mind kifelé megingattatott alatta a történeti alap.

A birodalom elhibázott bel-politikájának káros következései legvilágosabban nyilvánultak a keleti háboruban.

Ha akkor a magyar alkotmány nem volt volna felfüggesztve, Ausztria Oroszországgal épp ugy, mint a nyugati hatalmakkal szemközt, határozott, önálló, és egyszersmind sikerdúsabb politikát követhetett vala.

Ha akkor Oroszország nem volt volna meggyőződve Ausztriának gyengeségéről a még nem pacificált Magyarországban, és a legalaposabb bizalommal nem épített volna Ausztriának legujabb (49-ki) kötelezettségeire: valószinüleg maga a háboru kikerültetett volna, mert egy erős Ausztriának közvetítési törekvései nyomatékosabban hatottak és Oroszország alkalmasint békes uton engedett volna.

És ha mindezek dacára a háború mégis kitörendett, — akkor az osztrák kabinet, támaszkodva az alkotmányos Magyarországra, nagyobb tekintetnélküliséggel csatlakozhatott volna a nyugati hatalmakhoz, ily módon részt vehetett volna a háboruban, és ujból igénybe vehette és megnyerhette volna a magyar korona részére a Dunafejedelemségek birtokát, mert

A Dunafejedelemségek lakosságai akkor örömmel megragadták volna az alkalmat, hogy megszabaduljanak Török- és Oroszország nyomasztó kettős uralmától, és a magyar szent koronának oltalma alatt élvezhessék ama nemzeti független kormányzatot, melyre az ozman hódítás óta oly hőn vágyódtak vissza.

Ausztria ily annexiotól különben is egyéb anyagi nyereséget nem remélt, és nem várhatott, mint oly természetes véd- és dacszövetséget, a minő a korábbi magyar királyok alatt létezett, továbbá közös kereskedelmi politikát, szabad kereskedelmi forgalmat, és a dunai torkolatok birtokát.

A szerb és oláh népekben azonban azon eseményeknél fogva, melyeknek visszariasztó példáját a szomszéd Magyarországban látták, nem lehetett feltenni erős vágyódást az annexio, valamint Ausztriának politikai és financialis experimentumai, ugy nemkülönben az igen sok pénzbe kerülő idegen hivatalnokok nagy serege után.

Már pedig a Dunafejedelemségekre alapos igényeket csak a magyar korona formálhat, és azoknak lakosaira nézve viszont ismét csak a magyar alkotmány birhat vonzerővel.

Mindazon országok keleten, melyeknek cimét az ausztriai császár, mint Magyarország királya viseli, már geographiai fekvésöknél fogva oda vannak utalva, hogy előbb vagy utóbb, dacára a diplomatia minden mesterkedéseinek, egy nagy boldog összefüggő közös birodalmat alkossanak. Ezen boldogság feltételét azonban csak a bölcs és eddig sehol fölül nem mult municipalis alkotmány nyujtja; ezen feltételek nélkül, és a Lajtán túl eddig ápolt intézmények alatt egyetlen egy ország sem fog jószántából keleten ezen szövetséghez csatlakozni.

A Dunafejedelemségeknek sorsa és jövője még nincs eldöntve. — Határozott politika, mely felhagyva eddigi hibás irányával, minden álszemérem nélkül viszatérne a maga törvényes és legtermészetesebb medrébe, és a magyar alkotmányt visszaállítva, a monarchiának sulypontját visszahelyezné ismét Magyarország koronájára, akkor ama kérdés elhatározásában még mindig a legbiztosabb és legtermészetesebb kilátásokkal birna.

Még egyszer jóvá lehetne tenni ama roppant hibát, melyet Ausztriának meghatalmazottja Thugut a sistowi béke megkötésekor 60 év előtt elkövetett, és a magyar Rendek óvásának tekintetbevétele nélkül a Dunafejedelemségeket a fontos Belgráddal egyetemben, főleg burkus intrikák következtében, minden kardcsapás nélkül átengedte Oroszés Törökország önkényének.

Az iránt sem ringathatjuk magunkat illusiokban, hogy még az utóbbi olasz háboru is, mely a monarchiának egy királyságba került, vagy nem tört volna ki, vagy legalább nem fejeztetett volna be a villafrancai válságos békekötéssel, ha azon biztonságról nem uralkodott volna meggyőződés, melylyel Napoleon szükség esetében bizonyos vívmányokra számított a benső viszályokban itt, ugyanazon

időben, midőn a magyar ezredek, nem tekintve hazájuk sorsát, régi hűségben, a régi oroszlányi bátorsággal harcoltak lobogójuk régi becsületeért s öröklött Fejedelmükért.

Mi egészen más lenne Ausztriának állása Németországgal, Oroszországgal és Franciaországgal szemközt, mihelyt bizonyossá válik, hogy a monarchia, belsejében megsérthetlen, sőt inkább annak minden népei készek a monarchiának becsületeért, épségeért, és egységeért rendíthetetlen összetartással és solidaritással, vagyonukat és véröket feláldozni, — oly egységért, mely nem áll az állam-mindenhatóság által elnyomott, különböző néptörzsek nivellirozó, és kölcsönös ellenszenvre vezethető egyformaságában, hanem a különböző történeti jogok, és nemzeti érdekek közös, solidaris, őszintén testvéries oltalmazásában, és a monarchia egyenjogu népeinek ősi történeti, mindnyájukra egyiránt áldott szövetségében.

Magyarországnak helyreállított alkotmányában, és az ekként szervezett monarchiában Ausztria hatalmasabb, és tartósabb szövetségest talál, mint a minőt valaha Párisban és Londonban, Frankfurtban és Pétervárott nyujthatnának; és csak a maga teljes pompájában ismét felállított hatalma és tekintélye a magyar szent koronának képes keleten kaput tárni a nyugati culturának, és Közép-Európának biztosítani a dunai torkolatoknak elvitathatlan birtokát és szabadságát.

X.

Bármilyen bántó és elcsüggesztő is az érzet, látni egy államnak, melyhez tartozunk, önhibája miatt csökkenni és majdnem elenyészni századokon keresztül megőrzött nagy tekintélyét és őt megillető európai befolyását, az ilyen politikai hanyatlás mérges töviseit mégis minden országban, és igy az osztrák monarchiában is, csak a legnemesebb keblü és legfinomabb érzésü hazafiak veszik észre; a sebeket ellenben, melyeket hamis vagy eltévesztett b e l-politika ejt az országon, m i n d e n állampolgár egyaránt érzi.

Pedig, fájdalom, a monarchiában tiz év óta behozott rendszer rendszabályai közül majdnem egyet sem lehet megnevezni, mely (eltekintve Magyarországra vonatkozólag az

alkotmánynak különben is csak ideiglenesen lehető felfüg gesztésétől) meg nem sértette volna a legfőbb erkölcsi és anyagi érdekeket.

Minden bajnak élén a fennemlített centralisatió áll, nem csupán a népek minden önállóságának, és az ebből származó közszellemnek elnyomása, — hanem egyszersmind azon roppant, meddő, mindenki által súlyosan érzett financialis teher által is, melyet az a népekre ró.

Az osztrák monarchiában Magyarország leginkább jogosult, e tekintetben alapos itéletet mondani.

Megállható számítás szerint Magyarország közigazgatása (1859)
a mostani rendszer szerint évenkint . . . . 63 millót
igényel. Ugyan az 1848 előtt nem kivánt egészen 4 milliót
tehát 59 millióval kevesebbet csak egyedül Magyarországban.

Az osztrák örökös tartományok persze már akkor is hozzá voltak szokva a bureaucratiai igazgatás nagyobb financialis terhéhez; igen, de nem Magyarországnak hibája az, hogy a többi országokat kezdet óta nem az ő mintája szerint, hanem megfordítva, akarták átalakítani.

Milyen nagy összegeket lehetne különben hasznosabb beruházásokra fordítani hazánkban, és azonkivül átalánosan az egész monarchiában meggazdálkodni, ha az átalában nyomasztó, elidegenítő, és költséges centralisatio helyett, Magyarországnak, a minden időknek megfelelő és minden józan kormányformákkal annyira megegyező municipalis alkotmánya még tovább fejlesztetett és az egész monarchiára kiterjesztetett volna!

Magyarországnak összes hadi- és házi adója 1848 előtt nem haladta meg évenkint a 9 millió forintot ezüst pénzben.

Ha már a cultura és államélet szaporodott szükségleteivel, és a nemesség megadóztatásával Magyarországnak budgetje megkettőztetett vagy megháromszorosíttatott volna; és ha az osztrák örökös tartományok, egyenlő lábra állíttatva, ugyanazon budgetre szállíttattak volna le, akkor az egész monarchiának legfeljebb 60 millióra volna évenkint szüksége összes kiadásainak bőséges fedezésére, mely esetben az állam egy részről legalábbb felényire leszállíthatná az adóterhet,

és más részről az adósságcsinálás további szüksége nélkül lassankint bizton törleszthetné az eddigi államadósságokat.

Elég férfiu van Magyarországban, kik Bécsben is nagy, practikus államférfiaknak, és a dynastia, valamint az összállam jóléte iránt őszinte érzülettel viseltető hű hazafiaknak ismertetnek el; ha ezek megkérdeztetnek, mindnyájan egyhangulag osztani fognák véleményünket.

Azon óriási összeget, melyet az osztrák összállam tiz év óta positive és negative felemésztett, túlzás nélkül tehetjük 6000 millióra, melyből mintegy 3000 millió most mint államadósságok függnek. Tehát az évi kiadásokat átlag 600 millióra tehetjük, mig a monarchiának végképi államgazdászati megromlásával felcsigázott állambevételek mégis csak mintegy 300 millióra rugnak. Az uralkodó rendszernek fentartása tehát évenkint 300 millióból álló kikerülhetlen kiadást, és az államadósságok növekvő kamatai által jövőben még inkább szaporodó, mint apadó deficitet okoz.

És mind ezen emberi erőt meghaladó erőfeszítésnek, hozzátehetnök,erőpazarlásnak, itteni meggyőződés szerint,nem lehet más megfejthető célja, mint a centralisatio által kényelmesebben kormányozni, s nevezetesen Magyarországot átalakítani.

Ezen rendszernek barátai, annak indokolására, vagy mentegetésére nem állíthatják, hogy az által jobb és rendezettebb igazgatás és pontosabb igazságszolgáltatás adatott az országnak.

Mindkettő, a politikai igazgatás és igazságszolgáltatás, hasonlíthatlanul jobb, sikeresebb és kielégítőbb volt Magyarországban, mind addig, mig csak 4 millió forintba került ezüst pénzben, és mindkettőt közbizalomban részesült férfiak vezették, kik ismerték az országot, embereket és saját hivatásukat, és inkább hazafiuságból és nemes becsvágyból, nem pedig csupán kenyérkeresetért szolgáltak.

Az említett 4 millióból azonban az egész közigazgatásnak, és igazságszolgáltatásnak költségei fedeztettek Magyarországban. A feleknek sem administrativ, sem törvénykezési ügyben nem kellett rendes peruton dijakat (Taxen) fizetni, hanem szegénynek és gazdagnak egyaránt ingyen szolgáltatott ki az igazság, mig jelenleg egyedül ezen adórovatban évenkint többet fizet Magyarország, mint a mennyit korábban

az egész házi-adó tett, mi ellen csak akkor nem tétethetnék kifogás, ha e roppant indirect jövedelemforrás a direct adók csökkentésére szolgálna.

És mintha csak Ausztriának államférfiai mesterségesen, és szándékosan uj tág mezőt akarnának nyitni az állam-társadalomban, hogy bizonyos számu félig müvelt, inproductiv, a világ minden részéből ide csődített embereket, családaikkal egyetemben, meddő, gépies foglalkozás által közköltségen tápláljanak s ellássanak.

Valóban meglepő azon mohó vágy, melylyel idegenek hivatalnoki állomásokat vadásznak Magyarországban, kik az egész országot, egy hivatlan, képtelen és számfeletti heterogen elem hálózatával fogják körül. A magyar ember előtt ezen tódulás annyival feltünőbb, minthogy ő maga mindig átallaná, saját hazáján kivül, más országokra reáerőszakolni magát.

A magyar szeretettel és tisztelettel fogadja az idegent, a ki culturát, üzletet és ipart ültet ide, és senkit sem irigyel, a ki itt hasznos tevékenység által meggazdagodik. De a rendszer iránti ellenszenv miatt a szegény idegen hivatalnok is szenved.

Ha pedig Magyarország alkotmánya helyreállíttatnék, az állam, magának az országnak fiai közt, jelesebb férfiakat fog találni, mint a minők azok, kikkel bennünket a mostani rendszer megajándékozott.

Magyarországban azt mondják, hogy a közszolgálat minden ágaiból jelenleg mintegy 60 ezer idegen ember nagyrészt családokkal ellátva, van alkalmazva, és dacára az ilyen hivatal-létszám roppant költségeinek, s dacára a jegyzőkönyvekből, naplókból, táblázatokból és periratokból felhalmozodó raktáraknak, a közigazgatás és igazságszolgáltatás a legsilányabban van berendezve, mert jelenleg az üres formák absorbealják a lényeget, s az eszközök meghiusítják a célt, mig azelőtt az egyszerü, olcsó municipalis alkotmány mellett az egész országban sokkal nagyobb rend és megelégedés uralkodott.

És miért nyujtana a törvények végrehajtására nézve kevesebb garantiát oly hivatalnok, kit a közbizalom választ meg, és kit az illető lakosság személyesen ismer és tisztel, mint az olyan, kit fokozatos előléptetés után csak valamelyik

iroda-főnök Morvaországban ,Galiciában, Csehországban stb. ismert és ajánlt, és a ki egyszerre járások, megyék és kerületek élére állíttatik, melyeket ő azelőtt még csak a földrajzból sem ismert, és a melyeknek erkölcseit, szokásait, multját, sőt legtöbb esetben még csak nyelvét sem ismeri? Ez oly elv, mintha csak az állampolgárokat épp ugy, mint a hivatalnokokat, gondolkozásnélküli gépekké akarnák tenni.

Ha azonban a rendszernek az a rendeltetése, hogy csak fejnélküli gépezetet képezzen, akkor az ár, melyet az állam érette fizet, annál kiáltóbb.

A ki ismeri az állam szükségleteit, melyek ezen szenvedhetlen rendszerből természetszerüleg következnek, — a ki megfontolja, hogy ezen senki által nem szeretett, s mindenki által ellenségesnek tartott rendszer fentartására s támogatására folyvást résen kell állnia egy csatakész nagy hadseregnek, és egy rend- és csendőrségi seregnek, az számtanilag egészen helyesnek fogja találni a mostani adómértéknek szükségességét, sőt felemelését.

Az államférfiut, a hazának őszinte barátját azonban, főleg ha ismeri a magyar alkotmány előnyeit, egyszerüségét, és olcsóságát, ily költséges balfogás szemléleténél fájó bámulat szállja meg, és azon számtanilag nem kevésbé, mint államtanilag helyes, de szomoru eredményre jutand, hogy az uralkodó rendszerre szükséges, megmérhetlen összegek előteremtése végett nem csak a monarchiának korábbi, már nem csekély jólléte, hanem különösen Magyarországban, ennek további forrásai is szükségkép kimeríttetnek.

Mert, legalább Magyarországban, az uj szokatlan roppant terhek folytán nem csak elfogytak már az embereknek minden korábbi megtakarított filléreik, hanem azon kivül majdnem mindenki egyenként nyakig uszik az adósságban — sőt a községek, melyek Magyarországban 1848 előtt egészen adósságmentesek voltak, most magával az állammal versenyeznek, elviselhetlen adóssági terhök arányában.

A kereskedés, ipar, és üzlet az egész monarchiában egyaránt pang, a fogyasztási adó nem engedi többé lábra kapni a legfontosabb mezőgazdasági iparágakat, mig a már megvoltakat megsemmisítette, és a centralisatio mellett kikerülhetlen adórendszer a legkedvezőbb conjecturák és kereskedelmi szerződések mellett is csak lehetlenné teszi a versenyt

a külfölddel, mind a kereskedelemben, mind az iparüzletben, és a kiszívott erőtlen monarchiát végre is csak feltétlen zsákmányává teszi az annak gyámoltalanságára, és bomlottságára leselkedő idegeneknek, és benszülött uzsorásoknak, és börzeférfiaknak.

Nevezetes, és szerfelett leverő volna, ha Ausztriának oly bölcs, gondolkodó, felvilágosult állam- és financférfiai, oly sok példa, és tapasztalatok után, még mindig át nem látnák a megrongált pénzügyi viszonyok valódi okát, és az úgynevezet bankvalutát, azaz: a pénznek értékét még mindig uj államadósságok s a még meglevő korona és kamarai jószágaink (a király, és nemzet évszázadokon keresztül gyüjtött és megtakarított eme filléreinek) eladása-, és ujonnan kigondolt, vagy felemelt adók által fedezni akarnák.

A jól, és tiszta kézzel vezetett nemzeti banknak fizetési képessége ezüstben és aranyban mindig magának a nemzetnek a c t i v vagyonállását, a fizetési képtelenség ellenben annak passiv állapotját mutatja.

Életünkkel állunk jót azért, hogy azon percben, midőn határozottan kimondatik, hogy a magyar alkotmány, és a magyar korona, zsinórmértékül, és elvileges kiindulási ponttul vétetik a monarchia b e l-politikájára nézve, ugyanazon napon Ausztriának értékpapirjai Európa összes börzéin a l p a r i fognak állani.

Mert tudni fogják, hogy azon naptól kezdve, melyen a monarchia Magyarország alkotmánya szerint fog kormányoztatni, az nem csak erkölcsileg százszorosan erősebb, hanem financialis tekintetben is a legkedvezőbb helyzetben leend, mert akkor az állam jövedelmeiből, ha miudjárt az adók egyharmad részszel, vagy felényivel leszállíttatnak is, még mindig bő felesleg marad arra, hogy az államadósságok jelentékeny törlesztése komolyan megkezdessék.

XI.

Át levén hatva azon meggyőződéstől, hogy a monarchiának financialis és politikai megmentése a legbiztosabb, leggyorsabb és legtisztességesebb módon csak a történeti — legitim térre való visszatérés, azaz, az olcsó, és a politikai érettséggel biró állampolgár méltóságával megegyező m u n i-

cipalis magyar alkotmánynak helyreállítása, és ennek az örökös tartományokban leendő utánzása által lehetséges és képzelhető; de egyszersmind azon biztos reményt táplálván magunkban, hogy a kormány élére lépett jeles államférfiak az eddigi szerencsétlen eredményből leplezetlenül felismerték a mostani rendszer további tarthatlanságát, — nem kívánjuk ezennel folytatni részles elősorolását és fejtegetését mindazon hátrányoknak, sérelmeknek és bajoknak, melyek a megkisértett szerencsétlen központosítási elvből az összes monarchiára, de legérezhetőbben Magyarország népeire, minden állami viszonylatokban származtak.

Mert itt különben sem volna terünk arra, hogy ezen rendszer számos eltévesztett rendszabályainak inconvenientiáját, és közártalmúságát tüzetesen fejtegessük.

Az alkotmány felfüggesztésén kivül bizonyára semmi sem sértette meg annyira Magyarország népeinek jogérzetét, mint a korona épségének megcsonkítása és az országnak eldarabolása 5 helytartóságra (melyeknek mindegyike jelenleg többe kerül, mint az előtt az egész), meg aztán a Bánságnak elszakítása és egy Szerbvajdaságnak alkotása, legfeljebb is az orosz propagandának csábító reményére és buzdítására, (habár a magyarországi szerbek örömest felcserélnék ismét az idegen rendszer mellett igazgatott mostani országfejedelmiségöket a volt magyar alkotmánynyal) — és végre a magyar tengermelléknek elszakítása (holott egész Dalmátia tengerpartjaival egyetemben nyolc százados hozománya a magyar koronának), nem is szólva a Szerémségben és Muraközben történt területi változtatásokról.

Ide járul Magyarországnak és Erdélynek gyakran említett elárasztása számtalan idegen szolgálati személyzettel, kiknek legnagyobb része nem tud egyéb ajánló címet felmutatni szolgálatára nézve, mint a lét szükségét.

És már ezen államszolgák folytonos mozgósítása is, egyik országból a másikba történő áthelyeztetésök miatt évenkint oly sok kiadást okoz napdijakban és uti átalányokban, hogy azelőtt az egész igazgatás Magyarországban nem került annyiba.

Ezen körülménytől elválaszthatlan egy másik inconvenientia, habár ez egy másik elvből nem szándékosan volna is igy kiszámítva. A hivatalos nyelv szükség-

szerüleg a német lesz, miután a hivatalnok nem érti a magyart. Nem kivánjuk ezennel tüzetesebben fejtegetni, hogy mennyire sértetik meg ez által a magyar nemzet önérzete és méltósága; azt azonban meg kell jegyeznünk, hogy Magyarországban az alkotmányos igazgatás alatt senki sem választatott meg politikai és birósági hivatalnoknak, ki a magyar és latin nyelveken kivül tökéletesen nem tudta volna azon lakosságnak anyanyelvét is, mely az ő hivatalterületében volt. Ez volt a nemzeti egyenjoguságnak helyes jelentősége, mig az most annyit tesz, hogy a nemzetiségek mind egyenlően jogosultak, hódolni a kizárólagos hivatalos nyelvnek.

Nem lehet belátni, hogy minő szomoru következéseket fog még a jövőben maga után vonni az, hogy a személy és vagyonbiztonságot illető irományok, birósági végzések, véghagyatéki tárgyalások stb. a falusi népnek oly nyelven szolgáltatnak ki, melyet nem ért.

Csak gyors megváltoztatása ezen igazolhatlan rendszabálynak vigasztalhat bennünket.

Hasonló méltánytalanság, s egyszersmind nem csekélyebb tévedés volt, az iskolák elnémetesítése által a mostani rendszer részére alkalmazékonyabb nemzedéket nevelni akarni. Ha az iskoláknak csupán hivatalnokokat kellene nevelni, és ha a német hivatalos nyelv Magyarországban jogosan és tartósan keresztülvihető lenne, akkor ezen germanisatió legalább a hivatalkeresőkre nézve még birna némi anyagi előnynyel az időnyerés által. Ámde az iskola az egész nemzetnek müvelésére van alapítva, és azon embereknek, kik hivatalnokok akarnak lenni, aránylag igen csekély száma kedveért nem lehet a fiatal nemzedéknek sokkal nagyobb részét kizárni a müvelődés jótéteményéből, és vele születettjogából, és miután a magyar fiatalságnak csak legkisebb része ért németül, annak nagy többségét nem lehet meggátolni abban, hogy az oktatásban, bárminő tudományból, anyanyelvén részesüljön.

Az iskolák elnémetesítése, a német tannyelvnek kiváltságolása által a közmivelődés Magyarországban, mint ez ugyanazon okból másutt is történt, hanyatlanék; a mit éppen csak a monarchia jóléte fogna egykor megbánni, mert egy kiváltságolt hivatalnoki kasztnak német hivataloskodási jártassága nem fogja kárpótolni a tömegek tudatlanságát.

És ezen tekintetben a magyar nemzetnek igényei azon okból is alaposak, mert az oktatási eszközök, a testvértartományok terhelése nélkül, Magyarország, és tisztán magyar alapítványok által fedeztetnek, mig Bécsnek legnagyobbszerü intézetei a közadó alapból tartatnak fenn, melyhez tehát majdnem felét szolgáltatja Magyarország. Még a bécsi Theresianum is nagy részben magyar pénzalapból tartatik fenn.

A magyar nemzet sokkal nagyobb lelkü, hogy sem a közös culturai intézetek részére nem járulna áldozatokkal; de megkivánja azt is, hogy saját öröklött, s önszerzette hazájában méltányolják és megkiméljék veleszületett nemzeti igényeit, annyival is inkább, minthogy a nemzet az országban mindegyik fajjal szemközt túlnyomó többségben van, és egyszersmind képviselője is a culturának ez országban, míg a különben derék és munkás német elem Magyarországban (az uj hivatalnoki kasztát nem számítva ide) átlag nem törekszik feljebb a mindennapi iparosi müveltségnél.

De, dacára annak, hogy az itteni tanifjúságnak alig 1% német, a nemzetnek még sincs kifogása az ellen, hogy a magyar tanulmányi alapból elegendő iskolákat állítnak fel, és ösztöndijakat tüznek ki németek számára, csak hogy a magyar tanifjuságra sem a gymnasiumokban és reáliskolákban, sem az egyetemben és müipartanodában német tanárokat ne erőszakoljanak, kik szerény jártasságukon és szegénységükön kivül még csak kérlelhetlen ellenszenvet látszanak a magyar nemzet iránt magukkal ide hozni.

S mégis alig lehetséges nagyobb politikai hibát követni el, és roszabb szolgálatot tenni az osztrák monarchiának, valamint érzékenyebb sebet ejteni az államegységnek anynyira ünnepelt elvén: mint éppen a magyar nemzetiségnek gyengítése által, minthogy a magyar nemzet az egyetlen elem, mely az osztrák államegységet centripetalis iránya által támogatja, míg a többi mind, nemzeti fajához képest, a szélrózsa különböző pontjai felé centrifugalis irányt követ.

Már pedig csekély belátást árul el, a ki fel nem fogja, hogy valamely nemzetnek természetéből kifolyó culturának elnyomása a nemzeti tannyelv eltávolítása által leglényegesebb gyengítése a nemzetnek.

A magyar nemzet e bajnak legközelebbi s legmélyebb

forrását korántsem keresi a kormánynak valamely kifejezett ellenséges szándékában, hanem csupán a centralisatió elvében, még a közoktatásra nézve is, és a vezető férfiakban, kik az iskolára nézve a monarchiában ugyanazon gyakorlatiatlan rendszert alkoták, mely az administrativ rendszerben eddig nyilvánult.

Az elfogultság és tarthatlan elmélet, mely által az illető ministerium a tanügyekben vezéreltetik, hasonló mértékben nyilvánul az egyházban is. A nélkül, hogy a magyar egyházfejedelmek s államférfiak tanácsát kikérték volna, a concordatum keresztülvitelére kibocsátott utasítások és rendszabályok szent István koronáját meggátolják a vele egykoru legszebb előjogában, és pedig oly módon, hogy a catholikus egyház szabadsága Magyarországban ma már inkább van fenyegetve, mint a protestans egyházé, és mind ennek dacára e lépés Ausztriát ujból a türelmetlenség hirébe hozta, és a magyar királynak mégis csak az apostoli cimet hagyta meg, azon hatalom nélkül, melyért a nagy Leopold és Mária Therezia a magyar korona nevében oly nagy bátorsággal és sok sikerrel harcoltak.

Uj-Ausztriának építőmesterei el akarnák enyésztetni minden nyomát Magyarország államépületének, tehát ősrégi egyházát is, és nem látják be, hogy ez által megingatnák egyikét ama leghatalmasabb oszlopoknak, melyeken Magyarországnak királyi trónja és alkotmánya nyolc évszázadon keresztül biztosan nyugvának, — és ők nem látják be, hogy ezen oszlop épp oly kevéssé illik oda az uj épülethez, a mint a bureaucratiának semmiféle emeltyüje által meg nem mozgathatják azt szentesített, és a koronára, valamint a nemzetre nézve áldásos és oltalmazó állásából.

Magyarországnak nyolcszázados régi alkotmánya legfényesebb bizonyítékát szolgáltatta annak, hogy a catholicismus a polgári szabadság mellett nem csak fennállhat, hanem virágozhatik is; és hogy a magyar clerus, semmi más országban nem ismert magas előjogát, melyet neki az alkotmány adott, századokon keresztül változhatlanul a monarchia, trón és nemzet jólétére gyakorolta. Az uj rendszer által a magyar catholikus clerus ezen előjogától és korábbi fényes állásától megfosztatván, az uj utasítások által pedig rendőrségi gyámkodás alá helyeztetvén, a catholicismus Ma-

gyarország többi vallásfelekezetei előtt, melyek megőrzék törvényes szabadságukat, a jelen rendszernek mintegy vak eszközeül tüntettetvén fel, azon veszélynek van kitéve, hogy politikai és nemzeti reactióból, az egyház, saját hiveinek szemei előtt gyülöletessé tétessék.

(Miután az „Emlékirat“ itt észrevételeit és nehézségeit a közbiztonság és rend, csend- és rendőrség, sajtóügy, adóbehajtás és pénzügyérség, bélyeg- és dohányjövedék kezelése, katonai összeirás, árvapénzek, s a városoknak és községeknek idegen hivatalnokok általi igazgatása szempontjából röviden elsorolja, igy szól folytatólagosan:)

De nem akarjuk tovább folytatni ezen jegyzéket, mert a municipalis alkotmánynak, a legitim ősi intézményeknek s hatóságoknak helyreállításával különben is egyszerre megszünnek a sérelmeknek és elégedetlenségnek minden forrásai és okai, és helyöket az önbizalom, közszellem, közbiztonság, munkakedv, és a pragmaticai üdvös törvények iránti tisztelet fogja felváltani, mindenek előtt pedig a koronának s törvénynek valódi, az uralkodó felkent személyében központ sult, s a felelősségtelen bureaucratia által meg nem csonkított hatalma vissza fogja nyerni régi teljes fényét, s eredeti, áldásdús előjogait.

Mert még semmiféle alkotmány nem övezett körül emberi trónt oly sok dicsfénynyel, hatalommal és szeretettel, s a világ semmi koronájához nem tapad oly fényes történet, oly elenyészhetlen nagy érdem az emberi méltóság és szabadság, valamint Európa keresztény culturájának oltalmazása és megmentése körül, és egy nemzet sem pecsételte még oly sok vérrel királya iránti odaadását s hűségét, s a haza iránti szeretetét, mint a magyar,

és merőben egyes, sőt valóban egyetlen eset Európában, hogy egy Uralkodó a leggazdagabb fejedelmi jövedelmeket huzza, a nélkül, hogy bár csak egy fillérébe is kerülne alattvalóinak, és ezen Uralkodó 1848-ig a magyar király volt, ki akkor törvényes jövedelmeiből, dacára a koronai és kamarai jószágok rosz kezelésének, évenkint 7—15 millió ezüst forintnál többet vett be készpénzben.

Egész Európában, sem Angliában, sem Oroszországban nem létezik ily civillista.

Az említett 7 millió forintot és a többit, mi még azt fö-

lülmulta, a magyar udvari kamara évenkint pontosan átszolgáltatta Bécsbe, és Magyarország bizonyára nem oka annak, hogy a bécsi politikának hatalma volt, a magyar királynak ezen személyes jövedelmeit az örökös tartományok pazar bureaucratikus igazgatási rendszerének fedezésére lefoglalni.

A magyar Király, ha Ő ugy akarja, nem csak magában véve a leggazdagabb Uralkodó, hanem bőven el van látva eszközökkel is, fontos államszolgálatokat, dynastikus hűséget, vitézséget s tehetséget nem csupán üres aristocratiai proletárságra vezető cimekkel, hanem földbirtokkal is megjutalmazni, mely nem csak megfelel a megjutalmazott polgári állásának s méltóságának, hanem egyszersmind a kihaló családok és nemzetségek helyébe uj tekintélyes családokat és nemzetségeket alapít, melyekben a királyi kegynek, és az ösök történeti érdemeinek emléke legtöbb esetben kettős ösztön arra, hogy az öröklött erények szaporítása által hálásaknak és hasznosaknak mutatkozzanak.

A donatiónak királyi előjoga egyrészről, és a jószágoknak a törvényes esetekben átszállása a koronára másrészről, egyike a magyar alkotmány legszebb és legbölcsebb vívmányainak, mely megfejti egyszersmind értelmét ama sarkalatos törvénynek, hogy minden nemes a magyar szent korona tagja (membrum sacrae coronae).

Egy korona ily értelemben, melynek megtestesülésében, veszély esetére, a hű népek tömegén kivül legalább annak 800 ezer elválaszthatlan tagja van személyesen fenyegetve s megtámadva, bizonyára a leghatalmasabb korona Európában, ha csak e dicső korona különben a tolakodó bureaucratia, s ennek könnyen eléghető papir iratcsomagai, s protocollumai által az ő törvényes tagjaitól el nem választatik.

Ámde a magyar nemzet, s az azt, kivált a jogegyenlőség diadala után minden közérdekeiben készséggel tolmácsoló és képviselő nemesség, nem akar gyakorlatiatlan rögeszmék, problemák, s jogosulatlan elméleti experimentumok kedveért, a koronától, a nemzeti becsület, lét, s önállóság legszentebb palladiumától elválasztva lenni, hanem támaszkodva a kikerülhetlen szükségesség logicájára, biztosan reméli, hogy a magyar nemzet, és általa vezetett többi magyarországi népek rövid időn a legitim téren ismét a legszorosab-

ban egybe olvadni fognak a megkoronázott magyar Királylyal.

XII.

Bárminő határozott, és élénk is lelkünkben a régi alkotmányos Magyarország helyreállításának reménye, kivánata, és szüksége, még is legnehezebb felelnünk végre is azon kérdésre, hogy minő módon eszközöltethetnék ez a legcélszerübben? vagy tulajdonképpen, hogy miként kellene kezdeni a dolgot?

A bécsi centralisták legujabb előzetei szerint e tekintetben nem lehet eljárni, és mi nem ajánlanók, vagy követnők azoknak példáját, kik váratlanul, és minden előkészület, sőt minden vizsgálat, és minden tekintet nélkül a lakosság millióinak, azaz,az összes népeknek ellenszenvére, s a nélkül, hogy tekintetbe vették volna a nemzeteknek korábbi rendtartásait, geniusát, szokásait, s volt jogait, — hanem csupán a hatalomra támaszkodva,rögtönöztek egyszerre egy, mintha csak éjen át kidolgozott igazgatási rendszert, — a majdnem egy évezred alatt mélyen meggyökerezett nemzeti és államélet helyébe.

Éppen mert a magyar féltékeny a korona méltóságára, nem ajánlanánk hasonló eljárást, azaz, az államhatalom nyilvánvaló bukását gyanittató hirtelen visszavonást,mintegy szivacscsal való közönyös letörlést; mert ilyen eljárást csak államcsinyek és forradalmak engednek meg maguknak, holott mégis másrészről bizonyára érdekében fekszik a monarchiának, hogy a mostani szerencsétlen rendszernek minden nyoma a lehető leghamarább elenyészszék.

De különben az sem lehetséges, hogy Magyarország korábbi intézményeinek minden partialis formái tökéletesen helyreállíttassanak. Az 1848-ki martiusi törvények által uj elvek és elemek érvényesíték magukat,melyek,mint az előhaladó kornak félreismerhetlen, elvitázhatlan és jogosult eredménye állnak előttünk, és mint ilyeneket tekintetbe kell venni.

Igy például a hübéri sorompók a nemesség, és a volt alattvaló közt örök időkre lehulltak, mig immár másrészt nagy néptömegekkel sem tömeges, és egyéni szavazással összekötött megyei gyülésekre, sem tömeges és közvetlen választásokra gondolni sem lehet.

Épp oly kevéssé lehet szó a hivatal egyedárusításáról kizárólag a nemesség kezeiben.

Ellenben a provisorium is, mely az országgyülésekre és megyékre vonatkozólag a martiusi törvényeket elrendelte, igen gyakorlatiatlan, s ezeken igen megérzik a mostani hajhászat szaga az aura popularis után.

A teendő uj szervezésben tehát a leglényegesebb kellék az, hogy a közügyek vezetésében a földbirtok és az értelmiség, párosúlva az érdemmel és vagyonnal túlsulyt nyerjen.

Az első és legsürgősb speciális rendszabályok azonban, mindenesetre a következők:

1) A megyék egyszerü municipalis igazgatását helyreállítani, azoknak az igazságszolgáltatásra vonatkozó korábbi szervezésével egyetemben;

2) az egykori szabad királyi városoknak és kiváltságolt mezővárosoknak, városoknak és szabad kerületeknek visszaadni volt önkormányzatukat;

3) a falusi községeket azonban, előljáróságuk megválasztásának ösrégi szabad jogával együtt, egyelőre a szolgabirák felügyelete alatt hagyni, és egyátalában a községeknek évszázadok óta fennállt önkormányzatát nem veszélyeztetni oly rendszabályok által, melyektől csak ugy hemzseg a közelebb kibocsátott, merőben gyakorlatiatlan községi törvény; ennek folytán

4) a költséges rend- és csendőrséget feloszlatni, s ezen szolgálatnak teljesítését a volt municipalis hatóságokra bizni;

5) az adóknak kezelését, mig eziránt az országgyülési kiegyezkedés létre jő, változatlanul a mostani állapotjában hagyni ugyan, — de azt már most is szintén mint korábban, a megyéknek felelőssége mellett és felügyelete alatt, az árvai pénztárakkal egyetemben, a községi előljáróságok által közvetíttni.

Miután azonban ezen rendszabályok nem csupán financialis tekintetekből indokolvák, hanem tulajdonképen corollariumát képezik a legitim állapot helyreállításának, azokat természetesen sokkal fontosabb lépéseknek kellene megelőzniök, s mindenek előtt fel kellene állítani azon hatóságokat, melyek ezen átalakításokkal megbizatnának.

Ez okból hirtelen országgyülést rögtönözni, a móstani rendszer uralma alatt nem lehetséges. A választók, és a megválasztandók majdnem nem ismerik többé egymást, és a régi országgyülésekre nézve majdnem hiányoznak most minden organicus elemek, mert minden ki van mozdítva régi sodrából.

Ha tehát a mi szerény véleményünket kérdeznék ki a jelenleg logikailag követendő eljárás iránt, akkor e tekintetben a következőket javasolnók:

Mindenek előtt, hogy a magyar nemzetnél általános lelkesedés és oly sok csalódás után, szilárd bizalom gerjesztessék, első lépés lenne: általános és feltétlen amnestiát adni, és ezzel kapcsolatban visszaszolgáltatni az elkobzott jószágokat, valamint ugyanazon egyidőben kihirdetni Magyarországnak régi törvényes integritását is.

Ezt nyomban kellene követni:

2) egy udvari cancellár kinevezésének, ki a magyar udvari cancelláriát szervezné, ki Bécsben Magyarországot képviselve, a közös ministerelnök alatt üléssel és szavazattal birna a ministertanácsban. Ennek kellene természetesen történni az erdélyi udvari cancelláriára vonatkozólag is. Továbbá

3) egy királyi helytartó (Locumtenens regius) kinevezésének, ki a feloszlatandó 5 magyar, továbbá a bánsági és horvát helytartósági osztályok helyébe, Magyarország kir. helytartóságát, mint ennek elnöke, az udvari cancellária és a horvátországi bán befolyása alatt ujonnan szervezné. Ugyanezt kellene tenni Erdélyben is.

4) Főispánok vagy administratorok kinevezésének a legtekintélyesebb és a közjót szivükön hordozó férfiak közül, kik a megyék vezetését átvennék, és magukhoz vevén a még életben levő törvényszéki ülnököket és községi képviselőket, a hivatalnoki állomásokat, ezeknek régi rangjával, címével és fizetésével, a földbirtokosok osztályából betöltenék.

5) Királyi biztosok kiküldésének a szabad kir. városokba, hogy ezeknek régi municipalis igazgatását és vezetését helyreállítsák.

6) A királyi itélő- s Hétszemélyes tábla, vagy is Curia, mint legfőbb országos törvényhatóságok helyreállításának, volt állásukkal és hivatalos hatáskörükkel, az országbiróval, királyi

személynökkel, itélőmesterekkel — a mostani országos fő törvényszékek és a legfőbb semmisítő törvényszék mellett alkalmazott ugynevezett magyar senatus helyébe.

7) A hiányzó országzászlósok kinevezésének „egészen fel a nádorig“ exclusive, kik közül két helyettes koronaőr kinevezése az országgyülésig szintén ő Felségétől függ.

8) A magyar udvari kamara, valamint a királyi ügyek igazgatósága helyreállításának, mint egyrészről a legfőbb pénz- és adóügyi hatóságoknak az egyenes és nem-egyenes adókra nézve az országban, másrészről pedig mint kezelő közegeknek a kamarai és koronajószágokra, valamint a bányákra nézve is.

9) A vallási, tanulmányi és egyetemi pénzalap visszahelyezésének a helytartóság és egyházi bizottmány kölcsönös felügyelete alá, és a pesti királyi egyetemnek Mária Thereziától nyert kiváltságai helyreállításának;

10) Azon feltétlen szabadság megadásának, hogy egész Magyarországban minden községi elöljáróságok és megyei hatóságok, valamint a hivatalnokok is, ügyviteli nyelvül a magyart használhassák, és ugyanezen feltétlen szabadság uralkodjék a törvénykezési eljárásokban is;

11) A magyar tannyelv világos megállapításának minden tanintézetekben, egészen fel a pesti egyetemig;

Végre

12) A királyi magyar testőrség helyreállítása a Fejedelem kegyes bizalma gyanánt tekintetnék.

Ezek a legfontosabb s legsürgősb rendszabályok, melyeket a magyar országgyülés nélkül is az Uralkodónak joga van foganatosítni, sőt a melyeket az országgyülés megtartása e l ő t t életbe léptetni tanácsosabb.

Csupán ezek által már, a monarchia, még mielőtt az adómértéknek különben is kikerülhetlen leszállítása megtörténhetnék, azonnal az első években, egyedül Magyarországban 30—40 milliót fog megtakarítani az államadósságok fedezésére, s az államnak a nemzeti bank, s a pénztőzsérek bilincseiből való kiszabadítására.

Azonban ezen rendszabályok megkezdésével ugyanazon időben mulhatlanul megkivántatnék, hogy Ő Felsége, a k i-

rály egy országos küldöttséget hívjon meg Budára, melynek tagjai a törvényhozásra hivatott minden osztályokból választatnának, hogy minden osztálynak érdekei képviselve legyenek. Igy például az országzászlósok, aztán többen a magas clerusból, a főrendi osztályból, a földbirtokos nemességből, a birói és tanári karból, a városokból stb.

A mi megcáfolhatlan nézetünk szerint, ezen küldöttség a király nevében és parancsára, a következő feladatokat teljesítené:

1. Tanácskozni a célra vezető eszközök felett, melyek által jövőben a kölcsönös tapasztalatok után elháríttatnának az összeütközésnek minden okai, melyek a pragmatica sanctiónak fennállását, és természetes előnyeit az egyik, vagy a másik szerződő félre nézve kérdésbe vonhatnák s a megállapítandó alkotmányos közös kormányzatot paralyzálhatnák;

2. Tervezetet dolgozni ki a magyar országgyülés uj coordinatiójára a revideálandó martiusi törvények által eszközlött társadalmi s politikai átalakulásokra vonatkozólag az alsóházra nézve, és a felsőházat illetőleg oly szervezéssel, hogy egyrészről aztán a független aristocratia biztos arányban legyen a kormánytól függő dignitariusokkal, másrészről pedig az igények, melyeket, hogy valaki ezen magas táblában részt vehessen, eddig csupán a születés és a rang, minden tekintet nélkül a vagyonra, vagy a családi tagok számára adott, a kellő mértékre leszállíttassanak, és hogy talán Angliának erre vonatkozó intézménye mintául vétessék.

3. Javaslatot tenni a municipalis igazgatás célszerü reorganisatiójára, főleg a választási módozatot, és az ezentúl csupán képviselők által kipótolható megyei gyüléseket illetőleg.

4. Tervet dolgozni ki egy országos jelzálogi bankról, mely valahára a magyar földbirtokosokat kiszabadítsa a pénzszatócsok körmei közül.

5. Kiszámítani azon összeget, melyet Magyarország a fennálló államadósságokból aránylag a többi örökös tartományokhoz, és saját segélyforrásaihoz képest jövőben részletes törlésztésül, mint a törlesztés befejezéseig megmaradó állandó terhet magára vállalhat és vállalnia kell, mig a hadi adók

mint azelőtt, ugy ezentul is a megszaporodott szükségekhez képest, az országgyüléseken, a háziadó pedig egyedül a municipalitások által (a helytartóság ellenőrködése mellett) határoztatnának meg.

6. A magyar országos törvényeket összeegyeztetni az osztrák polgári és büntető törvénykönyvvel, azon megjegyzéssel, hogy e tekintetben a jobb kölcsönösen elfogadtassék.

Csak ezen pontoknak kidolgozása után (melyre egy terminus praeclusi-t kellene kitüzni) lehetne gondolni egy országgyülés megtartására, s egyuttal a király megkoronáztatására, és miután, mint értesülünk, István főherceg a maga idejében lemondott országnádori méltóságáról, egy uj nádornak megválasztására.

Természetesen ezen első országgyülés kezdetekor ismételni kellene V. Ferdinándnak ünnepélyes lemondását a trónról, valamint Ferenc Károly főhercegnek lemondását is a magyar királyságra vonatkozólag.

És mihelyt a nemzet, a fennemlített kinevezések által meg lesz győződve a királynak azon komoly szándékáról, hogy az ország alkotmányát helyre akarja állítani, — Magyarország legtiszteletreméltóbb hazafiai és államférfiai (és csak ezek jelenleg a népszerüek) azonnal a legnagyobb készséggel sietni fognak teljesíteni Uralkodójuk meghivását, és kidolgozni a választmányban a nekik tett kérdéseket.

Habár nehány önző, tulbuzgó és parasyta, kik Magyarországban csak egy kizsákmányolandó gyarmatot, vagy egy nagy kimeríthetlen ápoló intézetet láttak telhetetlen, sovár szemeikkel, feljajdulna is Ő Felségének boldogító, áldásthozó elhatározása felett: de más részről a nemeskeblüek, igazságérzetüek és értelmesebbek nagy többsége őszintén fog örülni és örömujongni a legitim téren tartósan helyreállított béke, az államegységnek ezen egyedül helyes biztosítása felett, nem csupán azért, mert Magyarország nem kiván, és nem nyer egyebet, mint a mi az ő joga, hanem azért is, mert ez által minden többi tartományok is azon biztositékot nyerik, hogy ők szintén részesülni fognak mindazon politikai kedvezményekben, melyekre megérettek, és a melyeknek megadását financialis okok is szükségessé teszik.

A következés majd meg fogja mutatni, hogy Ausztria különböző részeinek alkotmányos, a pragmatica sanctionak értelmében s határozmányai szerint helyreállítandó szövetsége több erőt kölcsönzend neki kifelé, mint a francia jakobinusok által kigondolt centralisatio, mely most Franciaországban sulyos átokként nehezül a királygyilkosok unokáin.

És a legközelebbi, tán nem sokára lecsapó európai villám, testvéries összetartásban fogja találni Ausztriának minden népeit, melyeket ugyanazon érzék, ugyanazon érdek fog vezérelni, és éppen ezért eléggé hatalmasak lesznek arra, hogy a világ minden hódítóival megmérkőzzenek.

A magyar alkotmány, a nemzetnek épp úgy, mint a Felséges Uralkodó-háznak ezen szent pálládiuma, az ausztriai császárságnak biztosítná a hegemoniát Németországban, a magyar koronának pedig az uralmat Adria, és a Dunának torkolatai felett; — de az Uralkodó királyi szivének a legmagasztosabb kéjérzet, és a legszebb jutalom lenne fentartva, mert Ő szerzője, és tanuja leendene 14 millió gyermeke leirhatlan boldogságának, kik tiz évi sulyos meglátogatás után, a kiengesztelt király szerető kezén látnák ismét bevonulni a békét ezredéves, drága atyai házukba!*)

---

*) Fájdalom! ezen oly alaposan feltehetett reményt azon daemon, mely a magyar nemzetet 48-ban kisértetbe vitte, — a váratlan s fényes horderejü o c t o b e r i d i p l o m a. megjelenése után is meghiusította.

FÜGGELÉK.

I.

A magyar államférfiak 1850-dik évi emlékirata I. Ferenc József Ő Felségéhez.

Felséges Császár és Király!
Legkegyelmesebb Urunk!

Midőn Urunk Királyunk magas trónjához közeledve, jobbágyi hódolatunk és őszinte ragaszkodásunk mélyéből nyilt szót indulunk emelni: kettős öntudat vezérel bennünket.

Elsőben is: hazánk komoly helyzetét tekintve, egy mellőzhetlen kötelesség teljesítésének érzete, továbbá azon meggyőződés, miszerint érzelmeket fejezünk ki, mik Magyarhon minden rendü polgárainak keblében élnek; legvidorabb erőben élnek ez érzetek, Felséges Urunk! azoknak belsejében, kik Felséged és az Uralkodóház iránti hűségöket, szivben és tettben mindenkor szeplőtlenül őrzék, és soha sem ingadozva, őszintén és tartózkodás nélkül ismerék mindig el Magyarországnak az ausztriai birodalommali összeköttetési szükségét és sérthetlenségét; honfiak tehát, az ekként érzők soraiból előlépve, bárha megbizás nélkül is, magukat még sem hihetik ez érzetek hivatlan tolmácsainak.

Felséged által önmaga elibe tüzött magasztos életfeladás: befejezni a forradalmat, és a birodalom létét s szabadságát a korona és az alkotmányos népek egyesített erejével szilárdul megállapitani, nagyszerüsége- s roppant fontosságához képest, minden gondolkodó által kellőleg elismertetik honunkban; és senki sem kétli, hogy e feladat szerencsés megoldása leginkább Magyarországnak, mely csak imént vala véres lázadásnak szinhelye, valódi és tartós megnyugtatása által van feltételezve; senki sem vitázhatja el, miképen egy teljesen kibéki-

tett Magyarország nélkül az ausztriai birodalom, e nélkül viszont Magyarország, soha sem fogják szilárd fenmaradásukat s erejök teljes kifejlését elérhetni.

A lázadás, melyet fennebb említénk, a királyi hatalom elleni pártütéssé lőn, elvégre pedig a Felséges Uralkodóháznak a pragmatica sanctión épp ugy, mint az ország népeinek ragaszkodásán alapuló ősi és elvitázhatlan jogai ellenébeni nyilt támadássá fajult. Ily cselekvés nem menthető,— mi vagyunk legtávolabb annak megkisértésétől.

Bel- és külföldi bűntársakkal szövetkezett önző izgatóknak sikerült elferditeni a magyar nemzet többségének, békés és alkotmányszerü kifejlésére irányzott törekvését, oly pillanatban, midőn a főhatalom belviszályok és külső bonyodalmak által el volt bágyadva. Politikai reformok csalékony szine alatt a királyi széknek alkotmányszerüleg oly annyira hatalmas állása helyéből lőn mozdítva.

A legfelsőbb hatalom, azon jóakaratu szándokból, miszerint a kifejlődésnek tágasb tért nyisson,—a közbirodalmi összeköttetésnek veszélyeztetésével, oly engedményekre hajlott, melyek már kierőtetett megadásuk percében is, magyar népeinek valódi szükségeit s kivánatait sokkal fölülmultak.

Az erre következett zavarok között megfogyatkozott a koronának azon ereje, mely jogainak gyakorlata, és a birodalmi egység fentartására mindenkor szükséges; ámde azon percben, midőn a birodalom egyéb részeinek állodalmi átalakulása vala éppen folyamatban, még nélkülözhetetlenebb volt.

Segítve azon forradalmi kitörések által, melyek ugyanazon időben az ausztriai birodalom, mint szintén Európa több részeiben dühöngtek, és folytonos előhaladásukban az állodalmi legfelsőbb hatalmak ellankadását következtették mindenütt, sikerült a lázitóknak a korona engedményeit annak jogai ellen fordítani; az ellenhatás minden tényezőit elzsibbasztani, sikerült minden népfajból ezreket sodrani oly ösvényre, mely legbensőbb érzelmeikkel épp ugy, mint legmagasabb érdekeikkel ellenkezett; ezreket zavarni oly küzdelembe, melyet nem kivántak; bonyolítani oly cselekvésekbe, miket kárhoztatának; s elvégre egy pusztitó háborút idézni elő, mely az isteni Gondviselés segélye mellett, a törvényes fegyvernek vitézséggel kiküzdött győzelmében találta befejezését.

A győzelem visszaadta Felségednek azon hatalmat, melyet pártütők egy időre kezökbe kerítének.

Ne legyen azon sajnos kénytelenség-szülte győzelemnek, mely Magyarország népeire nézve örökre legnagyobb történeti tanuságul szolgáland, Felséged és az Uralkodóház tagjai kebleiben egyéb nyoma, mint az: mely egy fájdalmas visszaemlékezés után fenmarad,— enyhítve azon, immár elvitázhatatlan s örömteljes tapasztalás által, miként azon alapok, melyeken nyugodhatnak egyedül biztos létben trónok, birodalmak s alkotmányaik, a megvívott harc küzdelmei között meg nem ingattattak.

Legkegyelmesebb Urunk! Nem találjuk az ország népeit kiválólag jellemző királyi s dynastiai érzelmet a forradalom és háboru által kebléből kiirtottnak.

Erősen gyökerezik az millió szivek legmélyebb fenekén, és bár sok tekintetben különböző, de ebben hason-érzelmü, ama népfajok jellemében, melyek lakják az országot.

A királyi méltóság és hatalom iránti tisztelet, még azon időben is, midőn a lázadás tetőpontját érte, a nép kegyeletteljes hódolatának állandó tárgya maradt.

Alkotmányos intézetek és helyhatósági szerkezetek becse a nép szemeiben nem szállott alább, sőt részvét által öregbedett.

A megszokott köztekintélyek és személyesitőik iránti tisztelet nem csökkent meg a nép kebelében.

Azon élénk óhajtás, az ország épségét biztosítva látni; a multnak intézményei s hagyományai iránti hő ragaszkodás fenn vannak régi meg nem fogyatkozott erejökben.

Azon igazságos kivánat: a fejedelmet honfi tanácstól környezve, az ország beligazgatását honfiak által kezelve, jövendőjét ezek befolyásával intézve látni, mélyen gyökerezik ősi alkotmányos törvényekben és szokásokban, s közös valamenynyi alkotmányos nemzetével.

A nyolc századot meghaladó álladalmi létnek emléke az élő nemzedék keblébe mélyen van bevésve, és a következőre is által fog szállani.

Az ország törvényhozási tehetőségének tudata a honi belügyek egész összegére kiterjedve, jelenleg is a nemzet multjának

jogszerü historiai szerzeménye gyanánt tekintetik.

A vágyódás oly alkalom után, hol azért, miben bün volt, kiengesztelődni, azt viszont, miben hiba vala, cselekedve jóvátenni lehessen, közérzelme az országnak.

Mindezen érzelmeknek, Felséges Urunk! ugyanazon és egy forrásuk vagyon: ama hűségből fakadnak azok, melyben király és alkotmány iránti ragaszkodás, egy elválhatatlan egészszé forrtak össze.

Ezen érzelmekhez járul még egy más, hasonló elevenségben: a bánat érzete számtalanok keblében, kik eltévelyedtek, és a legsajgóbb fájdalom mindazokéban, kikben a hűség pillanatnyilag sem ingadozott.

A közügyek ezen állapotának és a közszellem ezen minemüségének teljes méltánylata és gondos figyelembe-vételében látjuk egyedüli biztosítékát azon magasztos feladat sikeres megoldásának, mit Felséged maga elibe kitüzött.

Fergeteghez hasonlólag vonult el a forradalom a magyar jogtér fölületén, s bár vihara sok régit sodrott el s tépett ki gyökerestül, a jogtért magát elragadni képes még sem vala. Csak helyből mozditvák, de nem megsemmisitvék azon alapok, melyeken Magyarországban a királyi szék és alkotmány oly sokáig szilárdul feneklettek. S hol ily alapok még léteznek, ott az ujjáalakítás szüksége között sincs trón és népek számára e téren kivül biztos ösvény!

A jognak és célszerüségnek imez, a főhatalomra nézve legkedvezőbb mezejére állva s elvekből kiindulva, melyek innét vétetvék, Felséged kormánya Magyarországban minden jóérzelmüek átalános és őszinte támogatására, rokonszenvére fog számolhatni, s rendelkezéseit nem csupán kénytelenség-parancsolta hódolatra, hanem jóakaratu és szives engedelmességre épithetendi.

Igy fog elenyészni, a közelebb lefolyt idők viharaiból fennaradt nyugtalanság, és az alkotmányos élet legdrágább kincsei felett támadt ama féltékeny aggodalom, mely annyi hazafit tart kinos feszültségben; — igy fognak behegedni a még nyilt sebek s visszatérni a keblek belbékéje; s igy leend Felséged azon helyzetben, veszély nélkül hivhatni egybe a nép képviselőit, megtudhatni óhajtásait és kérelmeit, a különböző népfajoknak sajnos surlódások miatt felzavart egykori egyetértését helyreállítani és a minden irányban egyesülés

nagy művénél, önmagának egy bensőleg kibékített és jövője felett megnyugtatott nemzet közremunkálását biztosíthatni.

Ezen eredményekben minél inkább öszpontosul minden hiven érző honfi kivánata: — annál fájdalmasabb reánk nézve a kötelesség, leplezetlenül fejezni ki azon aggodalmunkat, hogy azeddig követett ösvényen ezen eredmények Magyarországban nem lesznek valósíthatók.

Sokkal mélyebbre hatók azon változások, melyek honunk belszerkezetében valódilag szükségeltetnek, és sokkal inkább jogban és szokásban gyökerező a nemzet kivánata: „Jövője megalakításában közrehatni és ugy óhajtásait, mint nézeteit a Trón irányában szabadon nyilvánítani," semhogy e közremunkálást, üdvös és maradandó eredménynek im ezen legbiztosb kezességét mellőzve, megelőzni tanácsos lehetne.

E felett a most folyamatban levő intézkedések számosbjai sokkal inkább ütköznek a nemzet szokásaiba, sőt a Felséged által adott biztosítások értelme szerint létező jogállapotba; sokkal mélyebben sértik a nemzeti érzelmet, semhogy a kedélyekre azoktól lehetne megnyugtató hatást reményleni.

A beligazgatás átalakítása bureaucratiai formasággá, a hivatalnokok és birák szerfeletti szaporítása, ellenkeznek az ország közérzetével, és tetemes, noha parancsoló szükség által nem igényelt költségeket feltételeznek: végenyészettel fenyegetik egyszersmind az ország megyehatósági intézvényeit, melyek a népnél sérthetlen méltánylatban állanak, és melyeket mindenki a rend érdekében szabályoztatva, hibáiktól megmentve, a honpolgárok minden osztályai által élveztetve, nem pedig eltöröltetve óhajt látni. A törvénykezésre vonatkozó rendelkezések több tekintetben veszélyeztetik az országos jogállapotok egész összegét.

Mindezen intézkedések, legkegyelmesebb Urunk! idegenszerü formák és szerkezetek bélyegét viselik magukon, melyeknek idehozatalát a birodalmi egység érdeke éppen nem követeli.

Másrészről Magyarország viszonyai annyira sajátságosak és az ausztriaiaktól annyira különbözők, miként kedvező eredményre nem számolhatni, ha a beligazgatás élére férfiak állittatnak, s a felettei őrködés egyéneknek tüzetik feladatúl, kik ember- és tárgyismeret hiányában szükölködnek, közbizodalommal nem találkozhatnak s kiknél az, mi ennyi rázkódtatás után orvoslást igénylő,

ennyi sérv mellett kétszerte szükséges, mindenesetre hiányzik: tudni illik azon honnak szeretete, melyre hatniok kell.

Nemzeti beligazgatás az ország középpontján, mely a Felségedet alkotmányszerüleg illető végrehajtási hatalom eszköze legyen, és melynek alakitása utján minden igazságos igénynek elégtétethetik, ugy az ország állodalmi határai fenmaradásának biztositása és épségbentartása: a haza mélyen érzett szükségei közé sorozandók.

Ezek kielégitése számos honpolgár aggályait eloszlatni, és az ausztriai birodalom egységbeni fenmaradását is oly időszakban, midőn az európai felforgató párt, tervei sikerét amugy is ős állodalmak feldarabolása és szétszaggatására épiti, ujabb biztositékkal lenne képes öregbiteni.

Nem egyes osztályok, nem egyes népfajok külön érdekei forognak kérdésben, Felséges Császár és Király! a feladás az: az ország általános érdekei, a népfajok és osztályok összegének méltányos önérzete irányában lenni igazságosnak; ha ugyanis az van szándékban, hogy az ausztriai birodalom egysége, benső és organicus egyesülés alapján valósuljon.

Azonban ama közóhajtás: ez ország saját jövője szabályozásába befolyhatni, korántsem abból származik, mintha akár az ok-és időszerü politikai reformok ösvényén visszalépés volna szándékban, akár az egész birodalom alkotmányos összealakitásának megszilárdulása elébe gát vettetni céloztatnék; vagy végre, Magyarország számára oly jogok és alkotmányos formák vétetnének igénybe, melyek akár a közbirodalom összehangzó életére nézve veszélyt hozók, akár pedig a legfelsőbb hatalom erőteljes gyakorlatát akadályozók lehetnének.

Sokkal nagyobbszerü és nyomatékosb volt a tanulság, mely a közelebb lefolyt időkből levonható, s mely a birodalommali szoros kapcsolat szükségét teljes világosságba helyezé; sokkal átalánosb különösen annak elismerése, miként az átélt sajnos események kútforrása: a korona alkotmányos hatalmának az 1847/8 országgyülésen történt megszsibbasztásában és a magyar alkotmány lényegétől idegen, a birodalmi egységgel pedig összeférhetlen kormányzati formák behozatalában feltalálható, hogysem a fennebb emlitett aggályoknak helyt adni lehetne.

Senki sem fogja kétségbe vonni, miszerint a nemesség kiváltságos állásának, kizárólagos politikai feljogosításának, ugy adómentességének megszünte, valamint az egykor törvényesen fennállott urbéri szolgálatoknak királyi helybenhagyás mellett történt elengedése, oly bevégzett tények, melyeknek jogszerüsége többé kérdés alá nem jöhet; és hogy az ezentúli törvényhozási intézkedésekben a hon minden polgárainak az állodalmi közterhek viselésére egyenlő kötelezettsége, kiindulási pontnak tekintendő.

Épp oly élénk és általános azon szükség érzete, hogy a pragmatica sanctio értelmében elválhatlanul az ausztriai birodalomhoz csatolt Magyarország e birodalomhozi viszonyainak, értelmök és formáikra tekintve, szilárd alapon kell s oly módon szabályozva lenniök, mely a tapasztalt bonyodalmak megujulása ellen erős biztositékot foglal magában.

Felséges Urunk! Azon biztosító hitben élünk, miként azon napon, midőn a király, országa népeinek képviselőit maga körül egybegyüjtendi, Felséged tapasztalandja, hogy a tévutra vezetett, uj és ismeretlen ösvényre sodrott nép régi hűségét ismét feltalálta, és mitsem óhajt buzgóbban, mint ujra kiérdemelni fejedelmének azon bizodalmát, melynek hogy sulyos időkben gyakran méltólag felelt meg, azt mindenkoron legbüszkébb visszaemlékezései közé sorozandja!

Sikerülend Felségednek a nagy mü, ha a jövő nemzedékeknek meg leszen engedve Első Ferenc József császárban a valód szabadság védpaizsa-, „a királyi hatalomnak“ visszaállitóját, Magyarország megtartó ujjáalkotóját, s az alkotmányos ausztriai birodalommali szoros egyesülésének megalapitóját, — egyszersmind pedig azon fejedelmet áldhatni, ki fentartás- és alakitásban egyiránt elszántan, a multnak hagyományait a jövőnek szükségeivel kibékitve egy szomorú jelennek sérveit nagylelkü kegyességgel orvosolva, mint, valódi béke-szerző, erős de egyszersmind kimélő kézzel meg tudott egy nemzetet mind annak elvesztésétől menteni, mi néki az egykor szerte dühöngő viharai közepett is tisztelt, drága és kedves maradott.

Legmélyebb alázatos hódolattal és hiv ragaszkodással örökünk Bécsben 1850-ki april 4-én, Cs. kir. Felségednek hiv engedelmességü jobbágyai:

Gr. APPONYI György, báró JÓSIKA Sámuel, ifj. gr. ZICHY Ferenc, ÜRMÉNYI József; gr. SZÉCHENYI Pál, gr. BARKÓCZY János, b. AMBRÓZY István, b. AMBRÓZY György, gr. ZICHY Felix,

gr. ZICHY Henrik gr. SZIRMAY István, hg. BRECZENHEIM-REGÉCZI Ferdinánd, gr. BATTHYÁNYI Ker. János, gr. ESZTERHÁZY Ferenc, Iktári gróf BETHLEN Domokos, gr. DESSEWFFY Emil, b. SENNYEI Pál, Marquis PALLAVICINI Alfonz, gr. PÉCHY Manó, gr. WALDSTEIN János, b. BÁNFFY Miklós, BABARCZY Antal, gróf ANDRÁSSY György, ifj. MAJLÁTH György.

II.

Számos előkelő magyar hazafiaknak s országnagyainknak pártszinezet nélküli felirata Ő cs. kir. Felségéhez, magyarországi körutja alkalmával 1857-ben.

Császári s Apostoli királyi Felséged!
Legkegyelmesebb Urunk!

Századok tapasztalása hazánkat jó és rosz időkben megtanitá, hogy a Gondviselés nemzeteket magasb adománynyal nem boldogithat, mint az Uralkodók ereje, önmunkássága s igazságszeretete által. E tapasztalás idézi az alattvalók bizalmát elő, mely élő hagyomány gyanánt nemzedékről nemzedékre átültetve, a dynastikus érzelmeknek bensőségét és tartósságát nemzi, s igy a trónok legbiztosb támaszául szilárdul.

Azért is ama biztos hir, miszerint Felséged az ország szivében hosszabb ideig tartózkodni, és azt különböző irányban bejutazni szándékozik, csak örömet és reményt gerjeszthetett. Ezen öröm első kifejezését itt találta, s az Felségedet egész utján kisérendi. S még emelkedni fog ama hálaérzetnél fogva, melylyel Magyarország Felségednek tartozik, hogy ez utra azon felséges Asszony kiséretében indult, kinek magas személyéhez saját életboldogságát füzte.

Felséged hü alattvalóinak ez által alkalma nyilik megmutatni, hogy a Fejedelem saját boldogságának szemlélete megelégedésük leggazdagabb forrásává válhatik.

Legkegyelmesebb Ur, a mi reményeink Felséged személyiségéhez vannak csatolva!!!

A Gondviselés Felségedet mindazon tulajdonokkal felruházta,

melyeknél fogva legfelsőbb önczelekvése a hazára áldásteljessé, s legfelsőbb megjelenése közöttünk utódainknak örök hálájára méltóvá válhatik.

Az általános örömet ezen általános remények idézték elő. — Ezek képezik egy hü nemzet őszinte és valódi hódolatát; de annak is diszére válnak, a kiből származnak, s éppen azért legyen szabad remélenünk, hogy azoknak bizalom- s tiszteletteljes kifejezése Felségednek is becses és kedves leend.

E reményektől eltelve, nézett Magyarország, néztünk mi is Felséged eljövetelének elébe; — s e reményektől vezérelve közeledünk Felséged magas trónjához, s a pillanat fontosságától, s Felséged hazánkban megjelenésének nagyszerü jelentőségétől áthatva, semmire sem vágyunk sóvárabban, mint hogy Felséged annak állapotját tökéletesen felismerje.

Ha legbensőbb meggyőződésünk szerint hazánk iránti mellőzhetlen kötelességnek nem tartanók is a dolgok valódi helyzetének felismerhetéséhez járulni, — hallgatásunk mégis e pillanatban Felséged irányában kötelességmulasztás volna; — hallgatnunk nem szabad többé, miután Felséged saját legmagasb ajkairól azon felejthetetlen nyilatkozatot hallani szerencsések valánk, hogy Felséged magas akaratja: „szeretett Magyarországa állapotjairól és szükségeiről személyesen meggyőződni s az ország általános megelégedését biztositni.“

Mi szólunk tehát, legkegyelmesebb Ur! — mi, kik elsők valánk szerencsések eme reményteljes szavakban Felséged legmagasb akaratát felismerni, — mi szólunk, mint hüségünk és lelkiismeretünk parancsolja, — Felséged és az összes ausztriai monarchia legfelsőbb érdekeit szem előtt tartva. Képtelenek vagyunk ezektől hazánk saját érdekeit elkülönözni, vagy elkülönözve képzelni, vagy azokat egymással ellentétbe hozni.

Ezen országnak legfőbb szüksége abban áll, Felséges Ur, hogy megőrizhesse a hitet, melyet jó és balsorsban mindig ápolt, s el ne veszitse a reményeket, melyek századok folyamában oly sokszor valósultak.

E hit abban áll, hogy a felséges ausztriai ház uralkodása, s Magyarország kapcsolata az ausztriai összmonarchiával mindazért a legtartósabban kezeskedik, mit a (magyar) nemzet, összes történeti fejlődésének legdrágább eredménye gyanánt tekint: azon lehető-

séget t. i. hogy multjához és jelleméhez hiven a korral haladhasson, hogy **nemzetiségét** megőrizhesse, s az ország **területi épségét** a századokon át fennállott határok közt fentarthassa.

Ama reménye pedig abban összpontosul, hogy valamint Fejedelmeink bölcsessége és nagyszivüsége már többször elhárították a veszélyeket, melyek érintett drága javainkat fenyegeték, ugy a hasonló eredményt ezuttal is Uralkodónknak fogjuk köszönhetni.

Eme hit és remény, Felséges Ur, századok folyamában a magyar faj minden érzelmeivel és gondolataival együtt fejlődtek, — ezekből származik a, fájdalom, néha megrendült, de mindig megujult erővel felébredt dynastikus érzelmeknek bensősége és tartóssága;—ezekből csergedez a kegyelet, mely a monarchia egységének fentartásában oly gyakran oly döntő súlylyal igazolta magát. — E hit és e remény, nemzedékről nemzedékre öröklve, amaz organicus kapocs, mely hazánkat a monarchia összegéhez köti. És azért, legkegyelmesb Ur! igaz hüségünk legbensőbb melegével, lelkiismeretes meggyőződésünk teljes őszinteségével, alattvalói kötelességünk teljes érzetében, és végre mint a legfelsőbb felhivás viszhangja esdekelve kiáltunk Felségedhez:

Méltóztassék Felséged legkegyelmesebben oda hatni, hogy az ország e hitében erősbüljön,— hogy e reménységét el ne veszíthesse!

Sok aggasztja és nyugtalanítja, Urunk király, az elméket; de Felséged bölcsessége csak e rövid előterjesztésünkből is legkegyelmesebben felismerendi, mily természetes, s mily tökéletesen igazolt fájdalmunk, s mily sürgős az orvoslás, melyet állapotaink igényelnek.

Az országnak századokon át fennállott intézvényei közül még csak a vármegyéknek neve él; a hon területi integritásából kiegészítő részek vannak kiszaggatva; — s hazánk közigazgatási egységét öt (hét) helytartósági osztály megsemmisitette.

Mind a politikai közigazgatás, mind az igazságszolgáltatás terén még megszokott, egyszerü és olcsó formák helyébe szokatlanok és költségesek léptek. E téreken a magyar nyelv nagy részben már majdnem minden ágakból ki van, mindinkább ki lesz küszöbölve.

A közoktatás terén ugyanazon irány vehető észre. A felsőbb iskolákból a magyar nyelv teljesen számüzetett, a többiben 1861-től kezdve már csak néhány tárgyra akar szoríttatni, és a német mint tannyelv itt is túlnyomólag behozatni.

A közigazgatás minden ágaiban nagy számmal alkalmaztatnak oly hivatalnokok, kik nem ez országban születvén, a nép viszonyait, nyelvét, szokásait és érdekeit nem ismerik.

A városok (régi) belszerkezete megszüntetett, s a községi ügyek élére oly személyiségek hivatnak meg, kik idegen községbeliek, sőt itt-ott már olyanok is, kik nem e hon szülöttjei.

A magán viszonyok körében egy uj törvénykönyv uralkodik, mely midőn szerkesztetett, nem oly szándékkal készült, hogy egykor hazánkban is alkalmazást nyerjen. E törvénykönyv behozatalára egy egészen uj perrendtartás állapíttatott meg. S ugyanez áll a bünvádi eljárásra nézve.

Azon alkalommal, midőn a közbirodalmi adórendszer, mely ott nemzedékek folytán fejlődött ki, Magyarországban néhány év alatt behozatott, — annak oly elvei hozattak alkalmazásba, melyek az itteni, az Ausztriában létezőktől lényegesen különböző viszonyokat kellő számba és tekintetbe nem vették.

Tartózkodunk többet számlálni elő, mert már a mondottak eléggé bizonyítják, mily sok foglaltatik bennök, mi által egyetemes nemzeti életünk legdrágább javait kell kockáztatva látnunk. S fájdalmunk annál mélyebb, minthogy az itt elsoroltakban nem vagyunk képesek a birodalmi egység szükségszerü következéseit látni. Egyuttal kényszerit bennünket mind Felséged iránti ragaszkodásunk, mind mindennapi tapasztalásunk nyiltan kimondani, hogy azon magas szándéknak, mely által legbensőbb meggyőződésünk szerint Felséged minden intézkedéseiben vezéreltetik, az eredmény meg nem felel, s hogy a hatályos összevágó igazságszolgáltatás célja, a szándéklott vagyon- és személy biztonságnak megfelelőleg el nem érhető. — Az uj nem bir azon előnyökkel, melyek a régtől megszokott, s a nemzet egész életével összeszövődött intézvények tulajdonai voltak, azon intézvényeké, melyek kétségtelen hiányosságuk mellett a javitás csiráját magukban hordák, s a közigazgatás valamint a nyilvános ügyvitel ellenőrzésének nagy egyszerüséget és olcsósága mellett oly elemek befolyását biztositák, melyek a viszonyokkal ismeretesek, a nép érdekeivel azonositva voltak.

Állításunk igaz voltának bizonyságául szolgálnak ama nehézségek, mikkel Felséged közigazgatási közegeinek küzködniök kell, arra szolgál a dolgok felhalmozódása, melyet a közhivatalnokok

folyvást növekedő nagy száma már alig képes legyőzni, — s bizonyítja végre az erre szükséges költekezés mennyisége, mely a monarchia pénzügyi állapotaira növekedő sulylyal nehezedik, és saját adóképességünket fenyegeti.

Meg vagyunk győződve, hogy legmagasb intézkedéseiben Felséged állapotaink javításának legtisztább szándékától vezéreltetett. Az uj rendezések azonban oly pillanatban határoztattak el, midőn a megelőző események által megrendített összes állapotok azok benső összefüggésének áttekintését igen nagyon megnehezítették. Felséged ennélfogva bizonyosan nemcsak azon reménységet méltóztatik természetesnek és igazoltnak találni, hogy a legfelsőbb határozatok mérlegében a gyakorlat és tapasztalás döntő sulyt képeznek, hanem meg fogja azon legalázatosb kérelmet is engedni, miszerint az uj rendezések, tekintettel a nyert tapasztalásokra, ujabb megfontolás alá vétessenek.

Nem kételkedhetünk, hogy e megfontolás közben Felséged legkegyelmesben meggyőződik, hogy lehetséges, a történelmiekké vált s a nemzet életében gyökerező intézvényeket, mik iránt kegyelet és tisztelet él a népben, a kor követeléseivel, a monarchia egységének parancsaival ,'s erélyes kormánynyal összhangzásba hozni.

A legtisztább és legbensőbb meggyőződést tápláljuk, hogy, midőn mi Felségedtől nemzeti életünk legdrágább kincseinek megoltalmazását kérjük, s hazánk állapotait, mik segély után sóvárognak, lelkiismeretes nyiltsággal előadjuk, — semmi sem rejlik kérelmünkben, a mi Felséged és az összmonarchia érdekeivel ellenkeznék. — Nem akarunk előjogokat a monarchiát alkotó egyéb népekkel szemközt; csak az után sóvárgunk, mi nekünk drága, — és nem az után, a mi azoknak káros lehetne. — Semmi előjogot, semmi túlsulyt sem igénylünk hazánk egyes rendosztályai javára, a miről ezek amugy is törvényes uton lemondtak. — Nem akarunk semmit nyerni, de veszteségeket kivánunk Felségedtől s a monarchiától elháritani. — Nem szándékozunk magunkat magasb cultura, s a kor és század valódi haladása ellenében elzárni; amazt felvesszük magunkba, emennek gyümölcseit akarjuk élvezni, midőn egyuttal nemzeti jellemünket megőrizzük, nemzetiségünket és sajátságunkat nemesítjük.

Meghallotta az ország, meghallottuk mi is az idő szózatát, hallgattunk s hallgatunk a történet folyamában hozzánk szóló intésekre.

Az ország érzi s velę érezzük mi is, hogy az 184⁸/₉-ki események történetünkben örökké gyásznapok maradnak.

Emlékezéseink nem homályosítják el belátásunkat. Felfogtuk, mi lehet ezen események szükségszerü következménye. Készséggel osztozkodunk Felséged mindenalattvalóival mindenben, a mit az összmonarchia biztonságának, tekintélyének s hatalmának fentartása, gyarapítása és szilárditása követel. Felségednek hatalma és a monarchia ereje a mi biztonságunk, s a monarchia általános jóléte a mi gyarapodásunk.

A monarchia egysége, Felséges ur! századoknak szerzeménye; — az a monarchia természetes erői összehatásának eredménye.

Magyarország minden gondolkozó fia azon öntudatban él, hogy e közös javak jelentékeny része az ő hazáját illeti. Azon hit, hogy (e közös javakban) a legbecsesb, mit nemzeti életünkben szereztünk, kezességét s legbiztosb oltalmát találja, vezeté őseinket a Felséges ausztriai Ház királyi pálcája alá, s csatolá ezen országot Felséged egyéb birodalmaihoz.

Oly nép, melynek multja van, soha sem képes elfeledni történetét. Az ország felfogta ama nagy tanulságokat, melyek e történetben foglalvák, s Felséged érdeke kivánja, hogy az ország e tanulságokról meg ne feledkezzék. Hazánk érzi s teljesen felfogja a kötelezettséget, melylyel Felségednek s az összmonarchiának tartozni fog, midőn ama biztonságnak, melyet a kettőben egykor keresett s talált, jövőben is fog örvendhetni.

Az ország érett eme kötelezettség átértésére s el van készülve reá, hogy azt teljesitse; el van készülve mindenre, csak arra az egyre nem, hogy maga iránt hütlen legyen, hogy önérzetét megtagadja, s hogy lemondjon azon hitről, melyből dynastikus érzelme s dynastikus kegyelete fakad.

Legkegyelmesebb Ur! Császári királyi apostoli Felségedben összpontositjuk reményeinket, hogy Felséged e pótolhatlan veszteségeket Enmagától, a Felséges Uralkodóháztól, a közbirodalomtól, hazánktól s tőlünk legkegyelmesebben elhárítani fogja.

A legmélyebb tisztelettel s alázatossággal öröklünk. Pest, május 9-én 1857.

Scitovszky János bibornok, Magyarország Primása. Kunszt

József, kalocsai érsek. Ranolder János, veszprémi püspök. Csajághy Sándor, csanádi püspök. Pálffy Antal herceg. Batthyányi Imre gróf, egykori septemvir és Zala vármegye főispányja. Gr Apponyi György, egykor magyar főcancellár. Báró Jósika Samu, egykor erdélyi főcancellár. Gróf Andrássy György, egykor sárosi főispány. Gróf Károlyi István. Gróf Zichy-Ferraris Bódog, egykor vasmegyei főispány. Gróf Dessewffy Emil. Gróf Károlyi Lajos, egykor nyitrai főispány. Gróf Cziráky János, egykor fehérmegyei főispányi helytartó. Szögyéni László irodalmi tanácsos, egykor magyar alcancellár. Gyürky Pál, egykor krassói főispány. Marich Dávid, egykor veszprémi főispány. Nádasdy Lipót, egykor komáromi főispány. Gróf Bánffy Miklós. Tihanyi Ferenc, egykor temesi gróf. Pallavicini Alfonz, őrgróf. Gróf Königsegg Gusztáv. Báró *Eötvös József.* Gróf Károlyi György, egykor szathmári főispány. Ürményi József, egykor tolnai főispány. Báró Sennyey Pál. Gróf Zichy Henrik, egykor mosonyi főispány. Gróf Barkóczy János. Zsedényi Eduard. Gróf Széchen Antal, egykor veröcei főispány. Jfj. Majláth György. Kiss Pál, egykor magyar tengerparti kormányzó. Báró *Miske Imre.* Gróf Zichy Edmund. Id. gróf Zichy Miklós Gróf Wenkheim Rudolf. Gróf Nákó Kálmán. Gróf Hunyady Ferenc. Gróf *Károlyi Sándor.* Gróf *Festetics* Ágoston. Csekonics János. Báró Wenkheim Béla. Gróf Hunyady József. Gróf Pálffy Pál. Gróf Zichy József. Ürményi Ferencz, egykor koronaőr. Gróf Nemes János. Gróf Apponyi Károly. Gróf Zichy Kamil. Gróf Apponyi Lajos. Gróf Waldstein János. Báró Révay György, egykor turóci főispány. Gróf Török Bálint. Báró Luzsinszky Károly. Gróf Wenkheim Károly. Gróf Zichy Ferdinánd. Báró Orczy László. Gróf Batthyányi Arthur. Báró Nyáry Antal. Báró Orczy Béla. Báró Orczy András. Gróf Szapáry István. Báró Lipthay Antal. Gróf Almássy György. Karácsonyi Guido. Gróf *Károlyi Eduárd.* Báró Révay Simon. Gróf Szapáry Antal. Gróf Andrássy Aladár. Gróf Andrássy Manó. Gróf Széchenyi Kálmán. Gróf Széchenyi Gyula. Gróf Kolonits Miksa. Báró Prónay Albert. Báró Orczy György. Blaskovits Bertalan. Gróf Zichy-Ferraris Manó. Gróf Rhédey János. Gróf Festetics Dénes. Gróf Erdődy Ferenc. Gróf Széchenyi Dénes. Gróf Nemes Ábrahám. Gróf Pejacsevich László. Fiáth Ferenc. Gróf Erdődy István. Gróf Bethlen Domonkos. Gróf Ráday Gedeon. *Ghyczy Kálmán.* Gróf Festetics Gyula. Bohuss Zsigmond.

Zsivora György. Lang Ignác. Mannó István. Frölich Frigyes, pesti nagykereskedő. Meszlényi Lajos. Lónyay Gábor. Reseta János. Havas József. Gostonyi Pál. Báró Ambrózy György. Gróf Eltz Károly. Gróf Szapáry Gyula. Gróf Almássy Dénes. Gróf Festetits Béla. Gróf Bolza István. Világosvári Bohuss János. Kállay Gusztáv. Almássy Vince. Jalics Ferenc, pesti nagykereskedő. Liedemann Frigyes, pesti nagykereskedő. Báró Gerliczy Vince. Walheim János. Perger Ignác, pesti nagykereskedő. Gróf Festetics Leo, egykor tolnai főispányi helytartó. Stánkovánszky Imre. Ifj. gróf Zichy Miklós. Nádossy István, pesti nagykereskedő. Vecsey Sándor. Karczag Ferenc, pesti kalapgyárnok. Sárközy Kázmér. Bertha Sándor. Gróf Zichy Pál. Marczibányi Antal. Kiss Miklós. Radvánszky Antal. Fuchs Rudolf, pesti nagykereskedő. Inkey Ödön. Ifj. gróf Zichy László. Bajzáth György.

III.

OCTOBERI DIPLOMA.

Császári nyilatkozvány

Népeimhez!

Midőn elődeim uralkodói székére léptem, a birodalom erőszakos rázkodásoknak volt kitéve.

Atyáskodó fejedelmi érzéseimnek legmélyebben fájdalmas harcok után, országaimban épen ugy, mint majdnem mindenütt, az európai szárazföld erőszakosan felzavart területein, a kormányhatalom szigorubb összepontosításának szüksége állott be. A közjó és a birodalom nyugalmas lakóinak bátorlete követelték ezt, a fölizgatott szenvedélyek és a legközelebbi multnak fájdalmas emlékei, a kevéssel azelőtt még ellenségesen küzdő elemek szabad mozoghatását lehetlenné tették.

A birodalom különböző országainak kivánalmai és szükségeiről tudomást akarván szerezni: f. évi mart. 5-én kelt nyiltparancsom által birodalmi tanácsomat megszaporitva, életbeléptettem és egybehivtam.

Megfontolva az általa Nékem benyujtott előterjesztvényeket, elhatároztam magamat, ugy a birodalom államjogi alakulása, az egyes királyságok és országok jogai és állása, valamint az összes birodalmi kapocs megujított biztosítása, meghatározása és képviseltetése iránt, mai napon egy diplomát kibocsátani és közzététetni.

Uralkodói tisztemet teljesitem, midőn e szerint országaim és népeim visszaemlékezéseit, jogérzetét és jogigényeit, a birodalom tényleges szükségeivel kiegyenlítve, összekapcsolom, és az általam adományozott, vagy ismét felélesztett szerkezetek jótékony kifejtését és megszilárditását, teljes bizodalommal népeim megérett belátásának és hazafiui buzgóságának adom által. Áldásos fölvirágzásukat a Mindenható kegyelmétől és oltalmától remélem, kinek kezében nyugszik a fejedelmek és népek sorsa, és a ki atyáskodó gondoskodásom mély és lelkiismeretes komolyságától, áldását megtagadni nem fogja.

Bécs, oct. 20-án 1860.

Ferenc József m. k.

CSÁSZÁRI DIPLOMA

a monarchia bel államjogi viszonyainak rendezésére.

Mi ELSÖ FERENC JÓZSEF Isten kegyelméből Ausztria Császára, Magyar és Csehország királya, Lombardia és Velence, Galicia, Lodoméria és Illyria királya, Ausztria Főhercege stb. ezennel tudtul adjuk mindeneknek, a kiket illet:

Miután a Mi dicső emlékezetü eldődeink, bölcs gondoskodással törekedtek vala a Mi Felséges Házunkban az örökösödésnek egy bizonyos rendjét megalapitani, ennek folytán boldog emlékezetü VI. Károly Császár Ő cs. k. Felsége által 1713. april 19-ik napján véglegesen és változhatlanul megszabott örökösödési rend, azon állami és fejedelmi ház alaptörvényében találta végszabályozását, mely a Mi különböző országainkban ezek törvényes országrendjei által elfogadtatva fennáll, és mint Pragmatica Sanctio ismeretes.

Az igy meghatározott örökösödési rend meg nem ingatható jog-

alapján, az osztrák birodalom alkotó részeinek az egyes fennemlített országok és tartományok jogai és szabadságaival összhangzásba hozott oszthatlansága s elválaszthatlanságára állítva, azóta az állam- s népjogi szerződések folytán öregbedve és megszilárdulva, az ellene törő veszélyeket és megtámadtatásokat, támogatva és emeltetve népeinek hűsége, áldozatkészsége és vitézsége által, győzelmesen lerázdötte.

Uralkodói Házunk ugy mint alattvalóink érdekében, fejedelmi kötelességünknek tartjuk, az osztrák birodalom hatalmi állását fentartani és biztonságának a világos és minden kétértelműséget kizárólag megállapított jogállapotokban és egyakaratu közremunkálásban fekvő biztosítékokat megadni. Ezen biztosítékokat csupán oly állami szerkezetek és jogállapotok szerezhetik meg teljes mértékben, melyek a Mi különböző országaink és tartományaink történelmi jogtudatának, létező különféleségeinek és oszthatlan s elválaszthatlanul szilárd kapcsolatuk kivánalmainak egyaránt megfelelők.

Megfontolva, hogy birodalmunkban a közös szerves államintézmények és az egyakaratu közrehatás elemei, alattvalóinknak törvény előtti egyenlősége, a mindnyájoknak biztosított szabad vallásgyakorlat, születés és osztálykülönbségtől független hivatalképesség, mindenkit egyenlően illető közös katonáskodási és adózási kötelezettség, az uri szolgálatok és robotok megszünése és a közbenső vámvonal eltörlése által öregbedtek és megszilárdultak, — tekintve továbbá azt, hogy az állami hatalomeszközöknek az európai szárazföld minden országaiban helytfoglaló összpontosítása folytán, a legmagasb államfeladatok összefoglalt kezelése birodalmunkban, és ennek biztonsága s egyes alkotó részeinek jóléte céljából, elutasíthatlan szükséggé fejlődött; — azon céllal, hogy az országaink és tartományaink közt korábbi időkben fennállott különbségeket kiegyenlítsük és alattvalóinknak célirányosan szabályzott részvételét a törvényhozásban s igazgatásban megalapítsuk, a Pragmatica Sanctio alapján és teljhatalmunk erejével, állandó és vissza nem vonható állami alaptörvényül, tulajdon Magunk, valamint az uralkodásban törvényes utódaink zsinórmértékeül, a következőket határoztuk és rendeltük:

I. Azon jog, törvényeket hozni, változtatni, és megszüntetni, Általunk és utódaink által ezentul csupán a törvényesen egybegyült országgyülések és illetőleg a birodalmi tanács közrehatásával fog gyakoroltatni, mely utóbbihoz az országgyülések Általunk meghatározott számu tagokat küldendnek.

II. Mindazon tárgyai a törvényhozásnak, melyek az országaink és tartományaink mindnyájával közös jogok, kötelességek és érdekekre vonatkoznak, nevezetesen a törvényalkotás, az érc-, pénz- és hitelügy, vám és kereskedelmi ügyek; továbbá a jegybank ügye elvei fölött; a törvényhozás, posta, távirda és vasut-ügyek alapelveit illetőleg, nem különben a katonáskodási kötelezettségnek módját, mivoltát és rendjét illető törvényes intézkedések, ezentul a birodalmi tanácsban és ennek közbejöttével fognak tárgyaltatni, és ennek közzéhatásával alkotmányosan elvégeztetni, — valamint ujabb adók és illetékek tételeinek fölebbemelése, nevezetesen a só árának nagyobbítása, valamint ujabb államkölcsönök fölvétele, 1860. julius 16-ik napján kelt elhatározásunk értelmében, nemkülönben a meglevő államadósságok átváltoztatása, és az állami ingatlan vagyon eladása átváltoztatása vagy terhelése, csupán a birodalmi tanács beleegyezésével rendeltethetik el, végre pedig az állami kiadások költségvetésének vizsgálata és megállapítása a következő évre, valamint az állami számvizsgálati kimutatás, és évi pénzügyi kezelés végeredményének vizsgálata, a birodalmi tanács közremunkálása mellett történendő.

III. A törvényhozás minden egyéb tárgyai, melyek az előbbeni pontokban nem foglalvák, az illető országgyüléseken és azok által, és pedig a magyar koronához tartozandó országokban és tartományok'an az előbbi alkotmányok értelmében, többi országaink és tartományainkban pedig a tartományi rendtartások szerint és értelmében alkotmányszerüleg intézendők el.

Miután azonban a magyar koronához tartozó országok kivételével, a törvényhozásnak olyan tárgyaira nézve is, melyek az összes birodalmi tanács kizárólagos hatásköréhez nem tartoznak, többi tartományaink számára hosszu idők során közös tárgyalás és elintézés létezett, fentartjuk Magunknak, hogy az ilyetén tárgyakat is a birodalmi tanács alkotmányszerü közremunkálása mellett ezen tartományok birodalmi tanácsosainak közbenjöttével intéztessük.

Közös tárgyalásnak akkor is van helye, mikor az a birodalmi tanács hatásköréhez nem tartozó tárgyak iránt az illető országgyülések által kivántatnék és javaslatba hozattatnék.

IV. Ezen császári diploma azonnal országaink és tartományaink országos levéltáraiban leteendő, annak idejében az országos törvények közé eredeti szövegében és az illető ország nyelvén bejegyzendő lészen. Utódaink ezen diplomát trónra léptükkor azonnal hasonló módon cs. aláirásukkal ellátván, országaik és tartományaiknak kiadandják, a hol az az ország törvényei közé igtatandó.

Melynek hiteléül Mi ezen oklevelet aláírásunkkal ellátva, császári pecsétünk alatt kiadatni, a Mi házi-udvari, és állami-levéltárunkban letétetni rendeltük el.

Kelt birodalmi fő- és székvárosunkban Bécsben, oct. 20-kán, ezer nyolcszáz hatvanban, uralkodásunk tizenkettedik évében.

Ferenc József s. k.

Gróf Rechberg s. k. Legfelsőbb rendeletre:
Báró Ransonnet.

ORGANICUS RENDELETEK.

Kedves gróf Rechberg!

A monarchia államjogi viszonyainak szabályzására vonatkozólag, mai napon kihirdetett diploma folytán, az országgyülések részéről kiküldendő birodalmi tanácsosok számának százra emelését határoztam el.

Ugyanazoknak az egyes országok közti fölosztása, az utóbbiak terjedelme, népessége s megadóztatásának arányában lesz eszközlendő.

Az erre vonatkozó rendeletek, valamint mindazon változtatások s módosítások is, melyek a birodalmi tanácsot tárgyazó előbbi nyiltparancsaimban s elhatározásaimban, legujabban kihirdetett végzéseim következtében történtek, a birodalmi tanács számára készítendő organicus szabályban lesznek összefoglalandók s jóváhagyás végett hozzám fölterjesztendők.

Bécs, oct. 20-án, 1860.

Ferenc József m. k.

Kedves gróf Rechberg!

Birodalmam államjogi szervezésére nézve mai nap kelt elhatározásaimmal kapcsolatban, belügyi, igazságügyi, és vallásügyi miniszteriumaimat, mint általános központi hatóságokat megszüntetendőknek találtam; — egyuttal magyar királyi udvari cancelláriámat és erdélyi udv. cancelláriámat visszaállitván, és a birodalom többi tartományai politikai közigazgatási ügyeinek legfőbb vezetését egy miniszteriumra bizván, melynek elnevezése, „állam-miniszterium“ leend, főnöke pedig állam-miniszteri cimet viselend.

Magyar királyi cancellárom a miniszter-tanácsnak tagja.

A vallási és közoktatási miniszteriumnak közigazgatási ügyei,

az állam-miniszteriumra, és az illető cancellariákra bizatnak — egyuttal azonban egy közoktatási tanács fog alakíttatni, mely a tudományos és tanodai tárgyakkal foglalkozni és azokat képviselni fogja, és mind miniszteri tanácsomnak, mind minden közigazgatási hatóságoknak e tekintetben segédkezet nyujtand.

Az igazságügyi tárgyak, és az igazságszolgáltatásra nézve Magyarországomban, elhatároztam a királyi curiát az országbiró elnöklete alatt Pesten ismét helyreállítani; — többi tartományaim számára pedig a felebbezésnek lehetőleg két fokozatra szorításával Bécsben, egy semmisitő törvényszéket állitandok fől, melynek elnöke a miniszteri tanácsban az igazságszolgáltatás érdekeit és álláspontját képviselendi.

A magyar igazságügynek képviselete miniszteri tanácsomban az országbiró által teendő javaslatok alapján, magyar udvari cancellárom által fog eszközöltetni.

Birodalmam nemzetgazdászati és kereskedelmi ügyei miniszteri tanácsomban egy kereskedelmi miniszter által fognak képviseltetni. Annak hatásköre iránt, mely tulajdonkép nem igazgatási minőségü, fenntartom magamnak a további elhatározást.

Az uj szervezésnek végleges keresztülviteléig az ügyek szokott módon fognak továbbá is vezettetni.

Bécs, oct. 20-án, 1860.

Ferenc József m. k.

Kedves gróf Goluchowski!

Az átalakítás alkalmából, mely ma kibocsátott kéziratom értelmében a belügyminiszterium szerkezetében történik, ezennel önt állam-miniszteremmé nevezem.

Bécs, oct 20-án, 1860.

Ferenc József m. k.

Kedves báró Vay!

Önt ezennel magyar udvari cancellárommá nevezem.

Bécs, oct. 20-án, 1860.

Ferenc József m. k.

Kedves birodalmitanácsos, gróf Szécsen!

Önt miniszteremmé nevezem, egyuttal díjmentesen belső titkos tanácsosi méltósággal ruházván fel.

Bécs, oct. 20-án, 1860.

Ferenc József m. k.

Kedves gróf Golnchowsky!

Miután a mai nap közzétett elhatározásaim által azon elveket megalapítottam, melyek szerint ezentúl birodalmam minden tartományai az országgyülések s a birodalmi tanács utján, a törvényhozás ügyeiben közrehatni fognak, megbizom Önt, hogy az ezen alapon átdolgozandó tartományi rendtartások és statutumok iránti javaslatokat haladék nélkül elém terjessze.

Ezekben Ön azon változhatatlan irányt fogja figyelemben tartani, hogy az egyes tartományok minden osztályai és érdekei helyes arányban képviselve legyenek, hogy igy, tartományaim hü Rendeinek jogai és szabadságai, a jelen kor viszonyaihoz és igényeihez képest fejlesztve és bővítve, az összes birodalom érdekeivel összhangzásba hozattassanak.

Ezen tartományi rendtartások és statutumok az illető országoknak különösen a törvényhozási hatalom gyakorlatában, a közrehatási jogot azon tárgyakra nézve biztositandják, melyek az országgyülések illetékéhez tartoznak; továbbá azon jogot, hogy minden az ország szükségeit és jólétét érdeklő tárgyban Hozzám fordulhassanak, kérelmeket és javaslatokat közvetlen vagy közvetve felterjeszthessenek a közzétett törvényes rendeletek és intézmények iránt, tekintve az illető tartomány viszonyaira való külön hatásukat, előterjesztéseket tehessenek, — saját tartományi ügyek felett tanácskozhassanak, és határozatokat hozhassanak, a tartomány belszükségei fedezésére megkivántató költségek előállitása iránt határozhassanak — azoknak hováfordítását ellenőrizhessék, — és a tartomány saját vagyonát függetlenül kezelhessék. A tartományi rendszabályok és statutumok kibocsátása után, az összehivandó országgyülések egybehivásának időpontjáról Ön javaslatát haladéktalanul Elém terjesztendi.

Továbbá megbizom Önt, az igazságszolgáltatásnak a közigazgatási tárgyaktól való elkülönítése iránti elv kivitelét illető javaslatokat, nemkülönben a községi rendtartások és jószágtestületek, és az önigazgatásnak a kerületek és járások alakítása iránti javaslatokat, mennyiben ezek a tartományi rendszabályok és statutumok ki-

egészitő részét képezendik, legrövidebb idő alatt kidolgoztassa, és elhatározásom elé terjessze. Ön a fennebbi elvekkel öszhangzásban a Styria, Karantán, Salzburg hercegségeim és Tirol hercegitett grófságom számára Általam jóváhagyott országrendtartások és statutumok közzététele és kihirdetése iránt a bevezető intézkedéseket megteendi.

Bécs, oct. 20-án, 1860.

Ferenc József m. k.

Kedves báró Vay!

Miután mai nap kibocsátott diplomám értelmében a birodalom benső államjogi viszonyainak rendezése végett Magyarországom alkotmányos intézményeit ismét életbeléptetem, utasitom Önt, miszerint az országgyülés összehivásának időpontja iránt, melyet lehetőleg siettetni kivánok, javaslatait Nékem terjessze fel, — minthogy szándékom Magyarországom államjogi viszonyainak végleges rendezését mielőbb a törvények értelmében hitlevél kibocsátása és koronáztatásom által megpecsételni.

Jövendőre a magyar államjognak azon ősrégi elve, hogy a törvények hozásának, változtatásának, magyaráztatásának, vagy megszüntetésének joga csak a törvényes fejedelem által az országosan összegyült törvényes Rendekkel közösen gyakoroltathatik, és azonkivül nem eszközöltethetik, Magyarországomban az országgyülésnek illetékességére nézve egyedül azon tárgyaknak kivételével fog ismét hatályba lépni, a melyeknek a birodalmi tanács általi elintézésére nézve mai nap kiadott diplomám az illető szabályokat tartalmazza.

A közelebbi országgyülésnek összehivására nézve, annak összeállitása formáját és módját illetőleg, az 1608-dik 3-dik törv. cikknek szabályait, az azóta későbbi törvények által egyes testületeknek engedményezett követküldési jognak tekintetbevételével alapul vétetni kivánom, és az országgyülési testületnek tagadhatlanul szükséges és ismételt országgyülési határozatok által fentartott végleges szervezése iránti tanácskozást a közelebbi országgyülésre utalom, mindazáltal szilárd akaratom, hogy a nemesség kiváltságos állásának megszünte, a hivatal- és birtokképességnek minden osztályokra, születés különbsége nélküli kiterjesztése; a jobbágyi szolgálatok és adózások eltörlése után valamint az átalános adó- és katona-kötelezettség alapján a jövő országgyülésére általam ideiglenesen megállapitandó szabályok szerint magyarországi alattvalóimnak azelőtt

nem választó-képes osztályai az országgyülési választásokban részesittessenek.

Midőn egyszersmind az ezen osztályoknak, 1847—48. országgyülésnek 8., 9., 10. és 13-ik t.cikkeiben adományozott jogokat ujra elismerem és megerősitem, az ezen országgyülésen alkotott többi törvényekre nézve, a melyek a mai nap kibocsátott diplomámmal és elhatározásaimmal ellentétben vannak, azoknak országgyülési átvizsgálását és megszüntetését fentartom.

Hogy a fentebb érintett tárgyak felett keletkezendő határozatok kellőleg előkészittessenek, Magyarország bibornok-primásának elnöklete alatt, Esztergomban mielőbb egy tanácskozmány fog oly férfiakkal tartatni, kik hivatalos vagy polgári állás, értelmesség, közszolgálatok és közbizodalom által kitüntetvék, mely tanácskozmány tagjainak száma és személyei iránt Ön magát a primással egyetértésbe teendi és javaslataikat elém terjesztendi. Ezen bizottmány magyar kir. udvari cancelláriám utján felterjesztéseit be fogja mutatni, fentartván Magamnak azon kérdéseknek, melyek a közelebbi országgyülésre kivántató ideiglenes választó-törvényre nézve megoldandók, a közelebbi kijelelését, különösen pedig a sz. k. városok azelőtti országgyülési állásuknak elismert elégtelenségét figyelembe véve, ismételt királyi előterjesztések és 1843. s 1844-iki országgyülési határozata értelmében teend, a közelebbi országgyülésre vonatkozva, javaslatokat.

Bécs, oct. 20-kán, 1860.

Ferenc József m. k.

Kedves báró Vay!

Midőn mai nap közzétett elhatározásaim értelmében Magyarországom alkotmányos intézményeit és az ezen országot számos törvények, hitlevelek és biztositékok alapján illető közigazgatást és igazságszolgáltatást ismét helyreállitani rendelném, és egyszersmind az 1741-ik 11. törv. cikk értelmében a magyar ügyeknek ministeriumomban magyarok általi kezeléséről és képviseletéről gondoskodnám, megbizom Önt, miszerint az országbirói és tárnoki állomásoknak betöltése iránti kijelöléseit nékem haladéktalanul terjessze fel.

Mindaddig, mig Magyarország számára helytartó fog kineveztetni, a tárnok a m. k. helytartótanács elnökletét viselendi és az összes politikai közigazgatás vezetését átveendi.

Az ország beligazgatását illetőleg a m. k. helytartótanács, az

1723-ik 97, 98, 101 és 102 törv.cikk értelmében az 184$^{3}|_{4}$-ki 5. törv.cikk által az ország lakosai minden osztályaira kiterjesztett hivatalképesség figyelembe vételével, ismét helyreállíttatik, és annak szervezésére nézve az 1791-ik 17. törv.cikk értelmében, az illető javaslatok nékem lehető sietséggel felterjesztendők.

Bécs, oct. 20-kán, 1860.

Ferenc József m. k.

Kedves báró Vay!

Minekutána szándékom Magyarországom összes törvénykezési ügyét ismét ezen ország határai közé visszahelyezni, — ennélfogva országbirám Nékem több alkalmas egyéniségeket fog kijelelni a királyi Curia tagjaiul, kik az ő elnöklete alatt, más alkalmas egyéniségek közbejöttével, mindenek előtt a magyar igazságszolgáltatásnak szervezése felett tanácskozandván, ebbeli javaslataikat magyar kir. cancelláriám utján haladéktalanul Elém terjesztendik, mire nézve önként értetődik, miszerint a birtok biztosságának és a magánjogi viszonyok állandóságának érdekében, a polgári és büntető jognak minden határozmányai és intézkedései mindaddig teljes hatályban maradandnak, mig azok iránt a netaláni változások törvényhozás utján meg fognak állapíttatni.

Bécs, oct. 20-kán, 1860.

Ferenc József m. k.

Kedves báró Vay!

Miután az ősi megyei rendszernek helyreállítása szükséges következése azon mai nap közzétett elhatározásaimnak, melyek szerint Magyarországom alkotmányos intézvényei ismét életbeléptetendők — és már f. é. april 19-kén kibocsátott kéziratom által is létesíttetni igértetett, ennélfogva a vármegyék előbbeni határai visszaállíttatnak.

Ön Nékem haladéktalanul a főispányok kinevezése iránti előterjesztéseit megteendi.

A vármegyék végleges szervezése és rendezése, a legközelebbi országgyűléssel leendő tárgyalásra fentartatik.

Addig a főispányok a közigazgatási tárgyak intézésére a megye lakosaiból bizottmányt és megyei tisztikart alakítandnak.

Ezen megyei bizottmány összeállításának módja, és a tagok száma iránt, mely tekintetben a megyei lakosság különféle osztályai

és elemei kellőleg figyelemben tartandók — nemkülönben a közigazgatási tárgyak kezelésének és a tisztikar alakitásának módja iránt Ön a vármegyék különböző viszonyainak szemmeltartása mellett, egy utasitási javaslatot fog előterjeszteni, mely a végleges törvény alkotásaig az eljárás zsinórmértékeül fog szolgálni.

Bécs, oct. 20-án 1860.

Ferenc József m. k.

Kedves báró Vay!

A mai nap kelt elhatározásaim folytán a magyar nyelvet minden közigazgatási hatóságoknál és törvényszékeknél Magyarországomban, mint hivatalos és ügykezelési nyelvet, mind a belső szolgálatban, mind a kölcsönös érintkezésben ismét helyreállitván, — rendelem egyszersmind, hogy a városi és falusi községek, egyházi és tanodai ügyekben a hivatalos nyelv használatát szabadon választhassák; hogy továbbá mindenkinek szabadságában álljon a megyei, városi és községi gyülekezetekben az országban divatozó bármely nyelvet használhatni, és bármelyiken beadványokat és folyamodásokat a hatóságokhoz intézhetni, a melyekre a végzés ugyanazon nyelven kiadandó; hogy végre a törvénykezési és politikai közigazgatási tisztviselők mindennemü rendeleteket és meghagyásokat, melyek közvetlenül a községhez utasitvák, azon nyelven szerkesszenek, a mely azon község ügyeinek hivatalos nyelve leend.

A pesti egyetemnéli közoktatásra nézve elvileg kijelentvén, hogy az 1848-ik év előtti tényleges állapot kiindulási pontul szolgáljon, miután a magasb tudományos oktatásnak általános érdekei mélyebben beható megfontolást és méltánylást igényelnek, a magyarországi bibornok-primásnak és az illető tanári testületnek meghallgatása után, a magyar királyi helytartótanács ezen tárgynak végleges elintézésére nézve Nékem alapos javallatot tenni, azalatt is pedig intézkedni fog, hogy a pesti egyetemnéli előadások az Általam megállapitott elvnek lehető alkalmazásával minél előbb megnyittassanak. A közép tanodáknáli közoktatási nyelvre nézve királyi helytartótanácsom az illető egyháznagyokat és politikai hatóságokat, valamint szintén ezen oktatási intézetek tanitói testületét azon kérdés felett fogja meghallgatni, vajjon és minemü módositások mutatkoznak az azoknál divatozó közoktatási nyelvre nézve szükségesekuek vagy kivánatosoknak, és ennekutána javallatait magyar királyi cancelláriám utján Nékem haladéktalanul felterjesztendi.

Végre kijelentem, miszerint szilárd elhatározásom következté

ben, valamint ezen téren, ugy mind azokon, hol különféle nyelvek és nemzetiségek érdekei érintkeznek, bárminemü erőszakot és nyomást, éppen ugy minden nemzetiségi és nyelvbeli ellentétek illetéktelen előidézését, előmozdítását és elkeseritését egész erélylyel akadályozni fogom.

Bécs, oct. 20-án 1860.

Ferenc József m. k.

Kedves báró Vay!

Midőn mai elhatározásaim által Magyarországomnak alkotmányos szerkezeteit ismét életbeléptetem, elhatározott szándékom, sőt uralkodói tisztem, gondomat arra fordítani, hogy ezen átmenet az ujon életbeléptetendő kormányzási és törvényhozási alakulásra, a közigazgatási és törvénykezési rend folytonosságának megzavarása és csorbulása nélkül történjék; ehhezképest minden fennálló törvényhatóságok, hivatalok és törvényszékek eljárásukat mindaddig folytatni kötelezvék, mig az uj organumok által pótoltatni fognak; és intézkedéseiket, parancsaikat, utasításaikat és itéleteiket mindenki ellenzés nélkül elfogadni tartozik; s szintugy minden fennálló rendeletek, nevezetesen minden polgári és büntetőjogi határozmányok és intézmények teljes erőben fentartandók és egész elhatározottsággal foganatositandók mindaddig, mig ezen rendeletek az általam azóta kibocsátott, vagy kibocsátandó elhatárzásaim, a polgári és bünjogi rendeletek és intézmények pedig a törvényhozás utján módosittatni fognak.

A miről is Ön Magyarországomnak minden törvényhatóságait, magyar k. helytartótanácsom utján értesitendi, az utóbbi e részbeni parancsaimnak szigoru foganatosítására köteles lévén.

Bécs, october 20-án, 1860.

Ferenc József m. k.

Kedves báró Sokcsevics!

A ma általam kibocsátott okmányban, a monarchia belső államjogi viszonyainak szabályozására vonatkozólag, kimondtam az elveket, melyek szerint ezentúl az összes országok a törvényhozás ügyeiben az országgyülések és birodalmitanács által közreműködni fognak.

Miután ennélfogva Horvát- és Tótországaim képviselete is bekövetkezik, Ön nekem javaslatot teend a horvát-tótországi képvi-

selet szerkezetéről, tekintettel a korábbi alkotmányos intézményekre s horvát-tótországi alattvalóim előbbeni időkben politikailag nem jogosult osztályaira. Ezen képviseletnek az általam kibocsátandó határozatok alapján mielőbb össze kell gyülnie, a hol névszerint az ezen országok Magyarországhoz való viszonyát illető kérdésben, — melyet Én a horvát-tótországi képviselet és a magyar országgyülés tanácskozása és értekezése körébe utasítok, — ama királyságok óhajtásai és nézetei felől kell nyilatkoznia.

Eme képviselet alakja és összeállitása iránt tanácskozmányt kell oly férfiakkal létrehozni, kik hivatalos vagy polgári állásuk, képességeik, nyilvános szolgálataik, vagy közbizalom által kitünnek.

Mostanra egyuttal elrendeltem, hogy az én államministeriumom horvát-tótországi osztályában, ezen országbelick alkalmaztassanak.

Bécs, oct. 20-án, 1860.

Ferenc József m. k.

Édes gróf Rechberg!

Miután Erdély Nagyfejedelemségem a magyar közjogi állapothoz hasonló illetékesség alapján mindig országgyüléssel birt; más részről azonban a nemesség kiváltságainak, nemkülönben a jobbágyi szolgálatok és adózásoknak eltörlése, és egyenlő polgári kötelességek s jogok megállapitása az ország lakosainak összes osztályai számára, az előbbi erdélyi alkotmány sajátságos jelleménél fogva, mélyen beható változásokat tesz szükségesekké: megbizom erdélyi cancellároma, hogy a különböző nemzetiségek, vallások és osztályok köréből oly egyéneket hijjon meg egy tanácskozmányra, kik hivatalos vagy polgári állás, értelmesség, közszolgálatok és közbizodalom által kitüntetvék. Ezen tanácskozmányban egy oly képviselet szervezése és felállitása tárgyalandó, mely az előbbi kiváltságos nemzetek, vallások és osztályok igényeinek, de nemkülönben az azelőtt ezen politikai jogok részvétéből kizárt nemzetek, vallások és osztályok érdekeinek is egyaránt megfelel, és az illető javaslatok lehető legrövidebb idö alatt Elibém terjesztendők.

Bécs, oct. 20-án, 1860.

Ferenc József m. k.

Kedves gróf Rechberg!

Miután Magyarországomnak a szerb-Vajdaság és temesi-Bánság visszakeblezése iránti óhajtásai s állami jogi gényei éppen ugy mint a kiváltságokkal és törvényes exemtiókkal ellátott szerb alattvalóimnak óhajtásai és igényei komoly méltánylást igényelnek, s miután továbbá a szerb-Vajdaság és temesi Bánság többi lakosainak különbféle, sokban elágazó nézetei hasonlókép beható megvizsgálást és megfontolást kivánnak, elhatároztam gróf Mensd rff Pouilly Sándor altábornagyomat mint biztost kiküldeni, ki minden nemzetiség- és vallásfelekezetbeli előkelő személyiségek meghallgatása után Nékem jelentését, és egy minden részről kielégitő szabályozás iránti javallatát, hovahamarább elő fogja terjeszteni. Az ezen biztosnak adandó szükséges utasitások Nékem ministeriumom által azonnal bemutatandók.

Bécs, oct. 20-án, 1860.

Ferenc József m. k.

IV.

Főispányi utasitások.

1. Miután a vármegyék határolása és kiterjedése, a f. é. oct. 20-ki legmagasabb leirat által visszaállittattak: a főispanyok feladata leend, az illető vármegyék régi határainak visszaállitását, kölcsönös egyezkedés u ján eszközölni.

2. Mig majd a magyar törvényhozás a megyei szervezet iránt intézkedni fog, minden megyében egy állandó bizottmány fogja a tanácsk zmányi jogot gyakorolni, ezen utasitások határain s a megye tekintélyén belül.

3. A megyei bizottmányok felállitását illetőleg, a főispány mindenek előtt a legtekintélyesebb s minden osztályt s érdeket képviselő férfiakkal értekezni fog a bizottmányi tagok száma iránt, s azokkal egyetértve a bizottmányt constituálni fogja, mely a tagoknak netalán szükséglendő szaporitása esetére, ez utasitás szerint fog eljárni.

4. A bizottmány a legkisebb megyékben legalább 50, s minden megyében legfeljebb 400 tagból állhat.

5. A bizottmány olymódon állittatik össze, hogy abban minden tekintet nélkül a vallásra, — rang, születés, birtok, értelmiség s ipar, szóval — a megyei lakosok összesége illőleg képviselve legyen.

6. A főispány ez utasításokat közölni fogja a megyei bizottmánynyal, s annak első ülésében az esküt az eddigi, százados szokás szerinti alakban leteszi, s ez időtől fogva az uj hivatalnokok hivatalba lépiökig, a jelenlegi hivatalnokok felett törvényes tekintélyé, gyakorolandja.

7. A főispány a bizottmánynyal egyetértőleg fogja a megye hivatalnoki testületét szervezni. Állani fog az: alispányok, jegyzők szolgabirák s esküttekből, a belső megyei igazgatás szükségeihez képest vagy annyi számmal mint 1848-ban volt, vagy kevesebből — végre egy pénz — s egy levéltárnokból.

8. E hivatalnokok az 1848 előtt szokásban volt esküforma szerint feleskettetnek, — a főispány a névsort felterjeszti a m. k. helytartótanácsnak s intézkedik, hogy a közigazgatási ügyek vezetése az uj hivatalnokok kezeibe menjen át; miután ez megtörtént, a főispány a többi alkalmazandót a bizottmánynyal egyetértőleg, a szükségekhez képest nevezi ki.

9. Az uj hivatalnokok az 1848 előtti megyei fizetéseket kapják a főispány utalványozásával azon naptól kezdve, melyen hivatalukba tényleg beléptek. Ha egyébiránt a megyei bizottmány a hivatalnokok fizetését a megváltozott korviszonyok szükségleteihez képest módosítani akarná, — ez iránti véleményét a magyar k. helytartótanács elé felterjesztheti, hogy az illetékek a igazság s méltányosság elve szerint szabályoztathassanak.

10. Valamint ezeket, ugy más közigazgatási szükségletekre vonatkozó költségvetéseket a megyei bizottmány 6 hónap alatt elkészitendi, s a magyar k. helytartótanács elé terjesztendi, hol azok megállapittatnak; az illető összeg aztán az országgyülés végleges elhatározásáig a főispány utalványára, ideiglenesen a kincstárból az országos alapnak előlegezés gyanánt kiszolgáltatik, s ez utóbbi azt évnegyedenkint a megyei pénztárnok kezébe juttatja, ki e felett a megyének rendesen számolni tartozik.

11. A főispányok az egyenes adók ügyeit illetőleg, a pénzügyi hatóságokkal azon viszonyba lépnek, mely ezek s az eddigi megyei közigazgatás közt fennállott.

12. A büntető, polgári és urbéri törvényszékek szervezete jelen állapotban marad — a k. fiskus kinevezése is függőben marad mind addig, mig az oct. 20-ki legmagasabb diploma értelmében az országbirói választmány a magyar törvénykezés szervezetére vonatkozó kérdésekre, javaslatait felterjesztendi. Időközileg tehát a nevezett törvényszékek hivatalos müködésöket folytatni fogják. Azon tör-

vényszéki tagokat illetőleg, kik a megyei népesség nyelvét s nevezetesen a magyart nem birják, valamint a szükségelt személyzet kiegészítését illetőleg, a főispány jelentésére a magyar udv. cancelláriához, intézkedés fog tétetni, hogy az illető helyek a törvényszékek szervezéseig is alkalmas, benszülött egyénekkel betöltessenek.

13. Az uj szolgabirák, a működési körükbe tartozó pörökben s minden törvénykezési ügyben hivataltársaik s az esküttekkel együtt, az átalános polgári s büntető törvénykönyv szerint fognak eljárni, s mint törvénykezési segédszemélyzet, a fennálló törvényszékek utasításait követik, s annak idejében jelentést tesznek az utasitások betöltéséről ez utóbbiaknak; miért is e megyei hivatalnokok választásánál számitani kell az e célra szükségelt képességekre.

14. Mivel a megye s egyes hivatalnokai feletti felügyelés s vezetés a főispányt illeti, minden nagyobb s fontosabb esemény az első alispány által elébe terjesztendő, az alispányt pedig a szolgabiró tartozik arról értesiteni. A választmányi ülésekben felmerülő fontosabb eseményekről, a főispány, vagy ennek akadályoztatása esetében az alispány, küld jelentést a m. kir. helytartótanácshoz, mely elé a jegyzőkönyvek is szokott módon felterjesztendők.

15. E bizottmány a közigazgatási ügyekben, mind azon jogszabadalmakat gyakorolandja, melyek 1848 előtt a megyei közgyüléseket illeték, s a megyei hivatalnokok felett határozólag intézkedik.

16. Az átalános tanácskozmányok alkalmával, minden magyarul nem tudó bizottmányi tagnak szabadságában áll a megyében divatozó nyelvet használni.

17. A bizottmányi ülésekben a hivatalnokok szavazati joggal birnak, s ha hiányzó jelentések sorozata felolvastatik, azok kimaradása iránt számolni tartoznak.

18. A bizottmányi ülések nyilvánosak, s a hallgatók számára külön hely leend fentartva. Ha a hallgatók a tanácskozmányt megzavarnák, s az elnök egyszeri megintése eredménytelen marad, az elnök valamint az egyes csendzavarót, ugy az egész hallgatóságot kiutasithatja.

19. A megyei bizottmányok működése felett őrködő politikai hatóság a m. k. helytartótanács, mely a bizottmánynyal egyenes összeköttetésben állva, ehhez mint a megye összességéhez intézi utasitásait.

20. A megyei szervezetet illető végleges törvény megjelenéseig, a megyei bizottmány köteles, működését a jelenlegi utasitásokhoz alkalmazni.

V.

1861-ik évi január 16-ki királyi leirat.

Első Ferenc József Isten kegyelméből ausztriai Császár, Magyar-, Cseh-, Halics- és Lodomér-országok Apostoli, ugy Lombardia, Velence és Illyria Királya, Ausztria Főhercege stb. Tisztelendő, Tiszteletes, Tekintetes és Nagyságos, Nagyságos Vitézlő és Nemes, Okos és Érdemes, kedvelt Hiveink! Midőn ezelőtt 12 évekkel birodalmunk országlását átvevénk, ezt országaink belsejét pusztító polgári háboru s szintén minden államokat, sőt magát a társadalmat is veszélylyel fenyegető rázkódások közepette cselekvénk.

Az uralkodott szenvedélyek s ámitások, a roszakaratuaknak zsarnoksága, a józanoknak pedig megriadása és tévedései, s több szerencsétlen események láncolata, a bonyodalmaknak fegyver általi megoldását tevék szükségessé.

Nem vala szándokunk ezen szükségparancsolta erőhatalommali megoldást, országlásunk s a közállapotok maradandó alapjává tenni, csak azt akaránk, hogy birodalmunknak annyi nehéz áldozatokkal megvédett s biztosított érdekei ne kockáztassanak, — birodalmunk végleges szervezésénél pedig mit sem óhajtánk élénkebben, mint hogy az ősi törvényes intézkedmények — a melyek iránti kegyelet érzetei különösen Magyarországunk népeinek szivében oly mélyen gyökerezvék, — lehetőleg gyorsan, s épen tartva állittassanak vissza; a miben egyszersmind minden egyéb népeink is alkotmányszerü intézmények előkészitésének és megalapításának teljes biztositékát fogják fellelhetni.

Ezen feladások keresztülvitelére bocsátánk ki mult évi mindszenthó 20-án kelt elhatározásainkat.

De béke, kiegyenlités és kibékités őszinte viszonzást, jóakaratot s egyenes közremunkálást, tartalékgondolatok s szenvedélyes túlhajtás nélkül igényelnek.

Ismertük és éretten megfontoltuk vala azon aggodalmakat, melyek a magyar alkotmányos intézmények egy részének, birodalmunk minden államjogi viszonyai végleges szabályozása előtti visszaállitása ellen léteztek; de ezek nem tartóztathattak Minket vissza azoknak, nevezetesen a belyhatósági tevékenység terén is leendő ujjá felélesztésétől, miután azon meggyőződést tápláltuk vala, hogy bizodalom

bizodalmat szül, s hogy nyilt szándék egy nemes indulatu és politikai érettségü nemzetnél elismerő méltánylásra és becsületes támogatásra találand.

De várakozásaink nem egészen teljesültek.

Mérséklettel s engedékenységgel szemlélénk a nyilvános élet első tulcsapongásait; a kor felingerült irányzatának, az indulatok elfojtott kitörésének s a régen nélkülözött köztevékenység felhevüléseinek tulajdonitván azokat.

De most, midőn némely megyék a bizottmányok választásait arra használják fel, hogy azoknak tagjai közé egyéneket sorozzanak, kik birodalmunk fennállásának s uralkodói jogainknak kiengesztelhetetlen ellenei, kik külellenségeinkhez csatlakozva, országaink béké jét alattomos összeesküvésekkel és vakmerő lázitásokkal, veszélyeztetik; most, midőn az adórendszer jövő megállapitása körül elágazó nézetek tüzetes adómegtagadásra zsákmányoltatnak ki, mi az állam anyagi segélyforrásait elapasztva, a nép fogalmait megzavarja, és a közállapotokra oly feszült irányzatot kényszerit, melynek könnyelmü vagy álnok képviselői maguk is érezhetik, hogy azt a kormányhatalomnak türnie nem lehet; most, midőn a legszükségesb átmeneti intézkedések, melyeket a személyes és vagyonbátorság s a magán viszonyoknak ujabb bonyodalmaktóli megoltalmazása tett nélkülözhetlenekké, türelmetlen sietséggel mellőztetni, s felforgattatni szándékoltatnak; midőn egyes megyék a közbátorság fentartásának ürügye alatt, a nemzetőrséget a köznép terheltetésével felállítani s felfegyverezni készülnek; — midőn a megyebeli tisztviselők fizetéseinek szervezésénél, kormányszékeinknek kellő befolyása egészen mellőztetik; — és midőn egynémely megyék magukat, törvényszerü hivatásukról megfeledkezve, minden kormányzati behatáson kivül helyeztetik, és egy, törvényes jogaik korlátain messze túlterjedő független állást követelve, már szintén minden államhatalmakat magukhoz ragadni nem átallanak; — mellőzhetlen kötelességünknek tartjuk, az alkotmányos szabadságnak oly célokra, melyek a jó rend felbomlását idézvén elő, végkövetkezéseikben forradalomra vezetnek — való felhasználását hátráltatni, s ily merész tulcsapongásokat erélyesen gátolni.

Népeink bizodalmának, rendezett alkotmányszerü állapotok előállitása iránti szilárd szándokunknak meg kellene ingattatnia, ha ily törvénytelen merényleteket, melyeknek további fejlődése minden törvényes szabadságnak elenyésztét következteti, — hosszabban türni tudnánk.

Változhatlanul megmaradván mult évi mindszenthó 20-án kijelentett szándokunknál, népeinknek a nekik megigért alkotmányszerü kifejlődést biztositani, s Magyarországunk irányában mind azt, mit igértünk, megmásolhatatlanul megtartani, éppen oly szilárdul vagyunk elhatározva a forradalomnak, — akár nyiltan, akár álnokul törvényes alakba burkoltan lépjen az fel, egész hatalmunkkal, ellentállani; — a miben — mint nem kételkedünk — minden jobbaknak igaz hazafiui érzelmében támogatást találandunk, kik engedni nem fogják, hogy az ujonnan felébredt nyilvános élet békés kiegyenlitéseinek utján önzés- vagy szenvedélyszülte akadályok gördittessenek elé, s a kormányzó hatalom legszentebb kötelességeinek teljesitésében éppen akkor anyagi erejére szoritassék, midőn ezt, csupán szellemi hatalmának szükséges támogatásául szeretné használni.

Midőn tehát ebbeli akaratunkat és figyelmeztetésünket Magyarországunk minden hatóságaival tudatjuk, — hivatkozva egyszersmind az 1790-iki 3-dik törvénycikkre, melynek koronáztatásunka rendelő részét Önmagunk is minél előbb teljesiteni óhajtjuk, de melynek további tartalma Magyarország királyainak az alattvalói hüség minden kötelmeit megkoronáztatásukig is biztositja, — rendeljük:

1-ször. Hogy mindenütt, hol birodalmunk határain kivül tartózkodó hütlen és felségsértő, vagy oly egyének választattak bizottmányi tagokul, kik birodalmunk ellenségeihez szegődve, Ellenünk s az állam ellen jelenleg is vétkes merényleteket terveznek, ezen választások semmiseknek és érvényteleneknek tekintessenek.

2-szor. Megparancsoljuk, miszerint az egyenes adó behajtásának, s közvetett adózásoknak megakadályoztatására irányzott mindennemü közvetlen vagy közvetett kisérletek vagy határozatok, és bárminemü uj adókivetések, szoros felelet terhe alatt mellőztessenek és minden efféle végzések rögtön megszüntettetvén, ennek foganatositásáról Magyar Királyi Helytartó Tanácsunknak haladéktalanu jelentés tétessék.

3-szor. A jövő országgyülési megállapodásig, s illetőleg az országbiránk által teendő ideiglenes javallatok feletti intézkedésünkig, minden határozatokat érvényteleneknek nyilvánitunk, melyek a mult évi mindszenthó 20-ikán kelt elhatározásaink által ideiglen fentartatott törvénykezési intézkedések megszüntetésére, vagy tevékenységük megzsibbasztására irányozvák; utasitván egyszersmind az országban létező törvényszékeket, miként a még hatályban álló törvényeket és szabályokat az emlitett időszakig pontosan és lelkiisme-

retesen alkalmazzák, miután ezek az országnak és egyeseknek érdekében véglegesen csak rendes törvényhozási tárgyalás utján, nem pedig egyoldalu helyhatósági határozatok által változtathatnak meg a nélkül, hogy a jogi viszonyok feloldhatatlan bonyodalmakba sodortassanak.

4-szer. Miután az 1848-iki törvényeknek átvizsgálását s illetőleg módosítását, megszüntetését vagy megerősítését, ugy szintén azoknak mult évi mindszenthó 20-án kelt elhatározásainkkali kiegyenlítését a folyó évi Szent-Györgyhó 2-kára összehivandó országgyülésére utasitottuk, és azoknak tettleges életbe léptetése oly kérdésekkel függ össze, melyeknek egyoldalu elhamarkodott megoldása, az elmult idő lefolyta alatt keletkezett, s oltalmunkra számot tartó viszonyokat és érdekeket — ugy Magyarországunkban, mint többi tartományainkban veszélyeztethetné, — s miután ezen törvényeknek hatályba léptetésükkel összekapcsolt kérdéseknek elhatározása a legérettebb megfontolás és meghányás tárgya, mely sem egyeseket, sem egyes megyéket nem illethet; ennélfogva az ezen törvények tettleges foganatosítása iránti minden kisérleteket szigoruan eltiltunk, s azokat a legkomolyabb eszközökkel akadályoztatni rendeljük.

Ha a megyék részéről ezen meghagyások ellenébe ellenszegülés tapasztaltatnék, a bizottmányi ülések be fognak tiltatni, s maguk a bizottmányok felfüggesztetni, vagy feloszlattatni, mi — a szükség ugy kivánván, anyagi hatalommal is foganatosítandó lészen.

Mind ezen rendeleteink egyedül a Népeink közjaváról gondoskodásnak kötelmei által tétetvén szükségesekké; a mennyiben atyáskodó legjobb szándokinkat ujra meghiusitva, s azokat folytonos ellenszegüléssel megakadályoztatva kellend sajnosan tapasztalnunk: — fájdalmunkra a szigornak azon eszközeihez lennénk kénytelenek nyulni, melyeket mellőzhetni Önmagunknak legélénkebb vágya; s ha aztán ezek miatt az országgyülésnek Általunk legőszintébben óhajtott megnyitása ismét elhalasztatnék, mi által a legfontosabb s legsürgősb kérdéseknek nem csak Magyarországunk, de egész birodalmunk érdekében fekvő megoldása s az ősi alkotmánynak egész kiterjedésbeni visszaállitása, ujra sajnálandó késedelmet szenvedne, — az ezen köz kár, s az innen következő számos és sokféle hátrányokért felelősséget nyugodt öntudattal azokra hárítandjuk, kik a békés kiegyenlítésnek magasztos művét készakarva, vagy könnyelmüleg megakadályoztatják.

Mélyen áthatva ezen rendeléseink komolyságától, teljesitjük Uralkadói ama kötelességünket, miszerint a mindenható akarata s

örökösödési jogunk erejével Reánk bizott ez Országunkat ujabb viharoktól megóvjuk, s támaszkodva az igazi honbarátoknak belátására jogainkra, s az egek áldására, bizalommal tekintünk azon pillanatbekövetkezésére, melyben legtisztább szándoku igyekezetünknek sikerét, Országunk kielégítésére és megnyugtatására, dicső elődünk szent koronájával biztosítva szemlélendhetjük. — Kikhez egyébiránt cs. k. kegyelmünk és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben Ausztriában, Boldogasszonyhava tizenhatodikán, ezer nyolcszáz hatvanegyedik esztendőben.

Ferenc József m. k.
Báró Vay Miklós m. k.
Zsedényi Eduárd m. k.

VI.

Országgyülésre meghivó királyi levél.

Első Ferenc József Isten kegyelméből ausztriai Császár, Magyar-, Cseh-, Halics- és Lodomér-országok Apostoli, ugy Lombardia, Velence és Illyria Királya, Ausztria Főhercege stb. Tisztelendő, Tiszteletes, Tekintetes és Nagyságos, Nagyságos Vitézlő és Nemes Okos és Érdemes, kedvelt Hiveink!

Miután Felséges Nagybátyánk, Első Ferdinánd Császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik királya ő Felségének az uralkodásróli leköszönése és édes Atyánk, Ferenc Károly ő cs. k. Fenségének ehhez való utódi jogáróli lemondása következtében a pragmatica sanctio erejével a birodalmunkbani uralkodásra hivatva, trónra léptünket birodalmunk minden népeinek 1848-ik évi december 2-án tudtára adtuk: m. é. oct. 20-án kiadott elhatározásaink folytán, Magyarország alkotmányos törvényei értelmében leendő királyi felavatásunkra és ünnepélyes megkoronáztatásunkra, nemkülönben királyi hitlevelünknek az országos Rendek és Képviselőknek való átadása végett, továbbá az 1608-ki koronázás előtti 3 ik t. cikk értelmében eszközlendő nádorválasztásra, és a végett, hogy az ország boldogságának nevelésére és a közjó gyarapitására kivánt többféle nagyfontosságu törvényes intézkedésekről, kedvelt Magyarországunk, s a hozzá csatolt Részek hiv Rendeivel és Képviselőivel, atyai szivünk kivánata szerint tanácskozhassunk, folyó 1861. évi Szent-Györgyhó 2-ik napjára szabad királyi Buda városunkba közországgyülést ren-

delendőnek, hirdetendőnek, s azt Isten kegyelméből saját személyünkben vezérlendőnek elhatározánk. Mire nézve nektek ezennel komolyan parancsolván, kegyelmesen meghagyjuk, a kirendelt helyre és időre kebletekből 1848-ik évi 5-ik törv. cikk alapján kihirdetett választó rendszabály szerint választandó, és kiküldendő követeket, béke- s nyugalom-szerető, alkalmas férfiakat kifogás nélkül küldeni s igazitani tartozzatok, kik az érintett országgyülésen jelen lenni, s ott a többi Főpap, és Zászlós urakkal, és nevezett Magyarországunk, és az ahhoz csatolt Részek Rendeivel és Képviselőivel kegyelmes szándokunkat, s előterjesztvényeinket, mint egyedül az ország üdvére, fentartására, s felvirágzására irányzottakat bővebben megérteni s azok felett tanácskozni és értekezni kötelességüknek ismerjék. — Hozzátok egyébiránt cs. k. kegyelmünkkel kegyesen hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben Ausztriában, böjtelőhó tizennegyedikén ezer nyolcszáz hatvanegyedik esztendőben.

Ferenc József m. k.

B. Vay Miklós m. k.

Zsedényi Eduárd m. k.

VII.

Legfelsőbb kézirat, mely szerint gróf Apponyi György országbirája királyi biztosul neveztetik ki az országgyülés megnyitására.

Első FERENC JÓZSEF, Isten kegyelméből ausztriai Császár, Magyar-, Cseh-, Halics- és Lodomér-országok Apostoli, ugy Lombardia, Velence, és Illyria Királya, Ausztria Főhercege. Hiv Magyarországunk és az ahhoz kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi főrendeinek, kik az általunk 1861-ik aprilis 2-kán szabad királyi Buda városunkba összehivott országgyülésen egybegyülvék, üdvöt és kegyelmünket!

Kedvelt Hiveink! Miután azon óhajtásunk teljesedésében, miszerint hiv Magyarországunk f. é. april 2-kán egybehivott országgyülését megnyitni és királyi személyünkben vezérelni szándékoztunk, jelenleg akadályozva vagyunk, ezennel legkegyelmesebben tudósitjuk Hűségtöket, miként a jelen országgyülésnek legfelsőbb királyi nevünkben megnyitásával, őszintén kedvelt Hivünket, tekintetes és nagyságos nagyapponyi gróf APPONYI GYÖRGY belső titkos taná-

csosunkat, és Magyarországunk biráját, mint egyenesen e végre meghatalmazott királyi biztosunkat biztuk meg, ki is Hűségtöknek az 1848-ik évben december 2-kán Ollmütz városában kelt azon lemondó levelet, mely által Felséges Nagybátyánk ELSŐ FERDINÁND Császár, Magyar- és Csehországban e néven ötödik király, trónróli lelépését és Fenséges Atyánk Ferenc Károly cs. kir. Főherceg a trónhozi jogáról való lemondását ünnepélyesen nyilvánitották, törvénybe iktatás végett hiteles forditás s másolatban átadandja, s egyszersmind az 1723-ki első és második törvénycikkekben foglalt pragmatica sanctio céljainak biztosítása iránti kegyelmes királyi szándékunkat külön meghagyásunkhoz képest nyilvánitandja, hogy e szerint a Mi, s Hűségtök közmegegyezésév el szerkesztendő királyi hitlevél megállapitása után, Magyarországunk ősi alkotmánya értelmébeni királyi felavattatásunk, s ünnepélyes megkoronáztatásunk végett, hü körötökben megjelenve, ezen országgyülést királyi előadásaink átadása mellett, személyesen vezérelhessük.

Bizván a mennyei Felség kegyelmében és hü magyar nemzetünk hódolatos ragaszkodásában, hogy kis idő mulva teljesülve lát hatandjuk ezen őszinte élénk óhajtásunkat — királyi személyünknek mikénti ünnepélyes fogadtatása iránt, a mai napról kelt s Hűségtöknek nevezett királyi biztosunk által kézbesitendő külön utasitó rendeletünk a bevett szokás szerint intézkedik. Hozzátok egyébiránt császári királyi kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben Ausztriában, Szent-György hava első napján 1861-ik évben.

Ferenc József m. k.

B. Vay Miklós m. k.

Zsedényi Ede m. k.

Beszéd, melylyel Magyarország birája gróf Apponyi György ő Felsége megbizásából az 1861-ki országgyülést april 6-án a budai várteremben megnyitotta.

Felséges urunk, beváltva mult évi mindszenthava 20-án adott királyi szavát, az egybegyült törvényhozó testnek bizalomteljes üdvözletét jelenti ki általam. Teszi azt azon meggyőződésben és erős hitben, hogy nincsen előitélet, nincsen félreértés és nincsen akadály,

melyet őszinteség, férfias és kölcsönös jóakarat legyőzni képes nem volna.

Midőn Felséges urunk a komoly idők szülte sulyos gondjai között, reményeit az országgyülésének megtartásába helyezé, midőn e hiv és lovagias nemzet Rendei és Képviselőinek közreműködésétől várta atyai szivét sujtó aggályainak megszüntetését, a bonyolult viszonyoknak kiegyenlítését, és a létező nehézségek szerencsés megoldását; akkor a nemzetnek alkotmányos érzetével, és hazafiui lelkületének legélénkebb kivánatával találkozott; de találkozni fog szintugy azon nemes indulatával is, mely a nemzetet jellemzi, mely annak történeti sajátja.

Mélyen érzi Felséges urunk, hogy a lefolyt viszontagságos idők emlékei, ha szeretett Magyarországában aggasztják a kedélyeket, egyszersmind Ő Felsége atyai keblén is fájdalmas sebeket ejtettek, és tudja, hogy egyedül kölcsönös jogtisztelet és viszonyos érdekméltánylat létesíthetik az egyetértést, bizodalmat, őszinte békülést, és hogy csak ezek hozhatják meg ama fájdalmakra az enyhületet és tehetik le egyszersmind alapját a jobb és megnyugtatóbb jövőnek.

Felséges urunk összehivá a törvényhozó testet, hogy vele az ország alkotmányos állapotainak visszaállítása, biztositása, a viszonyok igényeihez leendő idomitása, a tapasztalás tanuságaihoz mért tökéletesitése iránt tanácskozhassék, tette ezt különösen azért hogy — Felséges Nagybátyja Ő cs. k. apostoli Felsége V. Ferdinándnak a trónról történt lelépte, és Fenséges édes Atyjának cs. k. Főherceg Ferenc Károlynak, az uralkodáshozi jogáról való lemondásával, az összes birodalom és igy Magyarország és az ahhoz kapcsolt Részek feletti uralkodás is Felséges urunkra szállott, — mely cselekvényekről szóló okmány, az ország Rendei és Képviselőivel egyuttal közöltetik, — ezen ország első nagy királyának szent koronájával ősi szertartások szerint magát felavattassa és hogy ezt megelőzőleg kir. hitlevele kiadásával, Isten és világ előtt mondandó esküfogadással, szeretett Magyarországa és a hozzá kapcsolt Részeknek, királyi kötelmei hü teljesitését, magának pedig a magyar nemzet hü ragaszkodását, minden időre biztositsa.

Ezen legmagasb szándékoktól áthatva levén Felséges urunk, annál készebb a nemzet jogszerü igényeinek eleget tenni, mert hinni akarja azt, hogy éppen azon elveknél fogva, melyek az országnak alkotmányos intézvényei iránti ragaszkodását, a kegyelet legmagasabb fokára emelik, a nemzet épp ugy tudandja a fejedelmi jogoknak és tekintélynek épségét és sérthetlenségét, az állam fenmaradá

sának és jólétének eme nélkülözhetlen feltételeit, szentül fentartani, valamint ennek irányában az őseitől öröklött hivségnek, a birodalom egyes részei között fennálló százados kötelék irányában pedig az őszinte méltánylatnak, kétségtelen jeleit adni.

Felséges urunk abban látja legszentebb fejedelmi feladását, hogy uralkodói jogainak biztosítása mellett, országaira és népeire egyaránt árassza ki, a mindnyájukra kiterjesztett alkotmányos életnek áldásos eredményeit, és hogy ezen viszonyban találják fel mindnyájan, nemcsak saját létüknek biztosítékát, hanem az egész állam boldogabb jövendőjének kezességét és eszközét ebben őrizzék és ápolják.

Felséges urunk a birodalom összegét képező országok között azon százados kapcsolat fentartása és szilárdítása céljából, mely az uralkodóház közösségén alapulva és a pragmatica sanctio által biztositva, ugy a külveszélyek elhárítása, mint a jótékony belfejlődés előmozditása legbiztosabb eszközének bizonyult, és a melynek kölcsönös egyetértés alapjáni fentartását, ugy a legmagasb uralkodóház, mint annak uralma alatt élő népek összegének érdekei követelik, mult év mindszenthó 20-án kibocsátott diplomájában kijelelte ugyan azon elveket, melyek a pragmatica sanctio céljainak ezen biztosításához az annak megalapitása óta változott viszonyokra tekintve, mind Magyarországában, mind birodalma egyéb részeiben vezethetnek, azonban érzi Felséges urunk, hogy ezen viszonyok végleges alkotmányos rendezése azon mértékben igér üdvös sikert, a melyben szeretett Magyarországa alkotmányos belállapotaival összhangzásba hozatik.

Ezen indokok vezérlették Felséges urunkat, midőn az érintett évi diplomát kibocsátotta. Ennek célja Magyarországra nézve az alkotmány jótéteményeinek visszaállítása, a többi tartományokra nézve azoknak hasonnemü politikai jogokban leendő részesítése, az egész birodalomra nézve pedig abban áll, mindazon ügyekre és érdekekre, melyek az egész birodalom minden országaival közösek, az alkotmányos országok egyetemes közremunkálását tenni lehetővé.

Noha Ő cs. kir. Felségének e részbeni szilárd meggyőződése és uralkodói legmagasb kötelességeinek érzete, és az alkotmányos jogélvezetbe lépő birodalom egyéb részeinek szükségelt megnyugtatása, valamint a közállam anyagi viszonyai által sürgetőleg követelt megállapodása az alkotmányos szerkezeteknek, elkerülhetlenné tevék, miszerint Ő cs. kir. Felsége a mult év mindszenthó 20-án a népeinek biztositott alkotmányos jogokra nézve adott fejedelmi szavát, a mint a

körülmények azt engedék, beváltsa, nem akarhatta mégis Felséges urunk Magyarország és a hozzákapcsolt Részeknek sem saját belügyeit illető törvényszerü illetékességét, és azokra vonatkozó jogait, sem alkotmányos uton gyakorolható ama befolyását, a birodalom közös ügyeire kizárni, melyek ezelőtt a többi országok befolyása nélkül, egyedül a Fejedelem akaratja szerint intéztetvén, Ő Felsége által olyanoknak mondattak ki, melyek ezentul alkotmányos uton, és amaz országok képviselőinek részvétével lesznek tárgyalandók és elintézendők.

Ha e szerint az Ő Felsége által elhatározott uralkodási rendszerváltoztatás szükséges következésekint az ez irányban később kibocsátott legmagasb intézkedéseknek a magyarországi törvényhozó test alkotmányos tevékenységének kezdetét meg kelle előznie, mégis teljes bizalommal hivja fel a törvényhozó testet az ide vonatkozó ügyeknek tárgyalására,*) azon módoknak, melyek utján a birodalom megváltozott belhelyzetének következtében, azok végleges rendezése a magyar alkotmányos állapotokkal összhangzásba hozható,

---

*) A megnyitó beszéd ezen helye a birodalmi tanács intézményét életbe léptető következő okmányokra vonatkozik:

(Császári manifestum.) Mi, első Ferenc József, Isten kegyelméből Ausztria Császárja stb. stb.

A monarchia államjogi viszonyainak rendezésére 1860-ki oct. 20-kán kibocsátott diplománkban, a sanctio pragmatica alapján és teljhatalmunk erejénél fogva, ugy saját magunknak, mint az uralkodásban törvényes utódainknak zsinórmértékeül jónak látván elhatározni és megrendelni, hogy a törvények hozásának, módositásának és megszüntetésének joga csak az országgyülések, illetőleg a birodalmi tanács közreműködésével fog gyakoroltatni, s tekintve, hogy e jognak — életbeléptetése végett — a gyakorlat bizonyos rendjére s módjára van szüksége, ministeri tanácsunk meghallgatása után kinyilatkoztatjuk, rendeljük és hirdetjük:

I. A birodalmi képviseletre hivatott birodalmi tanács összetételét s a számára 1860-ki oct. 20-ki diplománkban fentartott közreműködési jogát a törvényhozásban illetőleg jóváhagyjuk a mellékelt birodalom-képviseleti törvényt s azt ezennel összes királyságainkra és tartományainkra nézve állami alaptörvény erejével ruházzuk fel.

II. Magyar, horvát- és tótországi királyságainkra, valamint erdélyi nagyfejedelemségünkre vonatkozólag — az előbbi országos alkotmányok visszaállitását szándékolván — emlitett diplománkhoz s a benne megállapitott határokhoz képest 1860-ik év oct. 20-ki kéziratainkat által a kellő intézkedéseket már megtettük.

III. Ezen királyságainkra: Csehország, Dalmatia, Galicia és Lodoméria, egyetemben Auschwitz és Zator hgséggel s Krakkó nagyhgséggel; ezen főhgségeinkre: Enns feletti meg Enns alatti Ausztria; ezen hgségeinkre Krajna, Bukovina; őrgrófságunk Morvaországra; hgségünk Felső- és Alsó-Sziléziára; őrgrófságunk Istriára, egyetemben Görz és Gradiska hercegitett grófságokkal s Triest városával és területével; végre Vorarlberg tartományra nézve, hogy e királyságok és tartományok hü Rendeinek jogai és szabadságai a jelenkor viszonyaihoz és szükségeihez képest fejlődjenek, átalakuljanak s az összes birodalom érdekeivel összhangzásba jöjenek, jónak

megvitatására, és e feletti őszinte nyilatkozatának előadására, és annál inkább óhajtja az ide vonatkozó tárgyalások megindulását, minél szükségesebb, hogy szeretett Magyarországának érdekei magukat az egész birodalom közös ügyét illető tárgyalásoknak már első

---

látjuk a mellékelt országi és választási rendezeteket jóváhagyni s mindenikét az illető országra nézve állami alaptörvény erejével ruházzuk fel.

Minthogy azonban Dalmatia királyságunk államjogi viszonyára nézve horvát- és tótországi királyságunkhoz végleg még nem határoztunk, a dalmát királyságunkra kibocsátott országi rendezet most még teljesen nem léphet hatályba.

IV. Az 1860-ik év oct. 20-ki nyiltparancsok által Stájer, Karantán és Salzburg hgségeink, továbbá Tirol grófságunk számára kibocsátott szabályzatokat összhangzásba hozandók azon határozmányokkal, melyek az általunk mai napon jóváhagyott országi rendezetekben elvileg benfoglaltatnak: a fent említett országok országos képviseleteit azon terjedelmesb jogokkal ruházandók fel, melyeket a többi koronaország képviselőinek megadni magunkat inditva éreztük; végre pedig 1861-ki jan. 5-kén a választási jogra nézve kibocsátott rendeleteinket Stájerban, Karantánban, Salzburgban és Tirolban is egyaránt foganatositandók: a már kibocsátott országi szabályzatok tágitása s módositása végett jónak láttuk Stájer, Karantán, Salzburg és Tirol számára a mellékelt uj országi rendezeteket jóváhagyni.

V. Midőn lombard-velencei királyságunkat illetőleg államministerünket egyszersmind megbizzuk, annak idejében egy egyenlő alapelveken nyugvó tartományi alkotmány előterjesztésére, egyelőre a királysági congregatióra, mint fennálló képviseletre ruházzuk a birodalmi tanácsba bizonyos számu tagok küldésének jogát.

VI. Miután, részint a megelőző alaptörvények, részint a felelevenitettek által, részint pedig az alaptörvényekkel létrehozott alkotmányok által birodalmunk államjogi viszonyainak alapja meg van állitva és főleg népeinek képviselete szabályozva, törvényhozásbeli részvétök pedig rendezve, ezennel kihirdetjük az alaptörvények összegét, mint birodalmunk alkotmányát; a Mindenható oltalmával ezen im ünnepélyesen kihirdetett és szentesitett végzéseket nemcsak magunk tántoríthatlanul követjük és megtartjuk, hanem kormányzásbani utódainkat is kötelezzük, tántorithatlanul leendő követésökre és megtartásukra, valamint trónra léptök alkalmával az eziránt kibocsátandó manifestum általi megszentesitésökre. Egyszersmind komoly elhatározásunkat nyilvánitjuk, hogy egész császári hatalmunkkal minden támadás ellen megvédjük és ügyelünk rá, hogy mindenki kövesse és tartsa meg.

VII. Rendeljük, hogy e nyiltparancs, a vele közzétett birodalmi és tartományképviseleti állam-alaptörvényekkel együtt cs. oklevél alakjában tétessék le és tartassék házi-, udvari- és államlevéltárunkban, — valamint annak idejében a birodalmi képviseletről szóló alaptörvény is királyságaink és országaink levéltáraiban, a minden ország számára adott külön alaptörvényekkel egyetemben.

Kelt fő és székvárosunkban, Bécsben, február 26-án 1861-ben uralkodásunk 13-ik évében.

Ferenc József m. k. Rajner főhg. Rechberg m. k. Mecsery m. k. Degenfeld m. k. Schmerling m. k. Lasser m. k. Szécsen m. k. Plener m. k. Wickenburg m. k. Pratobevera m. k. Legfelsőbb parancsra Ransonnet m. k.

(A birodalmi képviseletet illető alaptörvény.)

1. §. A birodalom képviselésére a birodalmi tanács van rendelve. A birodalmi tanács ál urak házából és követek házából. 2. §. Az urak házának tagjai születés által a cs. ház nagykoru hercegei. 3. §. Örökösödés által tagjai az urak házának azon belföldi — terjedelmes földbirtok által kitünő nemzetségek nagykoru fejei, kiknek a császár örökös birodalmi tanácsosi méltóságot köl-

alkalmával is érvényesíthessék. Szivesen adja magát által ezek folytán Felséges urunk azon megnyugtató reménynek, hogy midőn az országos Rendek és Képviselők ezen a birodalom békeszerető népeinek egyetemét oly mélyen érdeklő tárgy felett, a trón irányában

---

csönöz. 4. § Magas papi méltóságnál fogva tagja az urak házának minden érsek és azon püspökök, kiket hercegi rang illet. 5. §. A császár fentartja magának, hogy kitünő férfiakat, kik az állam vagy egyház, tudomány vagy művészet körül érdemeket szereztek, élethossziglan tagokul hijon meg az urak házába. 6. §. A követek házába választás utján jő 343 tag, még pedig egyes királyságok és tartományok szerint következőleg megalapitott számban: A magyar királyság számára 85. A cseh királyságra 54. A lombard-velencei királyságra 20. A dalmatiai királyságra 5. Horvát- és Tótországra 9. Galicia és Lodomeria királyságra, Auschwitz és Zátor hercegségekkel, valamint Krakkó hercegséggel 38. Az Ennsen alóli osztrák főhercegség számára 18, az Ennsen felüli osztrák főhercegség számára 10, Salzburg számára 3. Styria számára 13. Karinthia számára 5. Karniolia számára 6. Bukovina számára 5. Erdély számára 26. Morva számára 22. A felső- és alsó sziléziai hercegség számára 6. Tirol és Vorarlberg számára 12, Istria markgrófság számára, Görzzel, Gradiskával, Triesttel és környékével együtt 6.

7. §. A minden ország számára megállapitott mennyiségü tagokat az illető tartományi gyülés közvetlen választás által küldi. A választás általános szótöbbséggel olymódon történik, hogy az országrendek mértéke szerint bizonyos területekre, városokra, testületekre első számu képviselő-házi tagok ugyanazon területek, városok és testületek követeiből teljenek ki. A császár fentartja magának, a választások végrehajtását, közvetlenül a területek, városok és testületek által megrendelni, ha kivételkép oly körülmények következnek be, melyek a követek házának tartományi gyülés általi választását akadályozzák. 8. § A császár nevezi ki az elnököt és alelnököt, mindenik ház tagjai közül. A többi tiszteket az illető házak maguk választják. 9. §. A birodalmi tanácsot a császár évenkint összehija. 10. §. Az egész birodalmi tanács hatásköre az 1860. oct. 20-ki diploma II. cikke szerint kiterjed mindazon törvényhozási tárgyakra, melyek minden királysággal és tartománynyal közös jogokra, kötelességekre és érdekekre vonatkoznak. Ilyek névszerint: a) Mindazon kérdések, melyek a katonakötelezettség módjára és rendjére vonatkoznak. b) Mindazok, melyek a pénz-, hitel-, érc- és jegybankviszonyok, vám- és üzletügyekre, posta-, vasut- és távirat-ügyre vonatkoznak, c) Minden kérdés, mely a birodalom pénzügyeit illeti, főleg az államháztartás szabályozása és az állam-költségvetés vizsgálata, uj kölcsönök felvétele, létező államkölcsönök fedezése, fekvő államvagyonok elárverelése, átváltoztatása, terhelése, meglevő adók, rovatalok, dijak emelése, ujak behozása.

Adók, rovatalok, illetékek, a fennálló törvények szerint szedetnek fel, mig csak ezek alkotmányosan változást nem szenvednek.

Az államadósság a birodalmi tanács ellenőrzése alá van helyezve. 11. §. Azon törvényhozási tárgyak, melyek a magyar korona kivételével minden királyságra és tartományra nézve közösek: az 1860. oct. 20-ki diploma III. cikke szerint a birodalmi tanács alkotmányos hatáskörébe tartoznak, a magyar korona országaiból való tagok közbejötte nélkül.

E szükebb birodalmi tanácshoz tartoznak a 10. §-ban elöszámlált ügyeken kivül, mindazon törvényhozási tárgyak, melyek minesenek névszerint fentartva az e szükebb birodalmi tanácsban képviselt tartományi gyülések számára.

Ugyanez áll az országgyülés számára fentartott tárgyakra nézve is az esetben, ha az illető tartományi gyülés közös tárgyalást inditványoz.

Közös törvényhozási ügyekben a szükebb birodalmi tanács az egyes tartományi gyülésekkel szemközti illetékességére nézve elöjövő kétségeknél a szükebb birodalmi tanács inditványára a császár dönt. 12. §. Törvényjavas-

egész őszinteséggel nyilatkozandnak, szemeik előtt tartandják azon ősök példáját, kik hazájuk alkotmányos jogait az idő és viszonyok szükségeivel megegyeztetni, és kiegyenlítve összekapcsolni tudták.

---

latok, mint kormányi előterjesztvények jutnak birodalmi tanács elé. Ennek joga saját hatáskörét illető tárgyakban (§§. 10. 11.) törvényjavaslatokat tenni.

Minden ily törvényhez szükséges mindkét ház megegyezése és a császár szentesítése. 13 §. Ha akkor időt, midőn a birodalmi tanács nincs összeülve, az ő hatáskörébe tartozó tárgyakra nézve sürgető rendszabályok hozatala kivántatik, a ministeriumnak kötelessége, intézkedésének okait és következményeit előterjeszteni. 14. §. Az összes, illetőleg a szükebb birodalmi tanács érvényes hatásához szükséges mindenik háznál a jelenlevők feltétlen többsége.

Ez alaptörvény megváltoztatására szóló inditványra mindkét házban a szavazatok legalább két harmada szükséges 15. §. A követ-háznak tagjai a küldöiktől utasitást nem fogadnak el. 16. §. A birodalmi tanács minden tagjának személyesen kell gyakorolni a választási jogot. 17. §. Uj tartományi gyülés egybegyülésével valamely tartományból a követek házába küldött tagok functiója megszünik. Azonban ujra megválaszthatók. 18. §. A birodalmi tanács elnapolása, valamint a követek házának feloszlatása a Császár rendeletére történik. Feloszlatás esetén a 7-ik §. értelmében uj választás esik. 19. §. A ministerek, udv. cancellárok és központi hivatalok fejei jogosítvák, minden tanácskozmányban részt venni s javaslataikat személyesen vagy követ által képviselni. Ha kivánják mindig kihallgatást kell nyerniök. Szavazási joguk csak akkor van, ha tagjai az illető háznak. 20. §. Mindkét birodalmi tanácsbeli ház ülései nyilvánosak Minden háznak joga van, kivételesen a nyilvánosságot megszüntetni, ha az elnök, vagy legalább tiz tag kivánja és a ház a hallgatóság távozása után elrendeli 21. §. Az ügymenetnek s a két ház kölcsönös érintkezésének meghatározása az ügyrendben fog foglaltatni.

A fennebbi manifestummal kapcsolatban a következő császári kézirat is kiadatott:

Kedves b. Vay! Mai elhatározásaimmal a m. é. oct 20-ki diplomámban felállított elvek valósitására szükséges intézkedéseket kibocsátván, jónak látom egyszersmind azon módnak megállapitását, hogyan történjék a birodalmi tanácsba menendő követek választása magyarországi királyságomban, a horvát- és tótországi királyságban s az erdélyi nagyfejedelemségben, az országos törvények szerinti alkotmányos elintézésére utalni.

Egyuttal a birodalmi tanácsot, monarchiám valamennyi országa javát 1860-ik oct. 20-ki diplomám II-ik szakasza értelmében egyaránt érdeklő, sürgős ügyek eligazitása végett f. é. april 29-re egybehivtam.

A birodalmi tanácsba menendő követek miképi kiküldetésének végleges alkotmányos megállapitását magyarországi királyságomban nagyon feltételezvén az ország belső alkotmányos helyzetének alakulása; az pedig azon mértékben kecsegtetvén a monarchiám többi országával való egyetértő közreműködés üdvös sikerével, a melyben ezekkel összhangzásba hozatik; ezen intézkedések azonban előreláthatólag több időt s kimeritőbb tárgyalásokat igényelvén: On haladéktalanul terjessze elém javaslatait, melyek szerint a magyar országgyülés fel leszen szólitandó hogy követek kiküldése által már a legközelebbi birodalmi tanácsi gyülésben is egyfelől kellően tartsa fenn az ország befolyását azon ügyekre, melyekben oct. 20-ki diplomám II ik szakaszához képest ezentul csak népeim célszerüen rendezett részvéte mellett akarok eljárni és határozni, a nélkül, hogy más felől a birodalmi tanácsba küldendő magyar követek kiküldésének módja iránti végleges intézkedés el legyen hamarkodva. Bécs, febr. 26. 1861. Ferenc József m. k.

Azon viszonyok, melyek Felséges uruaknak most említett gondjait oly nagy mértékben vevék igénybe, okozták azt is, hogy midőn szeretett Magyarországának alkotmányos intézvényeit visszaállítani elhatározá, nem látta lehetőnek ezt azonnal s oly mértékben teljesíteni, mint azt atyai szive kivánta volna, kénytelen levén az országnak kiegészítése tekintetében, a közbejött események és a minden népfajokban kifejlődött nemzetiségi és alkotmányos érzelem folytán, minden kényszerítés mellőztével, a békés és szabad akaratból folyó kiegyenlítésre időt és módot engedni, — kénytelen levén továbbá, az ország törvényei némely rendeleteit, melyek tapasztalás szerint a fejedelmi jogoknak, és a közbirodalmi kapcsolatnak épségben tartására nézve, elégséges biztosítékot nem nyujtottak, ujabb átvizsgálás után helyt foglalandó további alkotmányos intézkedésig függőben tartani. És éppen azért, ismervén az országnak a törvény szentségéhez való ragaszkodását, szem előtt tartván más részről a létező viszonyoknak kifejlődését, és azokból folyó fejedelmi kötelességeit, mitsem óhajtott Felséges urunk élénkebben, mint azt, hogy legszorgosabb gondjainak mindezen tárgyait szeretett Magyarországának törvényhozó testével bizalomteljesen közölvén, annak buzgó közremunkálásában hathatós támaszt, és alkotmányos nyilatkozataiban megnyugtatást találhasson, valamint őszintén kivánta azt is, hogy alkalma legyen az országban felnevelni és megszilárditani azon meggyőződést, miszerint Felséges urunk a nemzet üdvös kivánságainak kielégítésébe helyezi uralkodói hivatásának legkedvesebb feladatát.

Ezen szándéktól indittatva, szivesen járult Felséges urunk azon országosan nyilvánult közkivánathoz, hogy az országgyülési tanácskozások azonnal sz. kir. Pest városába tétetvén által, ottan folytattassanak, és midőn a fennebbi két nagy fontosságu ügy feletti tárgyalásokra, előlegesen felhivni rendelé Felséges urunk az ország Rendeit és Képviselőit, fentartja magának, az országos hivatalok betöltése, és egyéb a haza közboldogságának előmozditására irányzott királyi előterjesztvényeinek velük annak idejében leendő közlését.

VIII.

Legfelsőbb királyi kéziratok.

Kedves Vay báró!

Indíttatva érzem magamat, Önt saját kérelmére az első magyar udv. cancellár állomásától felmenteni, kinevezem ezennel Forgách Antal grófot magyar udv. cancellárommá.

Bécs, jul. 18. 1861.

Ferenc József m. k.

Kedves helytartó, gróf Forgách!

Kinevezem ezennel Önt első magyar udv. cancellárommá b. Vay helyébe, kit én saját kérelmére eddigi állomásától felmentettem

Bécs, jul. 18. 1861.

Ferenc József m. k.

IX.

Az 1861-ki országgyülést feloszlató augusztus 21-én kelt királyi leirat.

ELSŐ FERENC JÓZSEF Isten kegyelméből ausztriai Császár, Magyar-, Cseh-, Halics- és Lodomér-országok Apostoli, ugy Lombardia, Velence és Illyria Királya, Ausztria Főhercege stb. — Hü Magyarországunk s az ahhoz kapcsolt Részek zászlósainak, egyházi és világi Főrendeinek és Képviselőinek, kik az Általunk 1861-ki aprilis 2-ára összehivott országgyülésen egybegyültek, üdvöt és kegyelmünket.

Kedvelt Hiveink!

Miután az immár csaknem öt hónapig működő magyar országgyülés hozzá intézett felszólitásainkban kifejtett várakozásunknak meg nem felelt; — s miután mi, szivünk sajnálatára Magyarország-

gunk érdekében hasznos tevékenységet többé nem várhatunk oly országgyüléstől, mely magasztos hivatását jelen válságos időben, minden érdeklett felek legnagyobb kárával annyira félreismerte, miszerint a lehetséges kiegyenlítés fonalát egyenesen elszakasztottnak azért nyilvánitotta, mert oly követelések nem teljesittettek, melyeknek hordereje a megengedhetőség határain messze tulterjed: — kényszeritve érezzük magunkat a folyó évi Szent-György hó 2-ik napjára egybehivott országgyülést feloszlatni, a mint azt ezennel fel is oszlatjuk, — egy uj országgyülésnek a lehetséghez képest hat hónap leforgása alatti összehivását magunknak fentartván.

Kikhez egyébiránt császári királyi kegyelmünk és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben Ausztriában Kisasszonyhó 21-ik napján, ezer nyolcszáz hatvanegyedik évben.

Ferenc József, m. k.

Gr. Forgách Antal, m. k.

Rohonczy Ignác, m. k.

X.

Ő cs. kir. Apostoli Felségének legmagasb kézirata Magyarország főcancellárjához gróf Forgách Antalhoz, mely az október 20-ki diploma által visszaállitott alkotmányt felfüggeszti.

Kedves gróf Forgách! A magyarországi helyhatóságok nagyobb részének féktelensége s lázadással határos nyilt ellenszegülése, mely a rendezett állapot visszaállitása végett kibocsátott bárminemü felsőbb intézkedések iránt mutatkozik, a közrend fenmaradását legnagyobb veszélylyel fenyegeti, a nélkül, hogy a hatóságok jelenlegi szerkezetükben, s a fennálló büntetőtörvényeknek most divatozó alkalmazása az ily rendkivül sajnos megtámadások ellen elegendő oltalmat nyujtani, s a mindinkább elharapódzó engedetlenséget legyőzni képesek volnának.

Uralkodói kötelességem s renditbetlen akaratom, ezen kicsapongásokat erélyesen fékezni s rendezett viszonyok helyreállitása által a tartozó engedelmességet, valamint a kormány tekintélyét ujra megszilárditani.

Miután azonban a szükség parancsolta rendkivüli intézkedések foganatositása, magyar királyi helytartótanácsomnak az 1723. és

1790 ik évi törvénycikkeken alapuló jelenlegi szervezetével egybe nem fér, — másrészt pedig azon reménv, hogy Magyarországomban az országgyülést a függőben maradt kérdések alkotmányos utoni elintézése végett nem sokára ismét egybehivhassam, mindaddig nem valósulhat, mig a rendezett közigazgatási állapot helyreállása ezt lehetővé nem teszi: — ennélfogva magyar királyi helytartótanácsomnak mult évi october 20-án kiadott határozataim által, s a fentidézett törvénycikkek értelmében ujra felélesztett testületi hatáskörét, valamint egyidejüleg az ország helyhatóságainak működését, a megzavart közrend helyreállításáig ideiglenesen felfüggesztem, s ehhez képest a még fennálló összes megyei és kerületi bizottmányok, s szabad királyi városi képviselő testületek feloszlatását ezennel elrendelem.

Midőn Önt ezen parancsom foganatositásával megbizom, s a jövendőbeli megyei kormányzattal felruházandó személyek kiválasztása tekintetében, a mennyiben e részben változások lennének teendők, további javaslatait elvárom: ön addig is gondoskodjék arról, hogy a megyék és a szabad királyi városokban a folyó közigazgatási ügyek az uj közlegek kirendeléséig a jelenlegi tisztviselők által, az illető egyének személyes felelőssége alatt, akkép vezettessenek, hogy a köz szolgálat félbe ne szakadjon.

Magyarországi helytartómnak, kit egyuttal kinevezek, az ország közigazgatására vonatkozó minden rendeleteit magyar királyi helytartótanácsom, továbbá a főispányok, főispányi helytartók, vagy a megyék egyéb főnökei, s Buda és Pest országos fővárosaim polgármesterei pontos engedelmességgel teljesiteni kötelesek leendenek.

A mellékletből látandja ön továbbá azon intézkedéseket, melyeket bizonyos, a közrend fenmaradása s a vagyon- és személybátorság ellen intézett büntettek és vétségeknek a katonai biróságok törvényhatóságához leendő utasitása végett hadügyminisieremhez egyidejüleg kibocsátani jónak láttam.

Valamint pedig komoly szándékom, miszerint Magyarországomban a sajnos fondorkodások által veszélyezett közrend a fennemlitett ideiglenes kivételes rendszabályok által mielőbb ismét helyreállíttassék, hogy annakutána a még függőben levő kérdések alkotmányos uton oldathassanak meg, éppen ugy ujolag is kijelentem, miszerint r e n d i t h e t l e n s z á n d é k o m, m u l t é v i o c t. 20-á n k e l t d i p l o m á m e r e j é n é l f o g v a, M a g y a r o r s z á g o m a l k o t m á n y a, j o g a i é s k i v á l t s á-

gai, országgyüléses törvényhatósági intézményeinek helyreállitása tekintetében adott engedményeket jövendőben is egészépségükben és sértetlenül fentartani.

Bécs, 1861. nov. 5-én.

Ferenc József m. k.

Dr BALLAGI GÉZA.

Ára 50 kr. ujpénzben.